

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. AUGUSZTUS 2.

31. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

De servitute humana.

III.

Láttuk, hogy az emberi szabadságról címzett pápai encyklika milyen igazságos osztályt tesz a szabadság és szolgaság között az egyház és az állam részére s tudjuk a történelemből, hogy azokban az időkben, a midőn az egyház az állam fölött is fenhatóságot gyakorolt, minő módon értelmezte és érvényesítette ezt a maga szabadságát, nem csak az uralkodás és kormányzás; nem csak a törvényhozás és igazgatszolgáltatás; nem csak a jogok, privilegiumok és a vagyon osztogatásának mezején, hanem a személy legsajátabb egyéniségének, gondolkozásának, érzelmeinek, lelkiismeretének, akaratának s e lelki tényezők minden irányu nyilatkozásának körében is.

Az emberiség és nemzetek haladásának mértékében; az állami hatalmak megosztásának arányában, a köz- és népjog mind fokozottabb érvényesülésével, azonban, bár sok súlyos küzdelemnek és vérnek árán, de fokankint mind jobban kiegyenlítődött ez egykor igazságtalan mérték szerinti osztály s az ember, ember-voltának tudatára és ezzel járó méltóságának érvényesítésére ébredve és haladva, kezdett maga alkotni magának meggyőződést; saját szemlélete, tapasztalatai és gondolkodása alapján állapította meg belátását, elveit és cselekvése irányát; hitt, szólt, irt, tett, a mit legjobbnak ítélte s ezzel magát tette életeért, kárhozáért, avagy üdveért felelőssé, természeti, ösztön-életi lényből, a szokások és mások rabjából, okos, önjogu, szabad és így erkölcsös emberré magasítván magát.

XIII. Leo az emberi méltóság, human miveltség és szabad önállóság útján előretörő ez időt meg akarja folyamatában akasztani s visszaterelni a szolgaság régi medrébe; vészt és kárhozatot lát abban, ha az ember maga akar

magának esni és állani, önsorsát önmunkájával alapítva meg s ismét az egyház szolgaságába akarja, nem csak, mint látók, az államot, hanem az embert is hajtani, hogy az egyház, hogy a pápa hatalma, kegyelme, ingyen ajándéka részesítse az üdvösség áldásaiban, hogy ez mérje ki számára az irányt, adja az erőt, nyujtsa a jutalmat, vagy büntetést, hogy az ő szolgája és ne a maga gazdája legyen.

Ehhez képest, mindenek előtt kárhozat arra, a ki a vallásos meggyőződés szabadságát követeli magának. A hit és kétely közötti hányattatások; a lét és élet mély titkainak kutatása; a korlátolt erők és a végetlen cél közötti ellentét; a bűn lesújtó tudata és az erkölcsi szabadság istenhez emelő sovárgása; az öröklött kárhozat és a megváltás üdvének mysteriuma; a mindenestől szétomló porhüvely és az öröklét eszméjéhez ragaszkodó lélek szomszédja; az egyén tehetetlensége és az emberiség egészének fejlődése, mindezek, a lét és emberi élet minde mélységes, csodás és döntő problémái, a római püspöknek már végképp megoldott kérdések, mert „ha keressük, hogy több, egymástól eltérő vallás közül melyiket kell követnünk, arra a természet és ész azt feleli, hogy azt, a melyet isten akar“, „minthogy, tehát, egy vallást kell az államban vallani, az igazat kell tehát vallani, a melyet, különösen katolikus államokban, nem nehéz felismerni, mert azon tűnnek föl az igazság kétségtelen jelei.“

Istenem, milyen jó dolga van a római püspöknek, a ki egyenes összeköttetésben áll istennel, ki reá bízta az általa tanított igazságokat, azzal a törvénnyel, hogy őrizze meg azokat s tekintélyével magyarázza, a kire minden népeknek úgy kell hallgatniok, mint magára istenre s a ki máskint cselekednék: arra örök kárhozat

vár! Nekie „nem nehéz felismernie az igazság kétségtelen jeleit“, minde problémák tisztán, megoldva állanak előtte s azért bizton mondhatja: „nem szabad kérni, védeni, gondolni, adni, tanítani, vagy írni a vallások korlátatlan szabadságáról“, hanem ott van a katolikus vallás csatlakozhatatlan feje, isten akaratának és igazságának letéteményese, ennek higgy és engedelmeskedj’...

Az emberiség legkiválóbb gondolkozóinak hatalmas, hosszas és teljes sikerre soha nem jutott lelkiismereti küzdelmei, irodalmi vitái, tudományos kutatásai s magának a tudománynak csak lassan haladó fejlődése, mint magát túlélt semmiség, a katolikus egyház tanaiban, magyarázataiban s a római püspök Autos ephajában végképp, örökre és teljesen megoldatott, megfejtetett, minden kételyt, kutatást és ellenmondást kizáró módon, isten igazsága.

De, elég különös, ez az oly teljes, tökéletes, befejezett és biztosított tan, még sem látszik éppen olyan teljesnek, tökéletesnek, befejezettnak és biztosítottnak, mert lám, maga az infallibilis tudós gondoskodik további biztosítékokról s korlátok közé kívánja szorítani, sőt éppen e kérdésekre nézve kereken eltiltja (id est: el akarná tiltani) a szólás, a tanítás szabadságát.

Eddig a tudományos vizsgálat, a nagy problémák szabad kutatása és fejtegetése, az igazság nyomról-nyomra haladó s bizony, elég fáradságos elemzése szóval, tanításban és sajtóban volt az egyetlen út, a melyen haladva, a legjobbak földerítették, egész életük munkásságának odaáldozásával, egy-egy szemerkéjét a természet- és ember-ismeret nagy tudományának; most, XIII. Leo kiadott napi parancsa szerint, csak „azon dolgokról, a melyeket isten (az egyház) megvitathatóknak és kutathatóknak engedett“, teljes a vélemény és szólás-szabadság. Mert isten „hit és erkölcs dolgában az egyházat tanítói hatalmának részesévé és tévmentessé tette: ezért, legnagyobb és legbiztosabb tanítója az emberiségnek és sérthetetlen joga van a tanítói hatalom szabadságához.“ Ime, a XIII. Leo értelmében vett tanítói szabadság, mert bár, azt is ő mondja, hogy „a tudomány szabadon fejtheti ki magát“, de csak is csupán „azon dolgokban, a melyek nincsenek szükségképp kapcsolatban a keresztyén hittel és erkölcsökkel.“

A fák, füvek és kövek, a szám, nagyság és nehézség, a fény, hő és villam, stb. szóval, a lelketlen természet körében „a tudomány szabadon fejtheti ki magát“; de már tovább egy lépést sem tehet az egyház engedélye nélkül, mert a mai tudomány már az állat-világot is bizonyos kapcsolatba hozza az ember-világgal, ennek pedig értelme, érzelmei, akarata, egész élete, céljai és mozgató erői elválaszthatatlan összeköttetésben állanak a „hittel és erkölcsökkel“ s emezek dolgaiban isten „az egyházat tevén tanítói hatalmának részesévé és tévmentessé“, itt már csak az egyháznak van „sérthetetlen joga a tanítói hatalom szabadságához.“

A sajtó és a tudomány munkásai, az iskolák és a tanítók, ehhez képest, jövőre a római kuriától kötelesek utasítást kérni, hogy mit vizsgálhatnak és hirdethetnek, miről elmélkedhetnek és taníthatnak és pedig, hogy a mérték teljes legyen és hogy „az engedelmesség, a mely a legmagasabb és legigazságosabb tekintély iránti hódolat, ily módon megnemesítették“ nem is csak a nyilvánosság és a közélet mezején, hanem a lelkiismeretben is ez a törvény „s a ki máskint cselekednék, arra örök kárhozat vár.“

A lelkiismeretről eddig azt tudtuk, hogy abban foly le az ember legsajátabb személyiségének legtisztább megnyilatkozása, hogy ez az a gócpont, a melybe saját éntünk legmagasabb rendű tényezőinek, elhivatásunk, aspirációink eszméinek s az emberiséggel, a világ-egyetemmel és a fölényvel való közösségünk tudatának sugarai gyűlnek össze s válnak kijelentéssé és hogy ez az a szentek-szentje, a hová magunk is csak az áhitat tisztulásra rendelt pillanataiban és akkor is csak oldott sarukkal és megalázkodva merészkedhetünk s most, ime, XIII. Leo, a bűnben fogantatott, a magát isten mandatariusának állító felfuvalkodott ember, követeli magának a föltétlen szabadságot és uralkodást valamenyünk lelkiismerete fölött s míg a kötés és oldás hatalmának tulajdonosaként áruva magát, felszabadít arra, hogy „mikor olyat parancsolnak (t. i. az állam), a mi világosan ellenkezik az isteni (egyházi) akarattal, attól meg kell tagadni az engedelmességet“, addig, még lelkiismeretünk irányzását is saját maga, „a legmagasabb és legigazságosabb tekintély iránti hódolat“ számára próbálja lefoglalni.

Valóban, az emberiség történetei, a politikai, társadalmi, családi és egyéni élet változatai az istenkáromlásnak gondolatban, szóban és írásban, érzületben és indulatban, sátáni irigységben és gonoszságban és az embertelenség állatias erőszakoskodásaiban számtalan rémséges formáit mutatják föl; de az öröklött vérmérséklet, a nevelkedés, a körülmények, a szükség és kísértés és az emberi gyarlóság sokban adhatják magyarázatát s enyhítő okait annak az elvetemedettségnek, mely ilyes tényezők összehatásával ragadta és ragadhatja az embert arra, hogy magában isten képét alacsonyítva le, istenkáromlást kövessen el. De, hogy egy pap, ki isten igéjének, isten mindennek fölött valóságának, egyedül szentségének, megfoghatatlanságának hirdetésére van hivatva, azzal másítsa meg e fenkölt tisztét, hogy magát az isteni ige és igazság egyedül illetékes hirdetőjének, csalatkozhatatlan magyarázójának jelentse ki s ezzel ember fölötti tehetséggel és erővel dicsekedjék: ebben csak is az önteltség, az elbizakodott felfuvalkodás ama beteges nyilatkozatát láthatjuk, a mely egy másfél ezer év óta bámulatos számítással kieszt, gédelgetett s túltengő táplálkozása által nagyra fuvódott rendszer természetes pöffetege, a melyben az egyes alkotó-elemeket a korcs-fajzás deformáló ereje ragadja, halmozza s önkintelen részesévé teszi annak a kinövésnek, a mely a gyöngye növényt el is ölheti, de a melyet az egészséges, életre, virágzásra, gyümölcsözésre hivatott nemes plánta leküzd s míg emez isten adományának édes gyümölcsét teljes pompájában termi meg, amaz a nap hevén kiszárad s szét-pukkanva, porszerű tartalmát a szelek prédájául szórja magából.

Az emberiség nemes, isteni gyümölcsök termelésére hivatott, fönséges életfáján a pápaság nem az első s nem is az utolsó ilyen kinövés. A szellem, a hit, az erkölcs világában vethetnek gáncsot és akadályt e pöffetegek, a természetes, egészséges fejlődést gátolva, hátráltatva, ideig-óráig meg is akasztva. De a fa gyökere, sudara, ágazata, dús lombozata, isten bölcs. tanácsából, sokkal izmosabban, a virágzó, gyümölcsöző fejlődés isteni törvénye szerint, sokkal erősebben van megteremtve, hogysem ily csekélységek életére hathatnának.

Az emberiség tehát él, munkál és fejlődik tovább is szépen, törvényesen szervezkedett államokban, melyek törvényeik számára jövőre is érvényt szereznek minden polgáruk részéről (mint p. o. Olaszország új büntető-törvényének kiátkozott határozmányai számára is), minden belátó törvényhozás elkülönítvén az államot az egyháztól s az állam hatáskörét annyira „kitágítva, hogy mint bármely társaságot, az isten egyházát is az államnak rendeli alá“, az egyes egyházaknak pedig szabad tetszésükre bízva, hogy hiveiket, az állam jogainak sérelme nélkül, a vallás nyújtotta üdvre vezessék; ápolva és biztosítva mind nagyobb mértékben a vallás, a szólas, a tanítás, a lelkiismeret szabadságát s ezzel az igazságot, a vallásosságot, az erkölcsiséget és nem encyklikákban beszélve, hanem alkotásokban, intézményekben mind állandóbban gondoskodva „de libertate humana“, hagyva a római püspöknek a kétes és mulandó dicsőséget, hogy álcimzet alatt prédikáljon „de servitute humana.“

Szász Béla.

Esperesi jelentés.

(Vége.)

Az elősorolt egyházközségek képezték eddigelő az esperesi vizsgálat tárgyát. Az ez évben még meg nem vizsgáltak tehát: Hátszeg, N.-Pestény-Klopotiva, Fehérviz-Szálláspatak, Borbátviz. Bretttye-Kitid, Boldogfalva és Petrozsény.

Jóllehet, ezekben nem jártam még ez évben, mind a mellett is, annyit már jelezhetek ezúttal, hogy közelebbről ezek közül semmi új és nevezetes mozzanat nem történt Hátszegen, Borbátvizen, Boldogfalván, Bretttye-Kitiden. Ellenben, jeleznem kell, hogy múlt év őszén tett látogatásom alkalmával lépések tétettek arra nézve, hogy Szálláspatak, Fehérvizzel együttesen, szervezzen és tartson fen jövőben papot. Szálláspatak részére templom építtessék, melyre nézve alkalmas helyet és romokat nyertünk ngs. Mara Lőrinc, szálláspataki gondnok urtól és Petrozsényre nézve azt, hogy ez is temploma teljes befejezése költségei fedezésére 1,200 frt. törlesztési kölcsönt nyert. Megelőzőleg, ugyanezen célra 150 frt. az országos segély-alapból. Mind e mellett, nincs reményem, hogy ezen templomunk ezzel is a befejezéshez juthasson, pedig az építési költségek az előirányzott összeget már háromszorosan túlhaladták.

Örömmel említem föl, hogy n.-klopotivai egyházközségünk önerején épített templomát teljesen befejezte, s már csak annak ünnepélyes felavatása van hátra.

Még Tordosról ohajtók néhány szót szólni. Hogy ez egyházközségben az utóbbi tíz év alatt annak előbbvi-

telére minő lépések tétettek, úgy gondolom, hogy ezeket felsorolnom, mint tordosi pap, nem vagyok illetékes. Annyit, azonban, kötelességszerűleg megemlítek, hogy 1876-ban ezen egyházközségnek úgy temploma, mint papi-lakása omló félben voltak. Gazdasági épületei romladozó állapotban, az egyházi telkek legnagyobb részben kerítések nélkül állottak. 1877-ben és 1878-ban templom és papi lakás jó karba helyeztetek s később, évenkénti javítgatások által, az említett hiányok elenyészetté lettek. De nem ez, a miről szólni kívánok, hanem azon helyzetet akarom a főtiszt. püspök ur elé tüntetni, lehető röviden, mely gátolta az egyházközségnek a multban a számban való növekedését s gátolja a jelenben s gátolni fogja a jövőben is.

Ismeretes a főtiszt. püspök ur előtt azon körülmény, hogy ez egyházközség már a régen multban csekély népességgel bírt s hogy itt az oláhság már a megalakulás idejétől kezdve túlnyomó számban élt.

Ezen körülmény volt oka, hogy az egyházkerület már a multban igyekezett gondoskodni arról, „hogy a Tordoson élő csekély számú ref. hivek a magyarságnak megtartassanak.” Ezen törekvés szülte azon intézkedést, hogy az egyházközség 100 holdat tevő szántóföldei a szegény sorsu ref. hivek között kiosztattak. És pedig, 1848 előtt a földnek holdjáért fizettek a hivek 8 kr. taksát, jelenben fizetnek 1 frt. 28 krt és fizetik az állami adóját a földnek. A mivel, azonban, az egyházkerületi felsőbbbség javát, előmenetelét célozta az egyházközségnek, abból épp ellenkező eredmény származott. Mit szült, ugyanis, ez állapot? Első sorban azt, hogy ide a más községekbe való magyar embernek betelepődését ez által csaknem teljesen meggátolta, mert a Tordoson élő ref. magyarok mindent elkövetnek, a terrorizálásnak minden nemét felhasználják a betelepődés megátlására, azon természetes számítás következménye folytán, hogy mentől többen vannak, annál kevesebb taksás föld jutand egyikük számára. S ugyanezen számításból származott az is, hogy maguk sem ohajtanak sokan lenni. A családokban a szülöttek iránt való gondozás túlgöngye, a kicsinyek halálózása épp ezért gyakori, sőt közbeszéd szerint, a természetes születések megátlására irányuló törekvés is lábra kapott, mert „ha többen vannak, kevesebb taksás föld jut egynek számára.” Ugyanazon körülmény felidézöje közöttük az irigykedésnek, a gyűlölködésnek, a taksás földek kiosztásánál gyakran fölmerülhetö civakodásnak. S ha hozzá vesszük még ehhez azt, hogy 10 $\frac{1}{2}$ lélek él itt közel 800 lélek oláhság között s körös-körül tiszta magyar helység sehol nem fogunk csodálkozni azon, hogy e helyen a magyarság gyarapodást soha nem vett és nem is vehet.

Tettem ugyan némely intézkedést a taksás földek helyesebb kiosztása tekintetéből, t. i. megállapítottam egyházmegyeileg a maximumot, melynél többre egy egyén nem számíthat, célom levén ezzel, elkerülhetni jövőben azt, hogy az esetleges kiosztás alkalmával kevesebb nehézség és kellemetlenség merüljön föl s kimon-

dattam azt, hogy ezentúl minden évben fizetendő a használt földnek csekély taksája. Mert, ugyanis, ide jövőveletemig az volt a gyakorlat, hogy csak is az úgy nevezett őszi vetéssel elvetett földek után fizették a taksát, jóllehet a más földeket is használták tavaszi vetés alá. De az előbbi intézkedésnek azért kevés az eredménye, mert ez az egymás iránt való irigykedést, torzsalkodást nem vala képes teljesen megszüntetni; utóbbinak azért, mert a taksát hiveink nem fizetik pontosan s annak felhajtása végett rendszeren külhatósághoz kell folyamodni, minek viszont megvannak az egyházközségi előjárásra nézve a maga kellemetlenségei. Kárára vannak ezen taksás földek tulajdonképpen az egyeseknek is, a meny nyiben az emberi természet gyarlóságánál fogva, háta mögött állván az illetőnek az egyházi taksás föld, a kissé könnyelmű, a magáét annál könnyebben elpazarolja, pusztítja. Mi meg is történt, úgy, hogy jelenben a 28 tordosi magyar családból saját csekély tulajdonnal csak is 5 gazda bír, a többi csak az egyházi taksás földek után él.

Mindezek folytán, hosszas gondolkozás után, azon vélelem érlelődött meg bennem, hogy a taksás földek jelenlegi helyzetének fenmaradása mellett, arról, hogy valaha tordosi ref. egyházközségünk népesebb legyen, szó sem lehet s másfelől, a jelenlegi helyzet mellett, arra sincsenek ezen földek befolyással, hogy „közöttük a magyarságot inkább fentartsák”, mert hiszen, az levén a gyakorlat, hogy minden itt élő magyar embernek adatik ki taksás föld, igen természetes, hogy ez így jó magaviséletért, avagy maga és családja magyarsága fentartásáért jutalmul nem szolgálhat, mert eddigi gyakorlat szerint, a tolvaj épp úgy kikapta részét, mint a becsületes; s az, ki tudott maga is magyarul s tanította gyermekeit is, az sem kapott többet, mint a ki az ellenkezőt cselekedte.

E tekintetben is intézkedtem oly formán, hogy III. osztályba soroztam a hiveket s így osztályonként kapták ki most a taksás földeket, az I. osztályba sorozottak kaphatván meg csupán a maximumot. Mind a mellett is, én az egyházközség javára, előmenetelére célzó intézkedésnek tartanám, ha ezen földek taksás természete, a jelenben élő hivek túlságos razkodtatása nélkül, elenyészethető volna.

Főtiszt. püspök ur! Az esperesi vizitáció intézménye egészen új levén, én az ide vonatkozó törvény azon szavainak, hogy az esperes által a megejtett vizsgálatról a püspökhöz, 30 napok alatt, jelentés teendő ily alakban véltem helyesnek, eleget tenni. A kérdő-pontokra adott feleletek fölterjesztése alkalmával pedig csatolandónak vélem az esperes által tett egyes apróbb intézkedések felsorolását.

Teljes tisztelettel maradván a főtiszteletű püspök urnak, Tordos, június hó 21 én, 1888. Alázatos szolgája,
Bartha Lajos,
ev. ref. esperes

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, július 29. 30.

A két napra terjedt ülésen, váltakozva, részt vettek: dr. Kolozsvári Sándor, mint elnök; Gyarmathy Miklós, Székely János, Szász Béla, Domokos Antal, Parádi Kálmán. Deák József, Bodor Antal, titkár.

A bejelentett és ellátott tárgyak közül a fontosabbak a következők valának.

Alpár Ignác, műépítésznek, a beszolgáltatott építési tervekért, a vele kötött szerződés értelmében, a jutalom-százalékok kiutalványoztattak, az illető egyházközségek építési-alapjainak terhére, illetőleg, a minta-tervekért előlegképpen, melyet arányos részletekben azok az egyházközségek fognak visszatéríteni, a melyek e minta-tervek szerint fognak építkezni.

A bálványos-váralyai erdő-ügyletről és egyházközségi számadásokról Ujvári C. József, egyházmegyei direktor, jelentését megtévén, a n. Boros József örököseinek a 15,000 frtos tartozás és egyházközségi számadások ügyében, e jelentés adatai alapján, adatik ki a jogügyi bizottság javaslata szerinti válasz.

A m.-nemegyei és a csitt-szent-iványi egyházközségeknek papi telek kibővítésére, a fintaházinak harangozói kanonika porció számára és az alsó-ilosvai egyházközségnek künn levő tőkéi behajtása, illetőleg, az ott folyamatban levő tagosítás érdekében végrehajtott telekvásárai helybehagyattak.

A tasnádi egyházközség egy követelése, n. Bíró Károly ellenében, behajthatatlan levén törlése megengedtetik.

A m.-láposi egyházközség templomának tornyát a vihar jelentékenyen megrongálván, a 300 frtra rugó javítási költség fedezésére vagy központi kölcsönt kér, vagy engedélyt, hogy saját tőkéjéből vehesse a szükségletet. Az Igazg. Tanács ez utóbbi módozatot engedélyezi, az egyházközséget kötelezván e tőke visszahelyezésére.

Szépkenyerü-Szent-Márton templom-fedésének terve, a műszaki előadó módosító javaslata értelmében, helybehagyatik és a költség fedezetére központi kezelés alatt álló tőkéjének felgyűlt kamatai leküldetnek.

A m.-décsei új tanító elfoglalván állását, a 100 frtnyi állandó államsegély, mely ez állomás javára korábban szavaztatott meg: kiutaltatik.

A széki egyházközség kepeváltási tőkéjéből 1,297 frtot beküldvén, ez összeg, a nevezett alap javára: papir-járadék kötvényekben tőkésítettik.

Özv. gr. Bethlen Istvánné, gr. Teleki Ilona, b. e. férje emlékére 2,000 frtnyi alapítványt téve, hogy kamatai egyházmegyéje legkitűnőbb öt tanítója jutalmazására fordíttassanak, a lefolyt iskolai évre az egyházmegye által kijelölt, és a nemes alapító által elfogadott öt tanítónak a 20—20 frt. kiutaltatik.

A m.-bogáti papnak az ottani egykori gr. Gyulay-jószágból járt és utóbb megtagadott javadalma iránt folyó pörére 100 frtnyi költség-előleg adatik ki, visszavárás mellett.

A torda-szent-lászlói épülő templom, munkálatai előhaladtához képest és a szerződés értelmében esedékessé vált fizetési-részlet kiutaltatik.

Két folyamodó papnak, kik javadalmaik egy részét a központból huzzák, 200, illetőleg, 300 frtnyi kölcsön nyújtatik, a kölcsön-szerződést az illetők neje is aláírván.

A m.-csávási egyházközség egy 100 frtos dézsma-váltási papirját, papir-járadék-kötvénnyel leendő kicserélés végett, felküldvén: a kicserélés folyamatba indíttatik.

A galaci pap-tanító igazolván, hogy a kikötött számú tanítványokat oktatta, a számára föltételesen megszavazott 50 frtnyi jutalom kiutaltatik.

A közoktatásügyi miniszter értesíti Igazg. Tanácsunkat, hogy a hatóságunk alatti gymnaziumok látogatására Elischer József, kir. tankerületi főigazgatót, illetőleg, dr. Finály Henrik, egyetemi tanárt, küldte ki. Szolgál tudásul.

Kolozsvári kollegiumunknál megürrült három hatvan forintos kincstári ösztöndíjra, az előjáróság jelentése alapján, három tanuló, kinevezés végett, felajáltatik a miniszternek.

A közoktatásügyi miniszter értesít, hogy a soproni Csönch-féle és a nyiregyházi ág. hitű gymnaziumoknak megadta a nyilvánosság jogát. Szolgál tudásul.

A zilahi kollegium gymnaziumának és az ottani polgári iskolának eddig fennállt kapcsolata a következő iskolai évben végleg megszűnván s ottani főgymnaziumunk kiegészítésére nézve az állammal kötendő szerződés tervezete immár elő levén készítve, most a kellő számú tanerők beállítása vált sürgős szükséggé. Az előjáróság, ehhez képest, fölterjeszti a pályázati hirdetményeket, melyek a gymnazium beállítandó négy alsóbb osztályainak és az államsegély terhére alkalmazandó tanerőknek biztosítása érdekében teendők közzé. Az ottani eddigi öt rendes tanári kathedra közül, ugyanis, ez idő szerint, csak három van betöltve s ezek közül is egynek tanára, az előjárósággal egyetértve, nyugalomba kíván vonulni, mihez képest, az állammal kötendő szerződés tervezetének értelmében s az otthelyi szükségletekhez képest, a felekezeti tanerők száma 7-re volna kiegészítendő, az állami javadalmat élvezők pedig ötön lennének. Ám, az állammal az évi 11,000 frtnyi segélyt biztosító szerződés megkötve nem levén, minde tanerők most még tényleg nem alkalmazhatók, sem javadalmaik nem emelhetők arra a mértekre, mint a melyen a szerződési tervezet kontemplálja; valamint a jelzett nyugdíjazás sem foganatosítható addig, míg a szerződés érvényre nem emelkedik. Addig is, azonban, rendelkezésre állván a múlt évi államsegélyből 4,000 s a rákövetkező évből 5,500 frt, a részint állandó, részint ideiglenes és helyettes tanerők beállítása lehető, miután a közoktatásügyi miniszter engedélyt adott, hogy a fele részben évenként már kiutalt államsegély terhére a felekezet alkalmazzon ideiglenes tanerőket az okleveles pályázók közül. Az Igazg. Tanács, tehát, némi változtatást téve, a jelzett kénysze-

ritő körülményekhez képest, az előjáráság tervezetén, elrendeli a pályázat kiírását egy ó-klaszszikai és egy magyarnyelvtani s irodalmi rendes tanári katedrára; továbbá, egy magyar- és latinnyelvtani ideiglenes helyettes tanári, egy torna- és egy ének-tanítói ideiglenes helyettes állomásra és a latin-magyar, avagy latin-, vallás helyettes tanári tanszékére, valamennyi a kollegium terhére esvén és elrendeli továbbá, az államsegély terhére egy ó-klaszszikai, egy mennyiség-természettani, egy német-latinnyelvtani és egy rajz- és szépírást-tanítói tanszék ideiglenes tanerőkkel való betöltését, miután a küszöbön álló tanév szükséglete, ez ellátás szerint, 22,321 frt. leendő, melynek fedezetéül 23,371 frt. áll rendelkezésre s így 1,050 frt. fölösleg ígérkezik. Az Igazg. Tanács, ezen kívül, a konventi elnökség útján, sürgős előterjesztést intéz a közoktatásügyi miniszter urhoz, értesítvén őt a kényszerhelyzet által parancsolt ez ideiglenes intézkedéséről és kérvén a szerződés sürgős megkötését, hogy az államsegély kérdésében érdekelt tanintézetek ügye mielőbb és végleg rendezhető legyen.

Ugyancsak a zilahi kollegium előjárásága fölterjeszti, megerősítés végett, átalakítandó gymnaziumi díj-szabályzata tervezetét. Az Igazg. Tanács némi módosítással helybehagyja a szabályzatot, a leglényegesebb változtatás arra vonatkozván, hogy míg a tervezet a tandíjak fizetésére nézve három kategóriát akart megállapítani: a helybeli református, a vidéki református és helybeli más felekezetű. meg a vidéki más felekezetű tanulóktól mind magasabb tandíjt kívánván szedetni: az Igazg. Tanács csak két kategóriába osztotta a tanulókat: reformátusokra és más felekezetűekre, e díjakat olyképp állapítván meg, hogy a református tanulók fizetnek a gymnazium négy osztályában egész évre 16 és a négy felsőbb osztályban 22, a más felekezetűek pedig 26, illetőleg 36 frtot, miután a szülők általában szegény sorsúak; de a vidéki reformátusoknak sok oly költségeket is kell tanuló gyermekeikért hordozniok, a melyektől a helytt-lakók mentesek; ellenben, a más felekezetűek az intézet fentartásához, ez iskolai díjjaikon kívül, semmivel sem járulnak.

A medgyesi egyházközség templom-építésére, az építési-alapból korábban megszavazott 3,600 frtnyi papir-járadék kiutalása szükségessé válván, miután a helybehagyott terv szerinti munkát egy ottani építész elvállalta és pedig olyképp, hogy 3,100 frt. átlag-összegért f. é. októberre el is készíti, az így alább szállt szükséglet fedezésére 3,500 frt. papir-járadék eladása rendeltetik el, a vállalati összeg kétharmada, a munka előhaladásának aránya szerint, egyharmada pedig a munka befejezésével levén kifizetendő, meghagyva azt is, hogy a külső levakolás, a tartósság érdekében, a jövő tavaszra halasztassék.

(Vége következik.)

A kézdii ev. ref. egyházmegyéből.

I.

A kézdii ref. egyházmegye tavaszi közgyűlését júl. 6-án tartotta meg kézd-vásárhelyi egyházközségünkben és pedig ünnepélyes istentisztelettel, mely tíz óraker kezdett, midőn is a szép, nagy templom csaknem megtelt a közönséggel. A dálnoki ifjú pap, Kis József, tartott egyházi beszédet, melynek végeztével a közgyűlési tagok, nagy számu érdeklődő közönségtől kísérvé, ment a tanácsház nagy termébe, hol az újabb időben az egyházmegye szokta tartani mindenféle gyűléseit.

Megjelentek a gondnok urak közül Kovács István, járásbíró és Bodor Zsigmond, algondnok urak, a papok, kettőn kívül, mind.

Zoltáni Elek, esperes aa. 11 óraker, szép beszéddel megnyitván a gyűlést, jegyzőkönyv hitelesítése után, megtartotta nagy gondnal, ügyszeregettel, a legapróbb részletekre is kiterjedő esperesi beszámoló jelentését a múlt év novembertől maig terjedő időről.

E jelentésben, ha volt is egy-két örvendetes mozzanat, ha kiemeltetett is az alsó-csernátoni egyházban észlelhető új élet, igen sok szomorú és valóban megdöbbentő tünetek lettek felmutatva egyházmegyénk életéből.

Minden egyházmegyében számos a vadházasságban élő hivek sora s ez ügyben sem közigazgatás, sem törvény orvoslást nem nyújt.

Az esperesi jelentés szomorú képet tárt föl egyházmegyei közgyűlésünk előtt. Romladozó templomok, papilakok és iskolák csaknem minden egyházban. Hadd lássunk egy párt részletesen.

A híres dálnoki ekklezsia gazdag és szép jövedelemmel rendelkezett, ma csak 40 frt. bevétele van; temploma roskatag; orgonája megsemmisült, tornya még nem épült föl, a nem rég épült diszes papilak fedélzetén át becsorog az esővíz a szobákba. Negyven frt. évi bevétellel szemben 7,000 frt. adósság terheli. Ki hírével, miért csinált ily nagy adósságot? Az egyházmegyei és egyházvizsgálati jegyzőkönyvekből ki nem tűnik.

Az ikafalvi egyházban a papilak teljesen romba dőlt; a hét családtaggal bíró pap, általa bérelt két szobáskával bíró nyomoru viskóban tengeti jobb sorsra érdemes életét. Iskolája sem felel meg a kívánalomnak.

Albis. A templom romladozó állapotban; életveszélyes a bemenetel.

Márkosfalván a diszesen fölépített templom belső felszerelés nélkül áll.

Martonfalván a papilak romladozó, a telek kertetlen, a csűr összeomlott.

A felekezeti iskolák állapota szintén ily képet tár föl. Két iskola felel meg teljesen a kívánalmaknak.

Kerestély Dávid, dálnoki és Szabó Lázár, kézdii-martonfalvi ének-vezéreket dicsérettel emeli ki az esperesi jelentés buzgóságukért és a felmutatott szép eredményért. A többi iskolák a középszerűségben is alól állanak.

Az egyházak anyagi bevételeikre nézve annyira lesüllyedtek, hogy a rendes kiadást, rovatal nélkül, fedezni, képtelenek.

Az egyházmegyei közgyűlés megdöbbenve hallgatta e szomorú adatokban gazdag esperesi jelentést. Azon reménynek adok, ennek dacára, kifejezést, hogy a buzgó, erélyes és munkás esperes hivataltársaival rövid idő alatt szebb színben fogja felmutathatni egyházmegyénk életét.

Legyen jövőben „új ég és föld, mely mellett a régiek ingyen sem említettnek!”

Székelly János,
kézdi-vásárhelyi ref. pap.

II.

A karatna-feltérjái egyesült ref. egyházközségeknek júl. 8-dikán lélekemelő egyházi ünnepe volt. Ugyanis, e napon köszöntött be ujabban választott, szép reményekre jogosító ifju lelkésze, Kiss Albert aa. s egyszersmind ez alkalommal történt hivatalába való beiktatása is. Délelőtt 10 órakor kezdődött az istentisztelet. A szép, tágas templom nem volt képes befogadni a nagy számmal megjelent közönséget, melyet nemcsak hiveink alkottak, de számos más hitfelekezetűek is.

A szokott ének elhangzása után, Bodor Géza, egyházmegyei jegyző aa. alsó-csernátoni ref. pap, mint kiküldött beiktató lelkész, lépett a szószékre és tartotta meg beszédét, fejtegetve: „Mi a protestáns papnak a hivatása; miképpen kell azt betölteni; és mi a hiveknek kötelessége az egyházzal és a pappal szemben?” Ezen beiktató beszéd végeztével,

elzengvén a közönség éneke, szószékre lépett az ifju új lelkész és megtartá beköszöntő beszédét. Szép egyházi beszédében szíveket és lelkeket megnyerőleg mutatta föl, hogy ő építő: építi az isten egyházát élőkövekből; építi, a végre, hogy isten országa terjedjen az erkölcsi, erényes és vallásos életben. Szép hangjával és előadásával méltánylást vívott ki nemcsak a nagy számú különböző felekezetű hivek között, hanem ez ünnepélyen megjelent szolgatársai között is. Papi társaságunkból, alólirottán kívül, megjelent egyházmegyénk munkás és buzgó esperese, is Zoltáni Elek aa. Szakács János, karatnai öreg lelkész, Kiss József, dálnoki ifju lelkész. Tizenkét óra után bevégezdvén az istentisztelet, a gyülekezet nagy része a paplakba vonult s ott esperes elnöklete alatt megkezdődött a hivatalos transzpozíció.

Délután két órakor kezdődött meg a beiktatási diszebed, mit szebbnél-szebb felköszöntések fűszereztek, mely után papság és hivek azon édes reménynyel távoztak el, hogy ezen egyházakban az „isten országa élőkövekből fog fölépíteni az ifju építő által.” Adja a kegyelem istene, hogy lelkésznek és hiveinek reményei valósuljanak.

Székelly János,
kézdi-vásárhelyi ref. pap.

T Á R C A

Ajtai Abód Mihály.

(Nagy-Enyedi tanár, 1737 1775.)

Ajtai Abód Mihály, Nagy-Enyed legderekabb tanárai közé tartozott. Szathmári Károly, a gyula-fehérvár-nagy-enyedi Bethlen-főtanoda története című munkájában erős vonásokkal jellemzi, különösen, mint kormányzót s az intézet érdekeinek, vagyonának hajlíthatatlan védelmezőjét. E mellett, kiemeli ugyan tanügyi érdemeit is, de részletekkel nem indokolja állítását. Valószínűleg, nem voltak adatai, de állítása igaz. Nekem több adat jutott kezembe, melyek tanügyi működését szélesebb alapon tüntethetik föl s érdemesnek tartom, az alábbiakban összefoglalni.

Ajtai származásáról, ifjúságáról és tanulói pályájáról nem láttam semmiféle adatot. Midőn 1775, febr. 6-án nyugalmába lépett, a főkonzistoriumhoz intézett levelében azt írta, hogy 70 éven túl van már. Ebből következtetem, hogy 1705 táján született. Valószínűleg, Nagy-Enyeden tanult. Több levelében érinti külföldi tanulmányait, de sehol sem nevezi meg az egyetemet.

Haza jövele után, Szathmári szerint, gróf Bethlen Kata, udvari papja lőn. Ez állásában választatott meg az enyedi kollégium klasszika-litteratura tanszékére 1737 novemberében. Hivatalába Alvenci Gábor, főgondnok, 1738, jan. 15-én iktatta be. Ettől fogva, 36 éven át, 1774 végéig szorgalommal, buzgósággal és ritka önállósággal működött tanári székén. Mindenben szerette saját meggyőződését követni. E miatt sokszor jutott összeütközésbe kollegáival, a gondnokokkal, sőt a főkonzistoriummal is; de kitartása, fáradszátlanlansága és buzgalma folytonosan ébren tarták iránta a tiszteletet.

Tanári széke elfoglalása után, levelezésbe bocsátkozott a debreceni professzorokkal klasszikus auktorok műveinek kinyomatása végett, hogy tiszta forrásból taníthasson. A tanítás egyöntetűsége kedvéért módszertant írt. Ezt a nyilvános tanításon kívül az osztály- és magántanítónak is előadta. Különösen kiemelte, hogy a mondat- és szónoklattan között a legszorosabb összefüggés van, a kettő egymástól el nem választható s meggyőződése szerint, a költészettan a szónoklattan után tanítandó. A grammatika tanításában Németország példáját követé, megszabadítván a syntaxist „rettegetes hosszas tekervényeitől”, melyeknek a gyermek semmi hasznát nem veszi. Ezt némelyek helytelen ujtásnak tekintvén, az auktorokat kidobták a klasszikusból. A főkonzistoriumnak generalis vizitációt kelle kiküldenie az ügy megvizsgálására. E bizottság tagjai voltak a püspök, a generalis nótarius és Zágoni György. Ezek megvizsgálván Ajtai módszerét, jegyzőkönyvre vették, helybehagyták, sőt a püspök megrendelé, hogy e módszerhez nyelvtant készítsen. Ezért fordítá le Ajtai Cellariusnak akkor leghíresebb nyelvtanát németből latinra. A mit szükségesnek tartott, átvette Heinecciusból, Langiusból. Sanctius Minervájából és Perizonius jegyzeteiből. Elkészülvén a munkával, várta, hogy a püspök nyomassa ki, ígérete szerint. De, mivel a kolozsvári nyomda akkor el volt foglalva, Torockai Zsigmond költségén kinyomatta Szebenben. 1747-ig e kiadás elfogyván, Ajtai újból nyomtatni kezdé, de a negyedik iv kinyomatása után, a gondnok urak eltiltották a folytatást s e mellett megparancsolták, hogy a költészettant tegye vissza a syntaxis és rhetorika közé; bontsa föl a természetes rendet pedig a poezist min-

denütt utol tanulják. Másodszor, parancsolják a Praecepta Morum újból fölvételét publice és privatim. Ajtainak nem tetszett a második parancsolat sem. Panaszkodva írja, hogy sehol másutt nem tanítják ezt a mi Praecepta Morumunkat s ámbár sok magyar tanult Praecepta Morumot, „mégis in moribus deficit.“ „A mi Tanítványink a miolta Praecepta Morumot nem tanulnak, az ólta generosusabbak, a Praeceptorok sem oly fenék, mint régen. Egész caputot irtam én a methodusban arról is, hogy conserválódjék a Praeceptor a Tanítványával.“

A harmadik pontban azt kérdezték, hogy kinek engedélyével jött ki az első kiadás, minő jognál fogva nyomtatatik újra? E kérdés azért volt igazságtalan, mert az első kiadás a gondnokság, rektor és püspök rendeletéből történt.

Mindezek sértették Ajtait, mert eddig buzgósággal teljesíté kötelességét, mi kitűnik abból is, hogy a gondnokság meg volt elégedve működésével. Most már nem tudta, mit tegyen. Magára nézve nem látott semmi kárt, de fájlalta, hogy minden munkája füstbe ment. Késznek nyilatkozott, lemondani a litteratura tanításáról, mert dolgainak fele részétől menekült volna meg; csak azt várta, hogy a főkonzistorium bizza valakire ennek tanítását. Azonban, mégis, a mig ez bekövetkeznék, oly szigorú bírálókat kér a főkonzistoriumtól, kik jártasok a klassika-litteratúrában s kik előtt demonstrációt tehessen mind a methodusról, mind az auktorokról, mind a repressáliákról, mert addig mindent kihányani, úgy tetszik neki, nem lehet. Azután tanítsa más, a mint tetszik. Ha pedig a főkonzistorium nem találna helyesnek, hozzá értő emberekkel megejtetni a vizsgálatot, ő abba is bele nyugszik, csak azt kéri, hogy az osztályok ügye ne vettessék kockára. Istentől nagyobb előmenetelt, gyümölcsözést kíván fáradozása után, mert ő azt akarná, hogy a magyarnak természetes, jó elméje kiélesedjék, mint más nemzeteké. (Ajtai levele az egyházkerületi levéltárban 50—1747 szám alatt.)

A főkonzistorium, Ajtai kívánságára, bizottságot nevezett ki, mely Várárhelyi Tőke István, n.-enyedi professzornak 1747, jún. 14-én kelt levele szerint, nem végezhette el feladatát, mivel a „Mltgos deputatusok“ nem jelentek meg. Elmaradtak a maros-várárhelyi professzorok is. A főkonzistorium új határidőt tűzött ki, hogy erre a grammatika s egyéb klasszikus auktorok, valamint a tanítás módszere felől véleményüket adják be.

1747, okt. 8-ra kellett összegyűlni e bizottságnak Nagy-Enyeden. A bizottság tagjai voltak a főgondnokok mindnyájan, a három inspektor kurator; továbbá, br. Lázár János és gr. Bethlen Pál. Ezekon kívül, a püspök, Deáki, Pelsőti, gen. nótarius, Csepregi Ferenc, kolozsvári professzor, Várárhelyi András, szászvárosi pap, Tétsi Sámuel, m.-várárhelyi professzor. A grammatika revíziójára több lelkész is rendeltetett (97—1747 sz. a. az egyházkerület levéltárában.)

A bizottság munkálata alapján hozott határozat Ajtai grammatikájára nézve megvan az egyházkerület levéltárában 104—1747 sz. a. E szerint, a felsőbbek engedélye nélkül, magán úton használatba vett új grammatika a réginél nem

levén jobb, de sokkal hibásabb, igen rövid, inkomplet, nem bene digesta, az uniformitást a tanításban zavaró, a szülőknek panaszra alkalmat adó: tehát eltiltatik.

A régi Studiorum ac docendi ratio postliminio redukáltatik, Comenius felvételik, nem különben a Morum Praecepta is, a kisebbekkel repetáltatik. Ujítani, a főkonzistorium engedélye nélkül, nem szabad.

E véleményt a következők irták alá: gr. Bethlen Ádám, supr. kurator, br. Vesselényi Ferenc, insp. kurator, br. Alvinci Gábor, insp. k. br. Dániel István, insp. k. Kibédi András, enyedi dioeces seniora, Várárhelyi András, szászvárosi dekan, Ratnótfái Zsigmond, a széki traktus nótáriusa, Tétsi Sámuel, m.-várárhelyi professzor. (E neveket nem töltelék gyanánt írást ide, hanem azért, hogy a mult században kisebb-nagyobb mértékben szerepelt hitfeleinkről apránként adatokat közölhessek.)

A határozat Ajtai előtt felolvastatott; nem szólott el-lene; de a jelentés szerint, „azon instál, bizzák másra a Litteraturae Professorságot, mert jó Lelki ismerettel a régi Grammaticat nem taníthatja.“

Dr. Török István.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Van már unitáriusa Pap Gábor, dunántúli püspököknek is. Lesz már ezután több is. Gondoskodik arról Derzsi Károly, budapesti unitárius missionarius. Polgárdi községnek van 1,734 lakosa, melyből 1,600 kálvinista. A mint a lapok emlegették, vizsgálódások támadtak az egyházban, miknek következtése lett, hogy 91 család bejelentette kilépését. Erről azt szokták mondani az unitáriusok, hogy meggyőződés és a „Jövő vallásába“ vetett hit. A mint most már olvassuk a lapokban, júl. 22-én. Derzsi Károly, budapesti unitárius pap meg is jelent Polgárdiban és megalakította az unitárius egyházat. Ime, egy másik Kovászna. Nagyon helyesen. Csak rajta! Erdélyi viselkedésük után jött az Alföld, és most már túl a Duna! És mindenütt a kálvinista egyházak nyugalmát zavarják. Ezt ők protestántizmusnak nevezik. Ugyan kérjük, hogyan hagyják figyelmen kívül a tisztáninneri szuperintendenciát, holott a sárospatakiak, újságukban, tyukkal, kaláccsal édesgetik. Miért nem küldik oda valamelyik Derzsi-jöket? Ott lenne csak jó aratás! Csak hamar; siessenek. Most az ideje, mikor Debrecent ütlik a szabadelvűtök (!) és a „Prot. Irodalmi Társaságba“ való részvétel felett való vita miatt, oly népszerűsége tettek szert, hogy csodálkozunk, hogy a „Dávid-Ferenc-Egylet“ mért nem jelenti ki, hogy az unitáriusok „uralkodó“ vallás a „Jövő“ nevében, jogánál és hatalmánál fogva: holott az irodalmi társaságba bizonynyal be fognak lépni legalább öten, vagy haton, miután ott fizetni kell, és arra ők mindig készek. Hogy ne?

= A lapok úgy adják, mint ha komoly dolog volna; mi azt hisszük, hogy tréfa. Csupán regisztráljuk. Ugy mondják, hogy az esztergomi hercegprimási udvarban furcsa dolgok történnek. Dr. Sédá Ernő, főszentszéki jegyző, pápai kamarás, stb. lemondott minden méltóságairól, protestáns akar lenni és megházasodik; ugyanezt cselekszi Rajner Lajos, prépost-kanonok és a hercegprimás iroda-igazgatója. Igaz, hogy ezeknek az uraknak helye legközelebből betöltetett: Rajner helyett Chernoch János, Sédá helyett Machovics Gyula neveztetvén ki; de mi azt hisszük, hogy a Simor udvarában ilyen apostásia mégis igen kompromittáló lenne. Ha a magyar katolicismus egyházi fejének udvarában is ilyen dolgok történhetnek meg: akkor bizonyosan ott van a Derzsi Károly keze; Esztergomban felütötte fejét a „Jövő vallása.“ Palota-örök, vigyázatok!

Folytatás a mellékletben.

= Ha fáj mindig, valahányszor az élet véghatáránál állunk meg; ha koporsót kell kikészítenünk az enyészet birodalmába: mennyivel inkább kell éreznünk a fájdalmat, midőn olyak felett kell elhullatnunk könnyeinket, kiknek még csak ezután lehetett volna betölteni hivatásukat, a kiké volt a jövő. Diószegi Miklós, sz.-cselhi segéd-pap, életének 30 ik évében, júl. 24-én, Zilahon meghalt. Egy szép reményekre jogosító, talentumos, jól készült ifjú embert vesztettünk el a megboldogultban, ki lelkipásztori hivatásának már eddig is szép jeleit adta. Mentől kevesebben vannak a választottak, annál inkább kell siratnunk elvesztésüket. A híveknek és igazaknak álma csendes!

= Kérelem a brassói, és szászvárosi, n.-szobeni ev. ref. lelkész urakhoz. Ajtai Abod Mihály n.-enyedi tanár 1747 előtt, 1744 után latinra fordítá Cellarius német szövegű grammatikáját, s Torockai Zsigmond költségén kiadta Szébenben. Szathmári Károly, a nagy-enyedi Bethlen-főtanoda történetében (208. l.) azt írja, hogy ez a grammatika „német szöveg hozzájárultával, az erdélyi szászok nevezetesebb tanintézeteibe is be vala véve.” Tanügyünk érdekében, kérem az illető tiszteletes urakat, sziveskedjenek utána kérdezősködni, hogy valóban használták-e e könyvet? Van-e valahol legalább egy példány belőle? Cél szerinti volna, címét, terjedelmét a Protestáns Közlöny útján közzétenni, esetleg, az egész munkát ismertetni. Kolozsvár, júl. 28. 1888. Dr. Török István.

= Nyilvános számadás és köszönet. A baróthi ev. ref. leányegyház temetőjének bekerítésére tks. Szarka Elek, közhalmi állatorvos ur 5 frtot, ngs. Zathurecky Gyula, erdélyi egyházmegyei gondnok ur pedig az ev. ref. iskola növendékeinek jutalmazására szintén 5 frtot ajándékozott. A nemes keblű adakozók humánus célokra tett adományaikért e helyen fogadják egyházunk halás köszönetét. Kelt Baróthon, júl. 26-án, 1888. Zöld Sándor, leány-egyházi pénztárnok.

= Halás köszönet és kérés. A csikmegyei ref. kör-

lelkészség nevében, mély tisztelettel, igaz hálával köszönöm meg mindazoknak meglepő érdeklődését, kik atyafiságos kérésünket meghallgatták, és az irodalom különböző termékeiből könyveket küldöttek körlelkészségünk könyvtára gyarapítására. Kedves kötelességet teljesíték, midőn a nyilvánosság előtt is felsorolom a kegyes adakozók becses nevét és az adományozott könyvek számát. Főtiszteletű Pap Gábor, ref. püspök úr, küldött 3. kötetet, 4 füzetet; főtiszteletű Szász Domokos, ref. püspök úr, 68 kötetet, 192 füzetet; tisz. Dombi Lajos, nagy-váradí ref. lelkész úr, 1 köt. 18 füz. tisz. Debreceni Gyula, vallás tanár úr, 1 füzetet; tek. Telegdi K. Lajos 22 köt. 2 füz. tek. Bakcsi Gáspár, gondnok úr, 3 kötet, 15 füz. nagyságos Felméri Lajos, egyetemi tanár úr, 1 köt. 1. füz. tek. Nagy Károly úr, Kovácsházáról, 1 kötetet, tek. Váró Ferenc, nagyenyedi tanár úr, 5 füzet; tek. Hegyi Márton úr, 1 kötet; tek. K. Nagy Sándor altágyész úr N.-Váradról 6 kötet, 2 füzet; tiszteletes Pazar István, ágteleki ref. lelkész úr 2 kötetet. Összesen 108 kötet, 240 füzet. Még sokan vannak hivatalosak! Es nem szűnnek meg, a reménységben örvendezni, hogy ami halad, el nem marad; hanem a megkezdett jó példa útján sokan elktldik kegyes adományait, hogy prot. buzgóságukkal segítsenek a magyar protestáns miveltség terjesztésében. „Dicsősség, békeesség minden jót cselekedőnek.” Csik-Szeredában, július 20-án, 1888. Borbát Pál, csikmegyei ref. körlelkész.

= Becses ajándék. Főtiszteletű Szász Domokos, püspök úr, küllői egyházmegyei papi könyvtára számára 131 kötet igen érdekes könyvet és 100 drb. bibliát kegyeskedett ajándékozni, mintegy 200 frt. értékben. Midőn e nagybecsű adomány kezemhez vételét jelezni kívánom, nem mulaszthatom el, mélyen érzett hálámat és köszönetemet nyilvánítani a főtiszteletű ur azon határtalan jószágáért, hogy a nagyértékű küldeményével felállítandó könyvtárunknak szilárd alapját vetette meg. Kutyfalva, júl. 24, 1888. Nagy Domokos, küllői e. m. jegyző.

HIVATALOS RÉSZ.

1618—1888.

PÁLYAZAT.

főgymnasiumi tanszékre

A folyó év őszén tartandó egyházkerületi közgyűlésen, választás útján, a kolozsvári ref. kollegium főgymnasiumánál ürességben levő „classica philologiai (latin és görög ny. s irodalmi) rendes tanári szék fog betölteni.

A választandó rendes tanár javadalma évi 1000 frt. készpénz fizetés és lakás természetben, vagy 300 frt. lakáspénz. A választott tanár f. évi október hó 1-én állását elfoglalni köteles.

E pályázatra csak ev. ref. vallású, tüzetesen a nevezett szakra képesített, okleveles egyének jönek tekintetbe, a kik arravalóságukat kellőleg felszerelt folyamodványban megfelelő okiratokkal tanusítják. A folyamodványok f. é. augusztus hó 31-ig az erdélyi ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsához, Kolozsvárra címezve, küldendők.

Az erd. ev. ref. egyházkerületi Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1888. július 23-án

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1657—1888.

PÁLYAZAT

főgymnasiumi tanszékekre.

A folyó év őszén tartandó egyházkerületi közgyűlésen, választás útján, a sz.-udvarhelyi ref. kollegium főgymnasiumánál két rendes tanári szék fog betölteni, és pedig:

1. Az ó-classica literatura (latin s görög nyelv és irodalom);

2. a mennyiségtan és mértani rajz rendes tanári széke.

A megválasztott rendes tanárok évi javadalma egyenkint

1000 frt készpénz, évnegyedenként előre fizetve. A meglevő öt rendes tanári szék valamelyikének megüresedése esetében, elsőbbségi jog szerint, természetbeli lakás, vagy lakáspénz. A választottak között a szolgálati idősségre nézve, a tanári oklevél kelte bír döntő erővel. A megválasztottak állásukat f. é. október hó 1-én elfoglalni kötelesek.

A pályázók életkorukról, vallásukról, végzett tanulmányaikról, állami képesítettségükről, valamint eddigi szolgálataikról tanuskodó okiratokkal felszerelt folyamodványokat f. é. augusztus 31-éig az erd. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsához Kolozsvárra címezve, nyújtás be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1888. július hó 25-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1641a—1888.

PÁLYAZAT

gymnasiumi tanszékekre.

A folyó évben tartandó erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlésen a zilahi ev. ref. kollegium főgymnasiumánál ürességben levő ó-classica-philologiai s az ujon rendszeresítendő magyar nyelv s irodalmi tanszékek, választás útján, foglaltatni.

E tanszékek mindenikének javadalma 1000, azaz, egy ezer forint készpénzben; 200, azaz, kétszáz forint lakbérlet-mény és, egyelőre, két 100 100 frtos ötödéves korpótlék.

A pályázók kötelesek életkorukat, vallásukat, az illető tudományszakokra való képesítettségüket okmányilag igazolni. A „magyar nyelv s irodalmi” tanszékre pályázók közül olyanok, kik a class. nyelvek valamelyikének tanítására is képesítéssel bírnak, előnyben részesülnek.

Ha az említett állomások valamelyikére az iskolánál már e tanév (1888/89.) elejétől alkalmazásban levő helyettes-tanár választatnék meg, számára a fennírt rendes tanári fizetés a tanév elejétől utalványoztatik, ha pedig a választás az intézetnél alkalmazásban nem levő egyénre esnék, számára a fizetés csak az állomás elfoglalása idejétől számítottatik.

A pályázati kérvények f. évi augusztus 31-ig az erd. ev. ref. egyházkerületi Igazgató-Tanács alulírott elnökéhez benyújtandók.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvártt, 1888 július hó 29-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1641b—1888.

PÁLYÁZAT.

A zilahi ev. ref. kollegium főgymnasiumánál az 1888/89. tanévre betöltendő a következő helyettes-tanári állomások:

1. egy magyar-latin nyelv s irodalmi; 2. egy ó-classica-philologiai; 3. egy természettan-mennyiségtani; 4. egy német s latin nyelv és irodalmi; 5. egy latin-magyar, esetleg vallás-latin nyelvi; 6. egy rajz- és szépirás tanári állás, egyenkint 800—800 frt évi fizetéssel, továbbá: 7. egy tornatanítói évi 400 frt és 8. egy énektanítói állás évi 300 frt fizetéssel.

A 2—4. számú állomások a magas kormányval kötött szerződés hatályba lépte után rendes tanári javadalmazással (évi 1000 frt fizetés, 200 frt lakbérilletmény és két izben 100 frtos ötdéves korpótlék) rendszeresíttetni fognak s a nagyméltóságu vallás- és közoktatástügyi minister ur kinevezése alá esnek, mikor is a már helyettes tanári minőségben alkalmazottak előnnyel fognak birni. Az 5. számú, melyre — esetleg — végzett theol. akademiták is pályázhatnak, továbbra is helyettes minőségű marad; a 6. szintén a min. Minister ur kinevezése alá esik, de rendszeresítés után is csak 800 frt fizetéssel díjaztatik.

Pályázhatnak okleveles tanárok, vagy tanár-jelöltek, illetőleg, okleveles tanítók. Pályázati határidő 1888. augusztus 15. napja, mely ideig a kellően felszerelt folyamodványok a zilahi ev. ref. kollegium igazgatóságához küldendő.

A zilahi ev. ref. kollegium előljáróságának 1888. júl. 16-án tartott üléséből.

Kincs Gyula,
előljárósági jegyző-tanár.

Lőrinczy György,
elnök.

1027 1888.

PÁLYÁZAT.

A nagy-sajói egyházmegyében a sófalvi egyházközség kántor tanító-organistai állomás, lemondás folytán, üressébe jövén, ez állomásra ezennel pályázat hirdettetik. Javadalma: lakás és veteményes kerten kívül, egyházhatóságilag 300 frtra becsült kepe-dézma negyed és földjövedelem, mely összegben a tandíj is benne van.

Pályázati határnap f. évi augusztus 26-ika.

A folyamodványok tiszt. Muzsnai Károly h esperes urhoz küldendő Szász-Cegőbe, u. p. Sajó-Magyarós.

Csorbai-Fürdő, 1888. július 28.

Szász Domokos,
ref. püspök.

1621 1888

KÖRLEVÉL.

Mindenik erd. ref. kollegium mlt. Elöljáróságának.

Tudomás végett közöljük, hogy a vallás és közoktatási miniszter úr, idei 26,617 sz. leiratával, a váci kath. főgymnasiumot a nyilvánossági joggal és annak kapcsán az érettségi vizsgálat megtarthatásának jogával a jövő 1888/9 is, fölrüházta.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsától, Kolozsvártt, 1888. július hó 20-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1690—1888.

FELHÍVÁS.

Több egyházmegyénkből kérés adatrán be az iránt, hogy az egyházi tisztviselők fizetéséről szóló kimutatók felküldésére a hivatalos lap idei 4 számában 140 sz. a. közzétett körrendeletünkben kitűzött határidőt hosszabítsuk meg: a felhozott indokokra tekintettel, a zárhatáridőt folyó évi augusztus 15-ére tűzzük ki, tovább meg nem hosszabíthatólag, s mindazon egyházmegyék esperesait és püspöki vizsgálat alatt álló egyházak lelkészeit fölhívjuk, hogy jelzett határidőig a kimutatókat multhatatlanul küldjék fel, ellenkező esetben a késedelmes felterjesztések figyelembe nem vétethetvén a mulasztás következményeiért az illető esperesek és lelkészek lesznek felelősek.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsától, Kolozsvártt 1888. július 27-én.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1672—1888.

KÖRÖZVÉNY.

Minden erd. reform. kollegium mlt. Elöljáróságának.

A közoktatástügyi m. kir. Miniszter úr, a középiskolai törvény 46-ik szakaszában gyökerező jogánál és kötelességénél fogva, a kolozsvári, n.-enyedi, m.-vásárhelyi és zilahi főgymnasiumokra nézve Firály Henrik, kolozsvári egyetemi tanárt, a székelyudvarhelyi és szászvárosi fő- és a sepsiszentgyörgyi algyimnasiumot illetőleg pedig Elischer József nagysebeni tankerületi főigazgatót bízta meg az 1888/9. iskolai évre a látogatással s az állami főfelügyeletnek nevében leendő gyakorlásával.

A miről a mlt. Elöljáróságok mihez tartás végett ezenel értesíttetnek.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1888. július 28-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1024—1888.

TUDOMÁSUL.

Theol. akademiánk illető növendékeit, ahhoz alkalmazkodás végett, értesitem, hogy a papi szigorlatok és alapvizsgák megtartásának napjaul augusztus hava 30-át tűzöm ki. A vizsgák a jelzett napon reggeli 8 órakor kezdődnek.

Az egyházkerületi vizsgáló bizottság nagytiszt. tagjait egyidejűleg fölkérem, hogy az irt időben Nagy-Enyeden megjelenni sziveskedjenek.

Csorbai-Fürdő, 1888, július 28-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

576—1888.

KÖRLEVÉL.

a széki egyházmegye esperesi hivatalától.

Azon paptársaimat, kik még a papi és tanítói fizetése kimutatókat be nem küldötték, felhívom, hogy folyó évi augusztus hó 10-ig küldjék be Ujvári József direktor aához, mert ellenesetben, az egyházmegyei tanács határozata szerint, a fegyelmi kereset kell-metlenségeit nem fogják kikerülni.

Szék, július 27-én, 1888.

Somkerek Miklós,
esperes.

Feloldó szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Ormós Ferencnél, az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/4 iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. AUGUSZTUS 9.

32. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

Népiskoláink érdekében.

A ki az iskolai állapotokat nem a felszínre vetett futó pillantással, hanem a dolgok mélyére hatoló, alapos tekintettel vizsgálva, a jelent a multtal összehasonlítja, lehetetlen, hogy haladást, emelkedést ne lásson. Hiszen, a multhoz képest, most már a normális állapotoknak örvendhetünk. A népnevelés tekintetében oly idő virradt ránk, melyben új eget, új földet látunk. Mert, mikor volt akkora érdeklődés az iskolák iránt, mint most? Mikor tettek nagyobb és hálára kötelezőbb áldozatokat országszerte a népnevelés oltárára, mint a mostani időkben? Mikor képezték szakszerűbben a tanítókat és mikor volt inkább fölébresztve bennük magasztos hivatásuk tudata, mint jelenben? Mikor buzdította nagyobb felkarolás és elismerés azokat, kik Pestalozzi szent örökében néhemiási buzgalommal kell hogy munkáljanak? És mikor volt a felügyelet oly éber, mint most, midőn felügyelő bizottságok, iskolaszékek vannak szervezve és törvénybe írva. szigorú paragrafusokba van foglalva az ellenőrzés kötelességének teljesítése, a mit a paragrafusok mellett, kinek-kinek még lelkiismerete is diktál. De hát, a szülők is, mikor voltak ennyire rászorítva tanköteles gyermekeik iskolába járatására?

Bizony, a multban soha!

Jó lélekkel elmondhatjuk, hogy az utcán cellengő gyermekek számát az iskola leapasztotta csaknem a nulláig. Az iskolának nevezett viskók nagy része eltűnedezett, a ketreceké még inkább. Most az iskolák nem üresek, mint az elhagyott méhkasok, hanem tele vannak nyüzsgő, zsongó apró népséggel, kik a szellemiség mezején a gyűjtésben szorgoskodva, tejnek italával tápláltnak. A kinek szeme van a látásra, látja, hogy iskoláink népesebbek és rendezettebbek soha nem voltak, mint most, melyekben a tanítás is tervszerűbb, mint valaha.

Akárki akár mit mondjon, én Galileivel állok, hogy „mégis mozog a föld.” Hozzá gondolva, hogy a mi népünk különben is fogékony a jó és szép iránt a nélkül is, hogy kényszer hajtaná, ragaszkodik az iskolához s természetesen, gyermeke sem olyan, mint egy botokud, kit nem lehet többre megtanítani annál, mint hogy ötig elszámoljon. Tehát, a mostani sokkal rendezettebb iskolai viszonyok között, csak nagyon sötét szemüvegen nézve, mondhat valaki olyat, hogy iskoláink sülyednek, mert általában véve és igazat szólva, a haladást megtagadni, nem lehet. A multban hosszú ideig helytt állás volt észlelhető. de megoldódtak a megkövült tagok, és mozog a föld.

Annak illusztrálására, hogy népünk örvend, ha a tudás fáját meghonosíthatja a maga körében, egy esetet hozok föl az életből, a mi valósággal megtörtént. Tegnap szénahordó kalákába hívtam össze néhány embert s író-asztalomat elhagyva. én is ott forogtam közöttük. Egyik ember egyszer arra viszi a beszédet, hogy milyen szép az a tanulás és milyen nagy öröme van neki kolégysta fiában, a ki jól tanul; de fáj a lelke, valahányszor hallja, hogy az milyen jól olvas és látja, hogy milyen szépen tud írni; fáj a lelke, ismétlé, mert ő ezekhez nem ért semmit, őtet nem járaták iskolába és e szavak elmondása alatt szeméből könnyet törült ki. A másik meg azt mondá, hogy ő iskolába járt gyermekétől tanult meg annyit, hogy most akármelyik kontraktus alá, vagy akár hová is nevét le tudja írni. Azért hozom föl ezeket, mert e nyilatkozatok engemet meghatottak. S a dolog természete szerint, e kedvező pillanatban, az iskolák iránt való buzdítással én sem maradtam adós.

Ismétlem, hogy az iskolai viszonyokat tekintve, a jelen jóval túlszárnyalta a multat el-

annyira, hogy a régi bölcsek nem mondhatnák rá, mint a megarabeliekre, kik több gondot fordítottak a barmokra, mint a gyermekekre, hogy inkább szeretne köztük juh lenni, mint gyermek. Akkor is, mikor még az államnak eszébe se jutott, oly dolgokkal foglalkozni, mint a népiskolák, a mi felekezetiünk, mint az anya gyermekét, szeretettel melengette kebelén az iskolákat. Hát még most, mennyivel sikeresebben ápolhatja iskoláit, midőn még az állam is segítségére jött. S a hol oly messzi időben gyökerező törekvést egy újabb erő társulása is segít, ott az előmenetel és haladás kimaradhatatlan.

De Gergely Lajos mégis e lap négy számán keresztül mind azt mondja, hogy népiskoláink hanyatlának. Ha a bevezetésben el nem mondja, hogy ő tanító is volt s azután, hogy pap lett s ott is folyton figyelemmel kíséri népiskoláink állapotát, a nélkül is tudtam volna, hogy ő beválik olyannak, a kiről azt szokták mondani, hogy tanfőúr. Tudom, hogy ő mint tollforgató ember, tud mondani okosat, és ime, mégis fölfegyverkezve, írásra emelt tollal kiáltom, hogy e cikksorozata nincs kellő fundamentumra építve, a mennyiben az abban mondottak a létező valóságnak nem felelnek meg. Hirtelesen olyan hurokba talált beleakadni ujjá, a melyek nem adnak igaz hangot.

Kijelentem, hogy szavam nem támadás, hanem rehabilitása iskoláinknak; mert, ha megtámadásról lehet szó, a támadó nem én vagyok, hanem ő.

Eszembe jut, hogy a hetvenes évek elején a „Pesti Napló“-ban én is irtam kritizáló cikkeket iskoláinkról s noha igazat mondtam, de mégis megijedtem, hogy betörök a fejem. Ugyanis, akkori püspök, boldog emlékü, néhai Nagy Péterrel bizonyos ügyben személyesen kellett szólnom. Megjegyzendő, hogy éppen csak akkoriban volt kibocsátva azon körlevele, hogy az országos törvény rendeleteinek minden felekezeti iskolánk előjárósága engedelmeskedjék és cikkek végére én is oda tettem, hogy szép látvány, midőn az állami törvényt a felekezeti iskolába, hová az eddig, az autonomia védsáncái miatt, be nem juthatott, éppen a püspök karján látjuk bevonulni.

— Hallottam, hogy tiszteleted cikkezik is-

koláinkról, „Kálvinista pap“ aláírással a „Pesti Napló“-ban, szólalt meg egyszerre előttem, mint kicsiny, fiatal papocska előtt, a nagy püspök.

Most megkapod a leckét, gondolám remegve, mert ez a szellemes ember, éles megjegyzéseivel jobban megsújtolt, mintha pálcával ütött volna.

— Ne ütődjék meg, zavaromat észre véve, folytatá szeliden, a cikkben egyéb hiba nincs, csak az, hogy engemet dicsér. Iskoláinkra nézve pedig csak annyit mondok, hogy azok egy tized alatt is nagyot fognak haladni, új aera következik. Meglátja.

S hogy akkor püspököm nem szidott le, neki bátorodva, éppen ezen cím alatt, mit mostani cikkem visel, még többet összeirtam, de már mostani lapunkban, iskoláinkról. Akkor meg az a fatum ért, hogy egymásra jöttek a fenyegető levelek a tanítóktól, hogy hirlapi lerántásokkal miért akarom őket kisebbiteni; félni kezdtem, hogy ha közel kapnak, kővel dobálnak meg. Pedig, tollam nem ellenük, hanem az akkori rendszer ellen volt irányozva.

De most másképpen állanak a dolgok és egészen más hangon szólhatok én is. Püspököm jóslata beteljesedett. A haladás és emelkedés láttára meghajlok az új rendszer előtt s azok előtt is, kik az iskolákban nehéz küzdelemmel, mint a nemzet tiszteletre méltó napszámosai, becsületes, munkás embereket nevelnek a társadalom számára.

Noha, egy népiskola feladata nem az, hogy tudóst, hanem inkább az, hogy embert neveljen; de azért tantárgyak nélkül még sem lehet el, ha az iskola nevezetnek megfelelni akar. Gergely Lajos éppen a tananyag halmazát veti népiskoláink hanyatlásának egyik okául. Igaz, hogy legjobb tankönyv maga a tanító, mert könnyed előadással a legnehezebb tárgyat is mintegy észrevétlenül nyomja be a fogékony gyermeki lélekbe. Az is igaz, hogy a régi nagy tanítók, Sokrates, Pestalozzi tankönyvek nélkül is tudtak tanítani, világosítani. De az is igaz, hogy ma már Sokratesek, és Pestalozsik nincsenek.

Gönci János.

(Vége következik.)

Berlini stipendiumok.

A berlini egyetemen erdélyi ev. ref. theologusok számára tett alapítványok.

1. Enyeden tanult két növendéknek 80—80 tallér (80 tallér 240 márk, 120 frt. o. ért. aranyban, 300 frank) és

2. A kolozsvári, vagy, m.-vásárhelyi ref. kollegiumok két növendékének szabad asztal és tandíjmentesség mindenik fakultásnál.

A harmincas és negyvenes években az erdélyi református ifjak mindinkább kezdték látogatni a berlini egyetemet és mint rendesen, szegény tanulók, a régi alapítványokat fölújítani és igénybe venni. 1834. október 17-én, Török János és Vajna Antal, papjelöltek, később vásárhelyi és enyedi tanárok, a Bethlen Gábor, erdélyi fejedelem és második neje, Brandenburgi Katalin által alapított stipendium megnyeréseért folyamodnak s ugyanazon év dec. 13-án azon választ nyerik, hogy ilyen alapítvány nincs, de van György-Vilmos, brandenburgi választó fejedelemtől 1626-ban két ref. theologus számára tett 80 rf. pr. konv. mely negyed részletekben utólagosan (postnumerando) kiadható. Ezen alapítványt a Montis Pietatis igazgatósága kezeli s október 1-től december utolsóig terjedőleg a 20—20 frtot január 2-án, az ezen egyetemen tartózkodásokról szóló bizonyítvány felmutatása mellett, fölvehetik. (Egyházkerületi lvtár, 11—1837 január 8. jkőnyi szám.)

1841-ben papjelölt. Kelemen József, később m.-vásárhelyi tanár, tett jelentést a berlini stipendiumokról az egyházi főtanácsnak, hogy a berlini egyetemi tanács az odera-frankfurti egyetemnél alapított, de ennek eltörlésével a berlini egyetemhez áttett erdélyi ev. ref. theologusokat illető két stipendiummal eredetileg egybekötött, de Berlinbe áttétel után gyakorolni nem engedett minden fakultásnál ingyen leckézhetést, többszöri kérésére, megadta minden erdélyi ref. theologusnak, kik az említett stipendiumokat megnyerik, elrekesztvén ezen jótéteményben való részesüléstől minden más tartománybelieket, ha szintén erdélyiek nem létevel idegeneknek, vagy poroszoknak adatnának is ama stipendiumok. Ezen kettős jótéteményben Berlinben tartózkodása második félévétől kezdve, maga is részesült. (Egyhk. lt. 337—1841, október 24. jkvi szám.)

1842. október 24-én Jánosi Ferenc folyamodik Berlinben a Montis Pietatis királyi igazgatóságához a szabad asztal és díjmentesség megnyeréseért és nov. 3-án azt a választ kapja, hogy a szabad asztal és díjmentesség csak a kolozsvári és vásárhelyi ref. kollegiumok theologusait illetik; az enyedieket pedig a 80—80 tallér pénz-stipendium, melyet most Takács János és Gáspár János élveznek 1843-dik év Szent-Mihály napjáig, s ha azután még ott marad, az akkor üresedésbe jövő pénz-stipendiumot megnyerheti. (Egyhk. lt. 98—1844. március 24. jkvi sz. a.)

Az erdélyi stipendiatások ily gyakori föllépése és kérése arra indította a berlini oktatás- és nevelésügyi

miniszteriumot, hogy az erdélyiek számára alapított stipendiumok ügyét tisztáztassa, rendbe hozza. És ezt a Montis Pietatis királyi igazgatóság meg is tette s 1842. január 22-én beadta, s Eichorn miniszter február 5-én megerősítette czimje Reglement über die Collection des siebenbürgischen Stipendii.

Ezen szabályzat (Reglement) magyar fordításban röviden ez.

1. §. 1626-ban Brandenburgi György-Vilmos, választó fejedelem nővérének, Katalin hercegnőnek Bethlen Gábor, erdélyi fejedelemhez nőül menetele alkalmával 160 tallér évi alapítványt tesz két theologus számára egyenlő arányban az enyedi kollegium két növendékének.

2. §. Ha nincsenek erdélyi folyamodók, porosz alattvalók fiainak is megadható az alapítvány, de csak is addig, míg ilyenek jelentkeznek és az alapítvány elnyerésére képeseknek találtnak. Ezért, az adományozási patensben ezt mindig meg kell jegyezni.

3. §. Az alapítvány kezelése az oktatás- és orvos-ügyi miniszteriumtól áttétetik a Mons Pietatis igazgatóságához.

4. §. Az igénykeresőknek tanusítani kell:

1. hogy a ref. vallás hive, és ha esetleg porosz alattvaló, hogy vagy a ref. vallás követője, vagy az egyesült két vallástétel szerint él az urvacsorával;

2. hogy a theologia tanulására szánta magát és az erdélyi folyamodó az enyedi kollegiumnak volt növendéke;

3. hogy egyetemre érettnak találtnak és szorgalomban s jó magaviseletben kitűnő;

4. hogy valóban szüksége van az alapítványra.

Az erdélyi folyamodók az enyedi ref. kollegium előjáróságának bizonyítványával tanusítják ezeket.

Porosz egyetemen élvezhető az alapítvány, de külföldre nem adatik.

5. §. A bizonyítványokkal fölszerelt kérvény a Montis Pietatis igazgatóságához nyújtatik be.

Az alapítvány utalványozásáról folyamodó azon kötelezettséggel értesítetik, hogy magaviseletéről és a theologia szorgalmas tanulásáról egyetemi bizonyítványt kell félénként beadnia. A frankfurti egyetemen levő szabad alapítvány élvezői az egyetem igazgatósága által bejelentendők.

6. §. A porosz alattvalókra vonatkozik.

7. §. Az alapítvány a folyamodónak valamely porosz egyetemen tanulása idejére adatik; de két évnél több időre nem; negyedévenként előre fizettetik.

8. §. Az új félév kezdete előtti alapítvány-fizetés eszközzése végett, a 4. §-ban érintett bizonyítványt az alapítványos köteles beadni és kötelessége az igazgatóság egyházi tagjának, hogy az alapítványos tanulásáról és magaviseletéről meggyőződést szerezzen, még hivatalos megkeresés útján is, ha az alapítványos nem Berlinben tanulna.

9. §. Idő közben is elvesztheti illetékes az alapítványt, ha a 4. §-ban érintett lényeges föltételek vala-

melyikét alapítványos nem igazolhatja, különösen pedig orosz magaviselete, vagy szorgalom-hiány miatt.

A kéznél levő okmányok ismételt megvizsgálásából kitűnt, hogy két külön alapítvány van két-két erdélyi theologus számára.

1. Egyik 1626-ból György-Vilmos fejedelemtől két enyedi theologus javára, 80 tallérral mindeniknek.

2. A másik I. Frigyes Vilmos királytól a kolozsvári és m.-vásárhelyi kollegium két növendéke javára, mely szabad asztal és díjmentességből áll

Ezért, megállapittatik (festgesetzi)

1. hogy az enyedi kollegium két növendéke, vagy ezek hiányában két belföldi evang. theologus nem egyzersmind tandíjmentes is; ennek megadása az általános szabályok alá tartozik;

2. a kolozsvári és m.-vásárhelyi igazolt két theologusnak a tandíjmentességet és a királyi szabad asztal élvezetét az az országi egyetemekre megadhatja a Mons Pietatis igazgatósága. Szegénységi, szorgalmi és jó magaviseleti bizonyítvány felmutatása mellett.

Eddig a reglement.

Ezen szabályzatot hiteles másolatban kiadta Eichorn miniszter 1844. október 8-án, Berlinben és azt az egyházi főtanács 1845. március 9-én 72—1845 szám alatt kelt következő leiratában küldi meg egyszerű másolatban az illető kollegiumok előjáróságainak „A tavalyi december 14-ről 5,036 udvari szám alatt költ rendeletnél fogva, a királyi kormányhoz leküldött. onnan pedig idei 1,417 szám alatt egyházi főtanácsunkkal közölt rendszabály, mely a porosz kormány által megállított, az erdélyi helvét hitvallású ifjaink számokra a berlini egyetemen a segedelem-pénznek mikénti megadása tárgyában, másolatban megküldetik“, stb. (Mindezen okmányok m.-vásárhelyi ref. kollegiumunk levéltárában. 1304, 1473, 1511 és 1611 levéltári számok alatt.)

Közi: *Konc József.*

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, július 29. 30.

(Vége.)

Gróf Kuun Kocsárd, a szászvárosi Kuun-kollegium tulajdonképeni megalapítója, előző nagy szabású áldozataival mellett, 1887-ben 50,000 frt. alapítványt tőn, részint a fűlszaporítandó tanszékek javadalmainak, részint a kollegiumi ösztöndíjjak s részint az ott-vidéki egyházközségi felekezeti tanítói állomások jobb javadalmazásának alapjául. Az eredeti terv az vala, hogy a kamatoskamatozás útján felszaporítandó tőke jövedelméből évi 1,600 frt. tanári fizetésekre, 1,000 frt. (a szászvárosi kollegiumnál és a dévai reáliskolánál) stipendiumokra lesz fordítandó, az ott-vidéki felekezeti néptanítók fizetése pedig szukcessive évi 400 frtra lesz. feljavítandó. Elkövetkeztén, azonban, az 1883. évi XXX. t. c. megalkotása s ennek alapján lehetővé válván a tenerők szaporításának és javadalmi fölemelésének állami segéllyel való támogatása és a folyó év végére immár 73,001

frt. 50 krt teendő alapítványi tőke lehetővé teszi, hogy az eredeti tervezet, a határozmányok némi módosításával, legalább részben már most életbe léptethető legyen. A nemes gróf kezdeményére, ehhez képest, az ottani előjáróság tervet dolgoztatott ki, hogy mikint lehetne az alapítvány céljait, legalább részben, már a következő éven kezdve, betölteni. Az eredeti terv szerint, a stipendiumok alapja 20,000 frtra volt növelendő, hogy kamataiból 25 negyven frtos ösztöndíj legyen hátszegvidéki egyházi nemesek és a hunyadmegyei eloláhosodott magyarok gyermekei között a szászvárosi kollegiumban és a dévai reáliskolán kiosztható. Ez alap a f. év végén már 11,335 frtra emelkedvén, ennek 566 frt. kamataiból 400 frt. tiz (8 szászvárosi és 2 dévai) ösztöndíj fedezhető, a 166 frt. fölösleg tovább tőkésítettvén. A felekezeti néptanítók fizetés-javítási alapja ez év végén 13,429 frtot fog tenni, 671 frt. kamattal, a miből 553 frt. évi kiadással, a tordosi, lozsádi, brádi, harói, n-rápolti és hozsdáti néptanítók javadalma 400—400 frtra emelhető, a fölösleg itt is tőkésítettvén úgy, hogy 19 év leteltével, az eredeti határozmányok, egész terjedelmükben foganatosíthatók lesznek, az alapítvány többi részének bevételei pedig a kollegium szükségére fordítandók. Megjegyzendő, továbbá, hogy a hátszegvidéki volt egyházi nemesek tanuló gyermekeinek segélyezését a nemes gróf életében sajátjából fedezi s ezek javadalmi csak az ő (vajha, minél későbbi!) halálával fognak ez alapítvány terhére esni. Miután, azonban, e specialis határozmányu ösztöndíjjak, magának a nemes grófnak nyilatkozata szerint is, az ohajtott sikert nem igen hozták meg, az előjáróság tervező bizottsága azt javasolta: hogy a hátszegvidéki tanulók külön segélyezése jövőre ejtessék el s az összes stipendiumok a hunyadmegyei szegény magyar tanulók között osztassanak ki. A nagylelkű alapító most, ez így ismertetett tervezetet egész terjedelmében magáévá tette, éppen csak annyi megjegyzést csatolván hozzá, hogy arra az esetre, a midőn az al-gyógyi felekezeti kántor-tanító mostani helyzete megváltozik s többé nem lesz az ottani áll. iskolánál segéd-tanító (minek folytán most javadalma megüti az évi 400 frtot) ez állomás is az alapítvány segélyezendői sorába igatandó s továbbá azt, hogy a stipendiumok élvezői általában szegény magyar középiskolai tanulók legyenek. Az előjáróság, természetesen, csatlakozván az alapító gróf ez ohajaihoz, az alapítványnak a jelölt módoszatok szerinti életbe léptetését jelenti az Igazg. Tanácsnak s kéri, az alapító gróf nyilatkozata értelmében, hogy az ügy az egyházkerületi közgyűlésnek is bejelentessék. Az Igazg. Tanács elismeréssel és köszönettel veszi tudásul és teljesíti a nagy nevű alapítónak az előjáróság útján tett e kijelentéseit és intézkedéseit s az egész ügyet a nemes gróf levelének kíséretében terjeszti a közeledő közgyűlés elé.

A közoktatásügyi miniszter leküldi ifj. Gyárfás István, m. áll. vasúti állomás-felügyelő, panaszos beadványát vélemény-adásra. A nevezett, öcscsét, kit édes atyja

a sz.-udvarhelyi kollegium ötödik osztályából kivett, úgy tünteti föl, mint két ottani tanárunk gorombáskodásának és hosszujának áldozatát, vádolva e tanárokat azzal is, hogy öcsesét azért üldözték és csapatták ki a kollegiumból, mivel hamis bizonyítványt kiállítani s őket ajándékkal elhallgattatni s pártjára téríteni, hajlandó nem vala. A megejtett vizsgálathól, illetőleg, az évközi osztály-értekezleti és előjárósági jegyzőkönyvekből, valamint az apa írásos nyilatkozatából kitűnően, hogy a panaszos öcsese ügyében a panasz-tételre atyjától fölhatalmazást nem nyert; hogy a kérdéses fiu mind tanulmányi, mind fegyelmi tekintetben a legsúlyosabb ítélet alá esik; hogy egy ízben atyja a tanári testület segélyét volt kénytelen igénybe venni, hogy fiától rejtegetett és az osztályba is magával vitt revolverét el lehessen venni; hogy a fiut az apa éppen azért vette ki önkint az iskolából s hogy a panaszos, ki apjával ellenséges viszonyban áll, e rágalmozó feladás útján akarja öcsesét is elidegeníteni apjától: az Igazg. Tanács ez okmányokon alapuló felvilágosítást megadja a miniszternek, egyszersmind fölkérve arra is, hogy a rágalmozó följelentőt, mint állami alkalmazottat, saját hatósága útján, részesítse kellő megfenyítésben,

A m.-vásárhelyi kollegium tüzetes feleletet ad a mult évi érettségi vizsgálatoknál szerepelt kormány-képviselőnek az ottani vizsgálatokra tett megjegyzéseire, melyeket, különösen a klaszszikus és a németnyelvek tanítására nézve, a miniszter Igazg. Tanácsunkkal s ez az előjárósággal közölt vala. A felelet igazoló része és a jövőre remélhető javulás magyarázó adatai közölni a miniszterrel, a kollegiumnak pedig megadni a kellő utasítások.

A sepsi-szent-györgyi kollegium előjárósága jelenti, hogy az áll. segély iránti szerződés ügye még mindig függőben lévén, kénytelen, Domján István, Csösz János és Szalai Jenő ideiglenes tanerőit a következő egész tanévre biztosítani állásukon való megtartásuk iránt. Szolgálat helyeslő tudásul.

A miniszter Huszka István, sepsi-szent-györgyi polgári iskolai rajztanár abbéli kérésére, hogy ottani kollegiumunknál alkalmaztassék, illetékes ellátás végétt, leküldi. Az Igazg. Tanács a kérést azzal a kijelentéssel küldi vissza, hogy annak idején, ha kvalifikációjának megfelelő tanszékre pályázat lesz kiírva, folyamodhatik saját szabályzatunk módoszatai szerint s akkor kérvénye szabályszerű ellátást fog nyerni.

Kincs Gyula, zilahi kollegiumi h. tanár, kéri, hogy helyettes-tanári fizetése a most letölt iskolai évre egészítettessék ki, 300 frttal, rendes tanári fizetésre. Igazg. Tanácsunk megengedi az előjáróságnak, hogy a kollegiumi rendes bevételek netalán rendelkezésre álló feleslegéből, az általa melegen pártolt h. tanárt 100 frt. javadalomban részesítse.

A szász-kis-almási egyházközség papi javadalmának kárpótlási törlesztése, túlélvezés címén, korábban visszatartatván, de a túlélvezet törlesztése után sem folyósítatván a maga idejében, az így felgyűlt kamatok

az idő közben szerepelt jogosultaknak, utólag kiadandók. A jogügyi bizottság és a számvevő véleménye és kiszámítása alapján, a rendelkezésre álló 1,138 frt. a korábbi pap örökösének, az egyházközségnek és a mostani papnak, megfelelő arányban, kiadatik.

A szász-uj-ösi és a fűzkúti egyházközségekben, a rendelkezésre álló javadalmak egybevonása útján, Szász-Uj-Ösött paptanítói és Fűzkúton kántor-tanítói állomás rendeztetett; az új szervezet, azonban, csak a szász-uj-ösi elaggott pap nyugalmazásával lévén keresztül vihető, a nyugalmazás kérdésének elintézése elrendeltetik.

A közoktatásügyi miniszter, ama tapasztalat alapján, hogy egy kath. szent-szék által tanúnak meghívott luth. pap, az idézésre meg nem jelent, fölhívja hatóságunkat, hogy jövőre a kihallgatandó más felekezetheliek kihallgatását az illetékes polgári törvényszék útján kell fogatosítani. Az Igazg. Tanács e törvényes intézkedést körözüvén útján közli alantás hatóságaival.

Az épülő menyői paplak költségeiből, a mult évben kiutalt 1,600 frton felül, még 800 frt. hiányozván, e hiány, kértére, központi kezelés alatt álló pénze kamatjából kiadatik, az összes számadások elvárása mellett.

A szamosujvári egyházközség tanácsa kéri a papi javadalmát illető s központban kezelt tőkéje kamatainak kiutalását. Megtörténik s a díjlevél kiegészítése elrendeltetik.

A szovátai egyházközség leány-egyházzá alakulása és levitai állomásának felállítása korábban engedélyezve lévén, a rendelkezésre álló 100 frtnyi levitai fizetés még 100 frttal való pótlását kéri, a papi szolgáltatáteleket, 36 frtnyi javadalomért, a sóváradi pap teljesítvén. A sóváradi pap díjlevele ez értelemben módosítatik, a segélykérés áttételénél fogt. püspök aához, hogy ez állandó segély az országos közalap útján létesítendő javadalmi alapok sorozatába beiktatassék.

Az uzdi-szent-péteri kántor-tanító fizetése csak 297 frtra rugván, az állomást pedig, ez idő szerint, agg. munkára alkalmatlan egyén töltvén be, az egyházközség 100 frtnyi állandó központi segélyt kér. Miután ez állomás már 50 frt. állam- és 100 frt. miszsiói segélyt élvez, mindenkéül előt a kántor-tanító nyugdíjazásának ügye tisztázandó. Az egyházközség, tehát, utasítatik ez értelemben, felhivatván az iránti nyilatkozattételre is, hogy az agg tanító élvez-e állami nyugdíjt?

A szamos-ujvári körlelkész kéri, hogy szolgálati utasításának köteleességei sorából az iklódi szolgálattétel töröltessék s utaltassék vagy a bonchidai, vagy a választó pap teendői közé. A szamosujvári körlelkész teendői csak az imint és az illetékes közegek hozzájárulásával állapittatván meg, az Igazg. Tanács megmarad az érvényes szolgálati pragmatika mellett.

Az eszlényi körlelkész szolgálati utasítása, az általános mintázat szerint lévén kiállítva, helybehagyatik, azzal kiegészítve, hogy ha a körlelkész leány-egyházközségi tagok meghívására utazik szolgálattételre, az illető hívek kötelesek fuvaráról gondoskodni.

T A R C A

Ajtai Abód Mihály.

(Nagy-Enyedi tanár, 1737 -1775.)

(Folytatás.)

A fönnebbiekből látszik, hogy Ajtai a grammatikát a tilalom ellenére is, kinyomatta, a főkonzistorium pedig elítélte a munkát. Érdekes, hogy a bírálók között, Csepregi Ferenc, kolozsvári tanár, elmaradása következtében, egyetlen szakértő sem volt jelen. Ajtai valószínűleg nem hajolt meg az ítélet előtt. A később fölmerült tanakodások a grammatika ügyében azt sejtetik, hogy ő saját könyvét használta.

Nem sokkal a fönnebb említett bizottság működése után, 1748, márc. 31-én, küldöttség érkezett Ajtaihoz Nagy-Bányáról, mely őt papnak hívta meg a nagy-bányai egyházközségbe. Ő nem idegenkedett, elfogadni e tisztelet, midőn látta, hogy működése, legalább a grammatika ügyében, elítéltetett; de mégis, a főkonzistorium akarától tette függővé, hogy elfogadják-e a meghívást, vagy megmaradjon tanári székhén. 1748, ápr. 1-én kelt levelében (11—1748, egyhker. lt. sz. a.) sürgősen kéri a főkonzistorium határozatát, mivel a küldöttség nem akar távozni addig, a míg határozott választ nem kap.

A főkonzistorium jegyzőkönyvének fogalmazványa szerint, Ajtaira bízott az elhatározás, de egyúttal ajánlatot is, hogy maradjon Enyeden. És ő itt maradt. Nagy-Bányai pappá pedig Bartók uram lett, ki még 1774-ben is itt szolgált. (44—1774, egyházker. lt. sz. a. Ajtai levele szerint.)

A klasszikus nyelvek tanítása ezután sem ment jobban. A főkonzistorium a klaszszikus studiumokban való diffinitásban találja ennek okát. Ezért, a grammatikák megvizsgálására, auktorok kiválogatására s az összes collegiumokat kötelező tanterv készítése végett, kiküldi a n.-enyedi inspektor kurátorokat, Verestői György, kolozsvári, Ajtai Abód Mihály, n.-enyedi profeszszorokat. (10—1751 főkonz. jkvi sz.)

Ez idő tájban a collegiumok gondnokai nem csak az anyagi, hanem a tanügyi dolgokat is dicséretre méltó figyelemmel kísérték. Igaz, hogy sokszor illetéktelenül és helytelenül avatkoztak a tanügybe, de a végeredmény szerint, mégis az ő komoly föllépésük vonta maga után tanügyi reformjainkat. Engem s velem együtt tanügyünk barátait azért érdeklik a fönnebbi és később közlendő tanügyi adatok, mivel meggyőződhetünk, hogy az 1769 ik évi derekas reformmunkát, tanterv, utasítások és rendszabályok, húsz évi előkészület, tervezgetés gyümölcse. Szóval, egészséges és természetes fejlődés eredménye. Ezekben egygyel több bizonyítékot nyerünk arra nézve, hogy felekezetiünk az általános elítélt XVIII. században sem aludt, hanem dolgozott, habár lassan is.

1751 elején br. Dániel István, n.-enyedi insp. kurátor, panasol az enyedi tanítás sikertelenségéről, a tanárok viszálykodásáról s hogy a theológiára feles számu tanulók jelentkeznek, más tudományokra pedig kevesen. Hasonló panaszok érkeztek más collegiumoktól is.

A főkonzistorium orvosolni akarván ezen bajokat, következőleg rendelkezett.

1. A gondnok urak mindnyájan, vagy legalább egyik, a jelen való esztendőben személy szerint jelenjenek meg júl. 2-ra a collegiumban; hívják össze az ifjúságot, a profeszszorok búcsuzzanak előttük. Az érdemeseket meg fogja tartani a főkonzistorium.

2. A theológiának, tekintélyénél fogva, két év engedtetik; a többi fakultásokban egy év alatt kell végezni. A ki nem végzi, hanyagsága miatt büntetés alá esik. A profeszszorok, saját szaktudományuk mellett, más tudományokat is taníthatnak.

3. A profeszszorok, esztendőnkint felváltva, vasárnap d. u. katekhizáljanak, mert ennek elhanyagolása miatt történnek az átállások.

4. A tanuló ifjúság előmenetelének kipuhatolása végett, minden héten tartani kell disputációt.

5. Tanulók, togatusok, profeszszorok egymás közt a latinnyelvet számba sem veszik. A kikerülő ifjak szólni sem tudnak deákul. Privátim készülnek annyira, hogy valami hivatalt nyerhessenek. „Melynek korrekciójára a Paedagogiarchatus azon Nemes Collegiumban is állíttassék föl, mely esztendőnkint a Professorok között alterálódjék. Tiszti legyen ezen Paedagogiarchanak a Deák nyelv exercitiumára szorgalmasan vigyázni, mind Deakokra, mind Tanulókra nézve visitállyá gyakran a collegiumot, abban a Classisokat, attendállyon azokban az erköltsék és tanulásbeli profectusokra, praescindállyá valami ezt akadályozhatná, interdicalja a Collegiumból a rendes időközön kívül való ki járását, vadászatot, agár, kopó, paripa tartást. Nem praescindáltatván ettől a többi profeszszorok sem“, stb. (30—1751, főkonz. jkvi sz.)

Az 1751 elején kiküldött bizottság nem ült össze március közepéig. Verestői György, 1751, márc. 18-án kelt levelében (54—1751, egyhker. lt. sz. a.) írja, hogy a „Grammaticaknak és Classicum studiumoknak jobb rendben és formában lejendő állatása felől“ véleményét el fogja készíteni. Bocsánatot kér a késedelemért, de a kibocsátás után négy héttel kapta a rendeletet. Szeretné, ha az ezen ügyben tartandó gyűlés elhalasztatnék a kanikulai napokra, mivel tanítványait ohajtáná befejezni a nyári szünidőig.

Azonban, a gyűlés még e nyáron sem ült össze. Az egyetértés nem jött létre az enyedi tanárok között. Br. Daniel ismét jelenté, hogy a profeszszorok közt disharmonia uralkodik. Különösen Ajtai nem engedelmeskedik a docendi és discendi methodusra nézve. A főkonzistorium gr. Tholdalagi Lászlót, Verestői György, kolozsvári és Ince István, m.-vásárhelyi tanárokat okt. 28-ra Enyedre küldi, hogy vitassák meg a Cellariana grammatikát s adjanak véleményt róla. A paedagogiarchatus felállítatván, tétessék e helyre Ajtai. Az útiköltség felől a profeszszorok assekuraltatnak. A főkonzistorium ezen ülésén br. Daniel Istv. felolvasta Ajtai néhány pontban összeállított véleményét a docendi és discendi methodusra nézve. E vélemény, azonban, nem került még kezembe. (104—1751, főkons. jkv. sz.)

Az ügy 1752-ben kerül elé újból, midőn szept. 27-én N.-Enyedről keltezve, jelentést tesznek Verestói György és Ince István a főkonzistoriumhoz. (72—1752, egyházk. lt. szám alatt.)

1. Ajtai A. Mihály, n.-enyedi tanárnak újból átnézett grammatikájáról, azon kérdésre vonatkozólag: vajjon méltó-e a kinyomatásra?

2. Vajjon a Molnár- és Ajtai-féle grammatikák közül melyik alkalmasabb iskoláink számára?

3. Vajjon a latinnyelv tanítására és tanulására kell-e új rendszert megállapítani?

Az első kérdésre, lelkiismeretes vizsgálat alapján, ki mondják, hogy Ajtai grammatikája kinyomatható.

A második kérdést egy kissé kerülgetik. Tudják, hogy mindkét grammatikának vannak pártolói. A Molnárt nem kívánják kidobni az iskolákból, mert véleményük szerint, az igazi latinságot különben is a klaszszikus latin írók műveiből lehet megtanítani, megtanulni.

A harmadik kérdés a methodusra vonatkozik. Új methodus kell, de szerintük nem térhet el nagyon a korábbiól; sőt, a mi a fődolgot illeti, egy ujnyira sem térhet el. Egyébben látják a baj okát.

Egyik azon latin auktorok hiánya, melyek az arany és ezüst korban keletkeztek. Ezek, ugyanis, mivel Belgiumból hozzák, alig szerezhető meg, sőt meg sem szerezhető a szegényebb sorsuak által. Szomorúan említik föl azt az egykori panaszt hazánkban, mely szerint a Rhetorika klassis praeceptorum nem magyarázhatta Justinus Historiáit, mivel 30 tanuló közül csak 7-nek volt Justinusa. A bajon csak a könyvek hiányának elenyésztetésével lehet segíteni.

A másik hasonlóan hátráltató ok az, hogy magok az arany és ezüst korbeli írókat, melyekből a valódi tiszta latinságot el lehetne sajátítani, nálunk csak az osztályokban olvastatják, magyarázzák, holott pedig az elemi osztályokban helyesen beosztott elemi gyakorló olvasmányok után, magoknak az ékesszólás professorainak vezetése alatt lenne a latin nyelv bővebben és alaposabban tárgyalandó, még pedig éppen az arany és ezüst korbeli írók lennének egymás után több gonddal fejtegetendők.

Dr. Török István.

(Folytatása következik)

„Enyedizmus.”

Már ismét kísért az „Enyedizmus!” Az a pöffeszkedő, együgyű bambaság, mely magát a „világ közepének” tolja fel.

Lapunk 30-ik számában reflektáltunk arra a vitára, melyet az „Egyetértés” kezdett és a „Közérdek” folytatott. Régi álláspontunk és rendíthetetlen meggyőződésünk szerint valljuk, hogy a theol. fakultás helye Kolozsvár, kombinatív az egyetemmel. A vitát nem provokáltuk, csupán regisztráltuk.

Mégis, a Közérdek nekünk ront, és elnevez „Tarjagoss Illésnek.” Tudva levőleg, ez az ur egyik humorisztikus lapnak tipikus alakja, ki bombasztikus toasztokat mond; és az enyedi világlap (!) ama kérdést veti fel: hogy Tarjagoss tán egy és ugyanaz a „Prot. Közl.” szerkesztőjével?

Én uram, teremtmény, mennyi szellem; mennyi finomság, a társadalmi életnek és az irodalmi tisztességnek minő élnék

érzéke! Ezt látva: van-e még olyan bolond, ki a theológiát el akarná hozni Enyedről, ebből a finom légkörből? És a Közérdeknek egyik szerkesztője éppen a nagy-enyedi ev. ref. egyh. első-papja. Kicsoda kívánhatna jobb, lélekemelőbb iskolát egy theologusnak, egy leendő papnak, mint egy ilyen pap, ki azt hiszi, hogy ha pap-társát megteszi Tarjagossnak, hát rajta nem látszik meg, hogy ő is Enyeden végezte a theológiát, ott a Vágó-féle vendéglő tőzsomszédságában. Ám, lehet, hogy még e kolozsszal is invencio sem töle telt ki, hanem más két kollégájától. Nem firtatjuk. Ránk nézve egyik olyan, mint a másik

Minden esetre jellemző, hogy ügyöket úgy védelmezik, mint az unitáriusok. Ezek azt mondják, hogy „förmérvényeket” irunk; a Közérdek emberei, megtesznek Tarjagossnak és a boldogtalanok, azt hiszik, hogy diadalunk attól függ, ha minket nevetségessé tehetnének és nem az eszme életre-valóságától. A jámborok, ott Vágó mellett, nem tudják, hogy senkit sem lehet nevetségessé tenni, ha rá okot nem ad. Kiki önmagát teszi azzá. Számoljanak ezzel az enyedi nagy férfiak.

Minket nem ugratnak bele. Nem szószátyárkodunk. Nem személyeskedünk, a mi nem hajtanak bele. A maga idejében, apellálunk az egyházkerülethez és megkérdezzük: a most még Enyeden levő theol. fakultás az erdélyi ev. ref. egyházkerület leendő papjait tudományosan és kulturailag növelni hivatott intézet-e, vagy egy vidéki kis város „Kiházasító Egylete”? Föltárjuk az elmúlt 15—20 esztendő eredményeit, a létező viszonyokat, a szituációt, a maga meztelenségében és majd az egyházkerület felelni fog. Mi akkor sem fogunk személyeskedni: a valóság megdöbbenő, megrendítő lesz. Ne fájjon addig a Közérdeknek — a mi fejünk.

Ha a kolozsvári, m.-vásárhelyi, sz.-udvarhelyi gymnasiumok ellehetnek theologia nélkül, majd csak meglesz a n.-enyedi is, mely a mai napig, az országos törvény ellenére, 7. mondd: hét tanárral kompromittálja a Bethlen-főtanodát, a theologia miatt; és a theologia ott léte kompromittálja a különben derék gymnasiumot.

A Közérdek, első-pap szerkesztőjével együtt, még fogalommal sem látszik birni arról, hogy a theol. fakultás az egész egyházkerület legfontosabb és legszentebb ügye, melynek függetlennek és a mai világban, a gymnazialis oktatástól elkülönítve, önmagában egy teljes egésznek képezőnek kell lennie, és ezt nem a „varcagás”-utcában fogják eldönteni.

Tisztelettel és kegyelettel hajlunk meg Bethlen Gábor emléke előtt; de a „megoszthatatlan n.-enyedi főtanoda” előttünk ma már nem argumentum. A közoktatást szabályozta az országos törvény: tegyen ennek eleget a gymnasium. A theologia a felekezet, az egyházkerület dolga: az neveljen a kor színvonalán álló papokat, kik ne legyenek megméltalozva az „Enyedizmus” által, mely adaequat oly dolgokkal, melyeket ritkán szoktak leírni, de mi el fogjuk mondani akkor, mikor szükségét látjuk.

A mi személyünk ugyan szabad préda: ítéljenek, támadjanak, gúnyoljanak. Ha le tudnak verni: foglalja el helyünket a kolozsvári egyházban és az egyházkerületben Szi-lágyi Farkas és a Közérdek; de gondolják meg, hogy a gúnyolódással jogot adnak arra, hogy hasonló cselekedjünk. E jogunkkal élni fogunk. Addig, tessék, nagy embereknek lenni, ha tudnak. Hogy ne tudnának, ott a „világ-közepén”, N.-Enyeden! Hol lesznek, ha ott nem!

Szász Gerő.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Bárány Kemény Gábor, főgondnok ő nmlga, egyetértve az Igazg. Tanácssal, f. é. egyházkerületi közgyűlésünk

megnyitó napját szeptember 29-dikére tűzte ki. A közgyűlés főfontosságú tárgyai, a meghívó jelzése szerint, a következők lesznek: 1. Egyházkerületi vélemény ama konventi indítvány fölött, mely szerint a közalap és az egyházkerületek egyesített erejével, 32 évi $1\frac{1}{2}\%$ -os kamatos-kamatozás mellett, a szegény egyházközségek és állomások javára, tőkék lesznek előállítandók. 2. A kodifikáló bizottság munkálatai. 3. Az egyházkerületi építési segély-alap megnagyobbitása. 4. A központi segélyezés ügyének revíziója. 5. Választások, tanári katedrák rendszeresítése és betöltése. Ugyancsak messzívágó kérdések, melyeknek szerencsés megoldása egyházkerületünk újabb fejlődését fogja jelezni.

= Egyházkerületünk főgymnaziumainál a most letelet iskolai év végén megtartott érettségi vizsgálatok következő számadatait közölhetjük. Vizsgálatokra bocsátott: Nagy-Enyeden 23, Maros-Vásárhelyt 22, Kolozsvártt 19, Székely-Udvarhelyt 12, Szászvárosott 12 és Zilahon 6, összesen 94 (mult évben 102) ifju. Ezek közül kiállta a vizsgálatot (a kollegiumokra nézve az előbbi sorrendben) jelen 4, 1, 2, 1, 1, 0, összesen 9 (tavaly 12); jól: 2, 4, 3, 3, 4, 2, összesen 18 (tavaly 20); egyszerűen: 13, 9, 9, 6, 6, 1, összesen 44 (tavaly 47) és így a hat kollegiumnál érettnak nyilvánított összesen 71 (tavaly 79). Visszavetett (ugyanabban a rendben) végleg 1, egy évre 2, két óra 1; egy évre 3, két óra 4; végleg 2, két óra 3; egy évre és 2 óra 1—1; két óra 1; két óra 3 s ehhez képest összesen visszavetett végleg 3 (tavaly 2) egy évre 7 (tavaly 6) két óra 12 (tavaly 14), összesen 22 (tavaly 22). Megjegyezzük még, hogy a javító érettségi vizsgálatok ez évben, szeptember 5-én, maros-vásárhelyi kollegiumunknál tartatnak meg.

= A gyors fejlődésnek indult Maros-Ludas közsege ev. ref. vallásu hivei, július hó 30-án, templom-építés alkalmából alapkövetési ünnepélyt rendeztek. Részt vettek ezen ünnepélyből: t. Keresztes Áron, kebli főgondnok, mint az épített bizottság elnöke, beszoigáló lelkész, Tokaji János, az épített bizottság, egyházközségi előjáróság és rajtuk kívül, igen számosan, kik a szokásos kalapács-ütések megtétele után, rendkívüli örömmel és lelkesedéssel távoztak, ki-ki munkája folytatására. Istennek legjobb áldása legyen a megkezdett, szépen haladó s még ezen évben bevégezendő munkán! M.-Bogáth, augusztus 1, 1888. Tokaji János.

= Fölhivás. Mindazon osztálytársaimat, kik még hátrálékban vannak, fölhevom, hogy a mult évben Nagy-Enyeden összejövetelünk alkalmával fogadott becsületbeli kötelezettségüknek minél hamarább eleget tenni sziveskedjenek. Kackó. jul. 31, 1888. Berde Sándor, körlelkész.

= Nyilvános számadás és hálás köszönet. Az alsó-ilosvai ev. ref. egyház, az építendő iskola-alap javára, július 29-én, a gr. Vassné-féle kerek-erdőben táncvigalmat rendezett. Ez alkalommal felülfizettek, illetve, jegyeiket megváltani sziveskedtek: br. Bornemissza Károly 5 frt, mélt. Ilye Adrienne 5 frt, tiszt. Medgyes Lajos 1 frt. 50 kr, tiszt. Dávid Sándor 1 frt, Gaál István 50 kr, Nyakas Pál 50 kr, Virágh Jakab 50 kr, tiszt. Oltyán Virgil 50 kr, Feldman Márkus (izr.) 2 frt. Pál János 1 frt. 50 kr. Könich Károly 50

kr. Márton Dániel 50 kr. Imre Lajos 50 kr. Csákány János 50 kr. Zábulik Gábor 50 kr. Menyhárt István 2 frt. Összesen 22 frt. 50 kr. Ehhez számítva Szász Julesa k. a. által ajándékozott s 6 forintban kisorsolt tárgy jövedelmét, összesen 28 frt. 50 kr. Összes bevétel 91 frt. 50 kr. Ebből leszámítva 28 frt. 13 kr. kiadást. gyümölcsözés végett elhelyeztetett 65 frt. 37 kr. Fogadják a mélyen tisztelt felülfizetők, illetve, jegyeiket megváltók és szives megjelenők a nyilvánosság terén is, magam és egyházam nevében, hálás köszönetem nyilvánítását. Alsó-Ilosva, augst. 7, 1888. Nemes Ferenc, ev. ref. lelkész.

Nyilvános számadás.

Az ördögkúti ev. ref. egyházközség, építendő temploma alapja javára, folyó évi július hó 22-én „batyus nyári táncvigalmat rendezett, a következő anyagi eredménnyel:

I. Bevétel: a) felülfizetésekből: 145 frt. 74 kr.; b) belépő jegyekből: 53 frt. 50 kr. c) sorsjegyek, italok és szivarok elárusításából 113 frt. 61 kr., összesen: 312 frt. 85 kr.

II. Kiadás: 106 frt. 85 kr. mely összeget leltve a bevételek összegéből: tiszta jövedelem: 206 frt, kétszázhat osztr. ért. forint.

Felülfizettek: Hochsinger Zsigmondné 9 frtot; Hank Lajos 5 frt. 50 krt.; Bikfalvi Ferenc, Csató Károly, id. Bodor Pál, Kónya Miklós és Bodor Antal ur által özv. Demeter Lajosné 5—5 frtot; Lőrincy György, orsz. gyűl. képviselő, Balogh Károly kir. közjegyző, Lázár Ferenc 4 frt. 50 — 4 frt. 50 krt; Borsicky Tivadar, Kovács László 3—3 frtot; Kerekes József tanfelügyelő, ifj. Ferenci András 2 frt. 50 — 2 frt. 50 krt; Bacó Gábor, Zeitler Károly, Császár Miklós, Viski Zsigmond, Dr. Berger János, Kincs Gyula, Asztalos József 2—2 frtot; Magyarossi István ref. lelkész, Nagy Mihály, Tisztavári Mór, Varga Sándor, Óvári József, Körösi László, N. N. hadnagy, Kethely István, Biró Boldizsár, Bakó Ferenc, Bari Károly, Feleki Mihály 1 frt. 50—1 frt. 50 krt; Deák József, Puskás Sándor, Závodi Zsiga, Bacó Elek, Csetnek István, Török Kata, Helmei Károly, Császár Sámuel, Császár Sámuelné, Péchy Imre, Jánik Lőrinc, Rusznyák Lajos, Szöcs Sámuel, Schwarz Mihályné, Lányi Lajos, Bodor Iduska, Bodor Antal, Weiszberger Soma, De Gerando Antonia 1—1 frtot; Lázár Ferencné 89 krt; Bacó Kata 65 krt; Somogyi Béla, E. Ujváry Ferenc, Mák János, Ince József, Orbán Károly, Éltető Ákos, Balogh Miklós, Nagy Mihály, Szabó Lajos, Cserenyák Gyula, Szabó Sándor, Hatfaludy Albert, Móni Gyula, Török István, Dombi Elek, Juhász Sándor ref. s. pap, Berde Sándor ref. pap, Ujfalvi Lajos, N. N., Csetnek Béla, Károly Jenő, Szegheő Ármán, Ligeti Mór, Pap-Szilágyi János, N. N., N. N., Beér Ferenc, Szokolay Béla, Kónya László ref. pap, Kónya Ferenc, Dr. Biasini Ferenc, Szimók Tivadar gör. kel. lelkész, Radnay Miksa, Vidinszky László, Dull László, Balla Károly ref. pap, Balla Károlyné, id. Bartha Sámuel, ifj. Bartha Sámuel, Eperjesi Mihály, Bálinti Árpád, Eperjesi József, Török Lajos, Oláh Sándor, Korényi Endre, Papp Octavián, Papp László, Lábó Irodion gör. kel. lelkész, Nóti Géza, Szabó László, László Gyula, Délceg Elek, Bari István, Luka Károly, Kazinczy András, Horváth Ábrahám, Elkes Albert 50—50 krt; Lábó András gör. kel. énekvezér 30 krt, Kiss László 20 krt; N. N. és Sztójka Mária 10—10 krt. Összesen 145 frt. 74 kr.

A táncvigalommal egybekötött sorsolásra „nyereménytárgyakat” ajándékoztak: Bodor Antal, Bacó Elek és fele-

Folytatás a mellékleten.

sége. id. Bodor Pál és neje, Lázár Ferencné, Ince József és neje, É. Ujváry Istvánné, Pap Dávidné és Mák János.

Mindezen szives adományokért, a nyilvánosság előtt, ezennel kifejezem magam és egyházközségem háláját és köszönetét; valamint azon uraknak és urnőknek, kik időt és fáradságot nem kimélve, kiváló buzgósággal fáradoztak a siker biztosításán.

Nem hagyhatom megemlítés nélkül, hogy a „zilahi iparos olvasókör“ és t. Délceg Elek ur a szükséges világító eszközöket, t. Kovács László, t. Hochinger Zsigmond és t. Kónya M^{re}klós urak a szükséges üveg- és porcellán-edényeket, minden díj nélkül, bocsátották a rendező bizottság rendelkezése alá.

És, a mit legelől kell vala említenem. fogadja hálát és köszönetemet a „zilahi dalegylet“ ama szives készségért, melylyel testületi megjelenése és szives közreműködése által, kitűnő mértékben emelte vigalmunk színvonalát és erkölcsi sikerét.

Fogadják egyen-egyen és összesen a magam és egyházközségem háláját és köszönetét. Az összes jelen voltak egy-egy újabb követ hoztak építendő templomunkhoz. Jó kedvből, jó kedvvel!

Ördögkút, július 27-én, 1888.

É. Ujváry István,
körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

1872—1888.

FELHÍVÁS.

Egyházkerületünk részére 1887 évre megszavazott 14,000 forint államsegélyből, a központi közigazgatási költségek fedezésére megállapított 2,000 frt. levonása után fenmaradó és az egyes kérelmező egyházközségek és egyházi tisztviselők gyámolítására szánt 12,000 forint államsegély, valamint a Baldácsi-alap jövedelméből szegény egyházközségek és egyházi tisztviselők segélyezésére kiszakított 1,000 frt. kiosztásáról szóló kimutatás közzétételével egyidejűleg felhívjuk a javadalmazottakat, hogy a szegélyösszegek felvételéről szóló nyugtákat ezen fölhívás közzétételétől számítandó nyolc nap alatt, állítsák ki és küldjék fel az illető esperesi hivatalhoz.

Az államsegélyi összeg felvételéről szóló nyugták a bélyegilleték II-ik fokozatának megfelelő bélyeggel látandók el, kivéve azon rendszeres és évnegyedi, vagy félévi részletekben felvehetőleg folyósított segélyeket, melyekről az illetők már előzetesen bélyeges nyugtát küldöttek be. Az ily segélyösszegekről ez uttal, az egyházkerületünk pénztárnoka számadásához csatolás végett, bélyegtelen nyugták állítandók ki és küldendők fel.

Ugy az államsegély, mint Baldácsi-alapítványi javadalom kézhezvételéről kiállítandó nyugtában kiteendő, hogy a segély az 1887 évre adatott és hivatkozni kell a jelen szám alatt közzé tett utaltványra. Az egyházközségek részére adott segélyről szóló nyugták az illető pap és számadó gondnok által irandók alá és az egyházközség pecsétjével látandók el; az egyes javadalmazottak a nyugtát sajátkezűleg írják alá.

Az egyházmegyéek espereseit felhívjuk, hogy egyházmegyéjükből minden segélyezett nyugtáját egyszerre küldjék be egyházkerületünk pénztárnokához, és pedig legkésőbb folyó évi augusztus hó végéig, mert ha a nyugták közül csak egy is hiányoznék: pénztárnok a fia a kifizetést nem fogja teljesíteni.

A nyugták még azon segélyösszegekről is felküldendők, melyek most nem adatnak ki az illetőknek, hanem, vagy letéti pénztárba utaltattak át, vagy adósság-fizetésre utaltattak ki, a közpénztár, avagy más előlegező alap javára.

Esperes a fiainak kiváló figyelmébe ajánljuk a szabályszerűen kiállítandó nyugták pontos bevételét és felküldését.

A folyó évi államsegélyből és Baldácsi-alapítványi javadalomból segélyre szorultak kérvényei beadására, záros határidőül, jövő évi március hó vége tűzetik ki.

Azonban, előre figyelmeztetjük úgy egyházközségeinket, mint egyházi tisztviselőinket, hogy az államsegélynek közel kétharmad része már le van foglalva évi rendszeres segélyekre és így a kiosztás tárgyát képező segélyösszeg kevés

haladja meg a 4,000 forintot, valamint a Baldácsi-alap egy része is igénybe van véve. Ezen rendelkezésre álló csekély összeggel szemben, az egyházak és egyesek kérvényeinek egész özöne adatik be és oly tetemes összegekről szólólag, melyek teljesítése előre láthatólag lehetetlen. Feltűnő továbbá az, hogy a kérvényező egyházközségek nagy száma mi áldozatot sem hoz és mi fedezetet sem mutat ki a szükség tetemes összegére, a kitűzött cél elérésére; a buzgóságnak s a protestáns ősi erénynek, az áldozatkészségnek semmi, avagy tekintetbe alig vehető csekély jelét adva, egészen a segélyre támaszkodik. Innen magyarázható ki azon szomorú valóság indoka, hogy bár az építkezési alap felhasználásával egy eddig egészen új és igen jelentékeny segély-forrás nyitott egyházaink szükségének enyhítésére, mindazonáltal a kérvények száma és az azokban feltüntetett fedezetlen szükséglet nem-hogy kevesebbnek, hanem teremesen magasabbnak tűntetett fel. Gondolják meg egyházaink, hogy a rendelkezés alatt álló segélyösszegek sokkal csekélyebbek, semhogy azokkal minden szegény egyházközség összes szükséglete fedezhető lenne, sőt ellenkezőleg, még a helyes gazdálkodás vitele s buzgó áldozatkészség kifejtése által segélyezésre érdemes egyháztagoknak is csak szűkösen nyújtható a segedelem; s mivel a buzgóságot nem tanúsító egyházak kérvényei amugy sem vehetők figyelembe, helyesebben járnak el, ha mielőtt segélykérvényüket beadják, annyi alapot szereznek, hogy a rendelkezésre álló kevés segélyből némi támogatás mellett, céljokat képesek lesznek elérni.

De figyelmeztetjük az egyházmegyéek hatóságait is, a segély-kérvények tárgyaláánál, a fennebb fölfejtettek tekintetbe vételére s a segélyre való felajánlásoknál hehatóbb megfontolásra; csak is így kerülhető ki. az oly visszás helyzet, milyenbe a marosi egyházmegye jutott az által, hogy a már előzetesen, rendszeresen kiadandólag megállapított segélyek levonása után, kiosztásra fenmaradott 4,200 frtnyi államsegélyből 1466 frtot kérőket 3066 frt. segélyre; az 1000 frt. Baldácsi-alapítványi segélyből 1280 frtot kérőket 1010 frt. segélyre ajánlotta fel. Ily felajánlások mellett, Igazgató Tanácsunk, az egyházmegyéek véleményéből nem sok tájékoztatást szerezhet magának.

Nem tartja Igazgató Tanácsunk feleslegesnek azon munkát, mit annak összszámítására fordított, hogy az államsegélyből és Baldácsi-alapból rendelkezésre álló 5600 frtból az egyházak és egyes egyházi tisztviselők 56.190 frtot kértek, az egyházmegyéek pedig 34.611 frt. összegre ajánlották fel. Szolgáljon jövőre ezen kimutatás mértékül annak megítélésénél, hogy minő feltételek mellett és mily mérvben lehet alapos reményünk a kérvényezőknak segélyben részesítésre, az egyházmegyéeknek pedig arra nézve, hogy ajánlataik megtételénél mily határokat tartsanak szem előtt.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsának, Kolozsvár, 1888. július hó 13-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

Ad. 1572—1883.

KIMÚTATÁS

a Baldácsy-alapítványból 1000 frt. 1887 évi segélyösszeg kiosztásáról.

I. Nagyenyedi egyházmegye. 1. Szentmihályfalvi egyházközség, toronytető kijavítására, 50 frt. Együtt 50 frt.

II. Kolozskalotai egyházmegye. 1. Kórodi egyházközség, beszolgáló pap díjazására, 30 frt. Együtt 30 frt.

III. Szilágyszőlőki egyházmegye. 1. Ördögkúti körlelkész, vármezői vallástanításért, 25 frt. 2. Sarkady Gyula, h. petenyi tanító, ellemi csapás által okozott kárait s betegeskedésére tekintettel, 25 frt. 3. Aracs András, görögcsóni pap, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. Együtt 100 frt.

IV. Deési egyházmegye. 1. Bartha András, m. köbölői kántor, csekély fizetésére tekintettel, 20 frt. Együtt 20 frt.

V. Széki egyházmegye. 1. P.-Kamarási egyházközség, házi pénztárba, 1886—7 évre, 150 frt. Együtt 150 frt.

VI. Marosi egyházmegye. 1. Feketei leány-egyház, lévita fizetésére, 100 frt. 2. Selyei tanítói állomás 50 frt. Együtt 150 frt.

VII. Küküllői egyházmegye. 1. Medgyesi orgonistai állomás, 50 frt. Együtt 50 frt.

VIII. Nagyszebeni egyházmegye. 1. Bürkösi egyházközség, adóssága törlesztésére, 100 frt. Együtt 100 frt.

IX. Udvarhelyi egyházmegye. 1. Makai Sámuel, bözödi tanító, csekély fizetésére tekintettel, 30 frt. 2. Péterfi Ferenc, fiátfalvi tanító, csekély fizetésére s ellemi csapás által okozott kárait tekintettel, 30 frt. 3. Szentgyörgyi József, szolokmai tanító, csekély fizetésére, s hosszas szolgálatára tekintettel 20 frt. 4. Hodgyai Albert, mátisfalvi tanító, csekély fizetése pótlására, 30 frt. 5. Balázs Sámuel, patakfalvi tanító, csekély fizetése pótlására 30 frt. Együtt, 140 frt.

X. Erdővidéki egyházmegye. 1. Jancsó István, fülei tanító, terhes családi állapotára tekintettel 30 frt. 2. Gáspár László, bardóci tanító, terhes családi állapotára tekintettel 30 frt. Együtt 60 frt.

XI. Sepsii egyházmegye. 1. Körispataki egyházközség, adósság-törlesztésre, lévitalak s iskola építésére, 50 frt. 2. Álbú Endre, kisborosnyói ny. lelkész csekély fizetésére tekintettel 50 frt. 3. Mihályfalvi István, besenyői tanító, csekély fizetésére tekintettel 30 frt. 4. Nagy Lajos, árkosai kántor-tanító, csekély fizetésére tekintettel, 20 frt. Együtt 150 frt.

Összesítés I. Nagyenyedi egyházmegyeiből 50 frt. II. Kolozskalotai egyházmegyeiből 30 frt. III. Szilágyszőlőki egyházmegyeiből 100 frt. IV. Deési egyházmegyeiből 20 frt. V. Széki egyházmegyeiből 150 frt. VI. Marosi egyházmegyeiből 150 frt. VII. Küküllői egyházmegyeiből 50 frt. VIII. Nagyszebeni egyházmegyeiből 100 frt. IX. Udvarhelyi egyházmegyeiből 140 frt. X. Erdővidéki egyházmegyeiből 60 frt. XI. Sepsii egyházmegyeiből 150 frt. Együtt 1000 frt.

As erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsának, Kolozsvár, 1888 július 13-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

Ad. 1572—1888.

KIMÚTATÁS

az 1887-ik évi 14,000 frt államsegély kiosztásáról.

I. Vajdahunyd-zarándi egyházmegye. 1.

Dévai egyházközség, vallástanító díjazására, egyelőre közpénztárban visszatartva, 100 frt. 2. Dévai egyházközség, adóssága kamataiban, központban tartatik 120 frt. 3. Nagy-Rápolti tanító 40 frt. Rendszeresített segélyek. 4. Hosdátai egyházközség iskolája berendezésére. 50 frt. 5. Vajdahunydai egyházközség, adóhátralékának apasztására, 50 frt. 6. Bogdán Mózes, m. solymosi pap, csekély fizetése s kárai pótlására 50 frt. 7. Páljános Károly, rákosdi pap, csekély fizetése pótlására 50 frt. 8. Sármási Áron, hosdátai pap, csekély fizetése pótlására, 50 frt. 9. Gál Sámuel, vajdahunydai pap, terhes családjára tekintettel, 50 frt. 10. Sütő János, hosdátai tanító, kiváló buzgó munkásságára tekintettel, 30 frt. Együtt 590 frt.

II. Gyulafehérvári egyházmegye. 1. Gruzda Domokos, tövisi lelkész, 70 frt. 2. Szöcs János, borbereki tanító, 30 frt. Rendszeresített segélyek. 3. Veres Sándor, sárdi pap, ellemi csapás által okozott kárait tekintettel. 100 frt. 4. Gruzda Domokos, tövisi pap, ellemi csapás által okozott kárait tekintettel, 50 frt. 5. Jakab Sándor, vajdasdi tanító, ellemi csapás által okozott kárait tekintettel, 30 frt. Együtt 280 frt.

III. Nagyenyedi egyházmegye. 1. Gombási pap-tanítói állomás, 100 frt. 2. Lőrinc-révei papi állomás 80 frt. 3. Kapudi papi állomás, 50 frt. Rendszeresített segélyek. 4. Túri papi állomás, ujabban rendszeresítve 25 frt. 5. Túri egyházközség, parochialis épületei kijavítására, 50 frt. 6. Gombási egyházközség, gen. cassai tartozásaira, központban, 40 frt. 7. Istvánházi egyházközség, adóssága apasztására, 100 frt. 8. M. Szentkirályi egyházközség, temploma befedésére, 50 frt. 9. Aszalos György, t. szentgyörgyi pap, buzgó tevékenységére tekintettel, 50 frt. 10. Orbán József, n. laki tanító, ellemi csapás által okozott kárait tekintettel, 30 frt. 11. Balogh János, csekelaki tanító, ellemi csapás által okozott kárait tekintettel, 25 frt. 12. Péter István, m. décei tanító, csajádját ért betegségekre tekintettel, 30 frt. Együtt 630 frt.

IV. Kolozskalotai egyházmegye. 1. Ajtoni papi állomás 60 frt. 2. A.-járai papi állomás 20 frt. 3. Nagyperrii tanítói állomás 50 frt. 4. Kajántói tanítói állomás 20 frt. 5. Egeresi tanítói állomás 20 frt. 6. Egeresi papi állomás 30 frt. Rendszeresített segélyek. 7. Daróc-Bogártelki egyházközség, papilak építésre, 200 frt. 8. Sófálvi Miklós, egeresi pap, egyszer s mindenkorra, 30 frt. 9. Nagy János, daróci tanító, előlegezett összeg megtérítésére, 25 frt. Együtt 455 frt.

V. Szilágyszőlőki egyházmegye. 1. Lecsmeri papi állomás 100 frt, 2. Ilosvai papi állomás 100 frt, 3. Erkvási paptanítói állomás 50 frt, 4. Sülelmed-Cikói papi állomás 100 frt, 5. Sülelmed-Cikói tanítói állomás 100 frt, 6. Valkói beszolgálásért a bagosi papnak 50 frt, 7. Récei paptanítói állomás 50 frt, 8. Egerháti tanítói állomás 20 frt, 9. Sz.-Csehi segédlelkész 200 frt, Rendszeresített segélyek. 10. Sarmasági egyházközség, központi tartozás kamataiba s tőke apasztásra 85 frt. 11. Mocsolai egyházközség, toronyjavításra 100 frt. 12. Kovács Ferenc, t.-szántói pap, terhes családjára tekintettel 50 frt. 13. Bagosi Miklós, lecsmeri tanító, terhes családjára tekintettel 30 frt. 14. Beksi József, h.-nádasi tanító, buzgó szolgálata s csekély fizetésére tekintettel 20 frt. 15. Sz.-Csehi segédpap részére, előlegezett összeg megtérítéséül 117 frt. Együtt 1172 frt.

VI. Deési egyházmegye. 1. Kidei papi állomás 100 frt, 2. Kackói papi állomás 100 frt, 3. P.-Csehi papi állomás 100 frt, 4. H.-Láposi papi állomás 50 frt, 5. Szelecskei tanítói állomás 120 frt, 6. Szelecskei egyházközség 30 frt, 7. Fodorházi tanítói állomás 50 frt, 8. B.-Ó.-Budai tanítói állomás 50 frt, 9. Alsó-Tődki tanítói állomás 20 frt, 10. Némái tanítói állomás 15 frt, Rendszeresített segélyek.

11. H.-Láposi egyházközség, paplak építésre, 100 frt. 12. K.-Lónai egyházközség, adósságtörlesztésre 50 frt. 13. Kackói egyházközség, parochialis épületekre, 100 frt. 14. Miklósi József, p.-csehi pap, Csáki-Gorbóra beszolgáltatásért, 50 frt. 15. Bedeházi János, kidei pap, buzgó és terhes szolgáltatásért 50 frt. 16. Szakács Miklós, k.-lónai tanító, csekély fizetésére tekintettel 30 frt. 17. Debreceni Károly, h.-láposi tanító, hosszas, buzgó szolgáltatára tekintettel, 30 frt. Együtt 1045 frt.

VII. Széki egyházmegye. 1. Alsó-Ilosvai papi állomás 200 frt, 2. Noszolyi papi állomás 150 frt. 3. Vicei papi állomás 150 frt, 4. Apanagyfalusi papi állomás 100 frt, 5. Kudui papi állomás 50 frt, 6. Alsó-Szováthi papi állomás 50 frt, 7. Szavai paptanítói állomás 100 frt. 8. Mocsai papi állomás 150 frt. 9. M.-Földvár-Katonai papi állomás 100 frt, 10. Botházi tanítói állomás 180 frt, 11. Kisiklodi levita 20 frt. Rendszeresített segélyek. 12. Felőri egyházközség, temploma kijavítására 100 frt. 13. M.-Záhi egyházközség, telekvásárra, előlegvisszahelyezésére 160 frt. 14. Vicei egyházközség, tartozásai kamataiban központilag 15 frt. 15. Kőfarki egyházközség, temploma felszerelésére, 50 frt. 16. M.-Földvári egyházközség, toronyfedésre, 100 frt. Együtt 1675 frt.

VIII. Nagysajói egyházmegye. 1. Besztercei egyházközség, rendszeresített segély 250 frt. Együtt 250 frt.

IX. Görgényi egyházmegye. 1. Garda Márton, sáromberki ny. lelkész 210 frt, 2. Uzdiszentpéteri tanító 50 frt, 3. Abafái tanító 30 frt, 4. Kisilyei tanító 30 frt, 5. Köbölkúti tanító 30 frt, Rendszeresített segélyek. 6. Sáromberki egyházközség, iskola- és templomjavításra, 100 frt. 7. Sárpataki egyházközség, adóssága törlesztésére 100 frt. 8. Oroszfai egyházközség, templomfedél javításra, 100 frt. 9. Barthus Elek, m.-járai tanító, csekély fizetése pótlására, 30 frt. Együtt 680 frt.

X. Marosi egyházmegye. 1. M.-szentkirály-nánfalvi pap 50 frt, 2. Hagymásbodoni pap 50 frt, 3. Bő-Mosoni papi állomás 50 frt, 4. Tompai papi állomás 30 frt, 5. Udvarfalvi tanítói állomás 30 frt. 6. Udvarfalvi levitai állomás 20 frt, 7. Fintaházi tanítói állomás 20 frt, 8. Szentiványi tanítói állomás 15 frt, Rendszeresített segélyek. 9. M.-szentgyörgyi egyházközség, imaház-építésre 100 frt. 10. Lukalencfalvi egyházközség, adóssága apasztására, 100 frt. 11. Szováthi egyházközség, iskolaház építésre, 100 frt. 12. B.-Szentháromsági egyházközség, adóssága törlesztésére, 166 frt. 13. Albert Miklós, b.-szentháromsági pap, csekély fizetése pótlására, 50 frt. 14. Nagy János, udvarfalvi tanító, csekély fizetése pótlására, 30 frt. 15. Porzsolt Ádám, b.-szentháromsági tanító, buzgó munkásságára tekintettel, 30 frt. 16. Gyepesi Ferenc, csejdi tanító, csekély fizetése s nagy családjára tekintettel, 30 frt. Együtt 871 frt.

XI. Küküllői egyházmegye. 1. D.-Szentmártoni paptanító 150 frt. 2. Medgyesi papi állomás 200 frt. 3. Benedek Ferenc, haranglábi pap 100 frt. 4. Erzsébetvárosi papi állomás 50 frt. 5. Sülyei papi állomás 50 frt. 6. Herepei papi állomás 30 frt. 7. Szentmártoni tanítói állomás 20 frt. 8. Teremi-Ujfalusi levita 15 frt: Rendszeresített segélyek. 9. Vas Ferenc, sülyei paptanító, ujabban rendszeresítve, 50 frt. 10. Gálfalvi egyházközség, adóssága törlesztésére, 50 frt. 11. Deésfalvi leányegyház, temploma befedésére, 100 frt. 12. Orbán József, szőkefalvi pap, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. Együtt 865 frt.

XII. Nagyszebeni egyházmegye. 1. Eperesi hivatal 100 frt. 2. Balázsfalvi egyházközség 100 frt. 3. Balázsfalvi tanító 20 frt. 4. Oláhujfalusi papi állomás 100 frt. 5. Bolyavölgyi körlelkész 50 frt: Rendszeresített segélyek. 6. Mikeszázsi egyházközség, templomjavításra, 100 frt. 7. Horváth István, bürkösi pap, terhes családi körülményeire tekintettel, 50 frt. Együtt 520 frt.

XIII. Udvarhelyi egyházmegye. 1. Segesvári egyházközség 125 frt. 2. Alsósímenfalvi papi állomás 120 frt. 3. H.-szentmártoni papi állomás 100 frt. 4. Woldorfi papi állomás 50 frt. 5. Nagybuni papi állomás 40 frt. 6. Farcádi papi állomás 40 frt. 7. Hévízi papi állomás 20 frt. 8. Csekefalvi papi állomás 40 frt. 9. Dobófalvi levita 20 frt. 10. Bözödi ny. tanító 20 frt. 11. Hodgyai tanító 15 frt. 12. Ócfalvi pap 20 frt: Rendszeresített segélyek. 13. Lobói l.-egyház, levitai állomás, ujonnan rendszeresítve, 100 frt. 14. Hodgyai egyházközség, tanítóilak építésére, 150 frt. 15. Hévízi egyházközség, toronyépítésre, 100 frt. 16. Vásárhelyi Zsigmond, f.-boldogasszonyfalvi pap, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. 17. Kádár Domokos, égei pap, terhes családjára tekintettel, 50 frt. 18. Bőjthe Sándor, szolokmai pap, terhes családjára tekintettel, 50 frt. 19. Adorján László, héjasfalvi pap, családját ért betegség miatt, 50 frt. 20. Fazakas Sándor, sütői pap, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. 21. Kovács István, újszéki pap, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. 22. Karácsony Sándor, patakfalvi pap, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. 23. Olasz Domokos, csekefalvi tanító, csekély fizetésére tekintettel 30 frt. 24. Kolcsár István, rugonfalvi tanító, terhes családjára s szenvedett káaira tekintettel, 25 frt. Együtt 1365 frt.

XIV. Erdővidéki egyházmegye. 1. Miklósvári tanító 50 frt. 2. Baróthi államisk. vallástanító, 50 frt. 3. Bardóci tanító 15 frt: rendszeresített segélyek. 4. Zajzon Mihály, bardóci pap, csekély fizetésére s terhes családjára tekintettel 100 frt. 5. Borbáth Márton, bodosi pap, csekély fizetésére s terhes családjára tekintettel 50 frt. 6. Jánó Sándor, száldobosi tanító, csekély fizetésére tekintettel 30 frt. Együtt 295 frt.

XV. Sepsii egyházmegye. 1. Körspataki levitai állomás 80 frt. 2. Álbú Endre, k.-borosnyói pap 40 frt: rendszeresített segélyek. 3. Hétfaluvidéki körlelkész, adósság kamataira, központilag, 63 frt. 4. Kökösi egyházközség, iskolaépítésre, 50 frt. 5. Étfalva-zoltáni egyházközség, torony és templomjavításra, 104 frt. 6. Kisborosnyói egyházközség, toronyjavításra, 50 frt. 7. Gecse László, szacsai pap, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. 8. Szabó Dénezs, zaláni pap, terhes családjára tekintettel, 50 frt. Együtt 487 frt.

XVI. Kézdivásarkúti egyházmegye. 1. Karatnai pap állomás: rendszeresített segély, 40 frt. 2. Bató János, k.-albisi tanító, terhes családjára tekintettel, 30 frt. Együtt 70 frt.

XVII. Orbai egyházmegye. 1. Tamásfalvi egyházközség, iskolaépítésre, 100 frt. 2. Havadtői Gerő, körösi pap, csekély fizetésére s káaira tekintettel, 50 frt. Együtt 150 frt.

XVIII. Közgyűlésileg megszavazott segélyek. 1. Központi közigazgatási költségekre 2000 frt. 2. Enyedi gyakorló iskolai tanítónak 600 forint. Együtt 2600 frt.

Összesítés. I. Vajdahunyad-Zarándi egyházmegyéből 590 frt. II. Gyulafehérvári egyházmegyéből 280 frt. III. Nagyenyeri egyházmegyéből 630 frt. IV. Kolozs-Kalotai egyházmegyéből 455 frt. V. Szilágy-Szolnoki egyházmegyéből 1172 frt. VI. Deési egyházmegyéből 1045 frt. VII. Széki egyházmegyéből 1675 frt. VIII. Nagysajói egyházmegyéből 250 frt. IX. Görgényi egyházmegyéből 680 frt. X. Marosi egyházmegyéből 871 frt. XI. Küküllői egyházmegyéből 865 frt. XII. Nagyszebeni egyházmegyéből 520 frt. XIII. Udvarhelyi egyházmegyéből 1365 frt. XIV. Erdővidéki egyházmegyéből 295 frt. XV. Sepsii egyházmegyéből 487 frt. XVI. Kézdivásarkúti egyházmegyéből 70 frt. XVII. Orbai egyházmegyéből 150 frt. XVIII. Közgyűlésileg megszavazott segélyek 2600 frt. Együtt 14,000 frt.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsának Kolozsvártt, 1888. július 13-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1761—1888.

FELHÍVÁS.

A folyó évben tartandó egyházkerületi rendes közgyűlés egybehívásának napja idei szeptember hó 29-ére ki levén tűzve: az elnöki meghívók közelebbiről szétküldendők lesznek. Mivel az elrendelt új képviselő választások eredménye több helyről nem lett még bejelentve, a bejelentések legnagyobb része pedig hézagos, a mennyiben a megválasztott képviselők lakhelye és utolsó postája nem tüntetett fel, felhívjuk eszperes fiait és a püspöki egyházak első-papjait, hogy az egyházkerületi közgyűlési képviselő-választásokról, ha a bejelentést még nem küldötték fel, azt haladéktalanul jelentsék be, valamint arra, hogy a képviselők lakhelyét, utolsó postáját, valamint a legközelebbi vasuti állomást tüntessék fel.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1888. augusztus hó 6-án.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1564—1888.

FELHÍVÁS.

Felszólítjuk mindazon egyházmegyénk eszperesét, kik még ez ideig nem küldötték be azon kimutatást, melyben fel kell hogy legyen tüntetve az, hogy minden egyes egyházközség eddigelő mennyit fizetett az egyházmegyei vizsgálat költségei fedezésére; valamint az, hogy mennyiben állapított meg egyes egyházközségeink által az újabb szervezet szerint eszperesi látogatás, számvéői fizetés és egyházmegyei közigazgatás költségeire fizetendő évi járulék: ezen kimutatást folyó augusztus hó 20 áig multhatatlanul és felelősség terhe mellett küldjék fel Igazgató-Tanácsunkhoz.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1888. augusztus hó 2-án.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök helyettes.

1547—1888

UTASÍTÁS

minden tanítónk részére

A m. kir. vall és közoktatásügyi Miniszter urnak idei 1273. elnöki sz. a. kelt leiratában előre bocsátva azt, hogy egyes külföldi gőzhajózási vállalatok ügynökei, az Amerikába való tömeges kivándorlás előmozdítása végett, ravaszul szövegezett nyomtatott utazási vázrajzokkal árasztják el a tanítókat a célból, hogy azok, mint a nép közvetlen tanácsadói, az ezen vázrajzokban foglalt, jórészt valótlan előnyök megismertetése által, a népet kivándorlásra ösztönözzék: a tömeges kivándorlásnak hazánkra nézve felette hátrányos voltát hangsúlyozva, felszólította egyházkerületünket, ezen irányzattal szemben, tanítóink hazafias munkásságának biztosítása végett.

Igazgató-Tanácsunk, bár felekezeti iskoláink tanítóiról föltételezi, hogy azon értelmi képességet, mely az Amerikába való tömeges kivándorlás hátrányának megítélésére kívántatik s még inkább azt, hogy a hazai érdekek ellenére, semminemű lépést nem tesznek: a felszólításnak engedve, utasítja tanítóinkat, hogy a jelzett utazási vázrajzok, vagy azok tartalmának terjesztésétől, felelősség terhe alatt, tartózkodjanak.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1888. augusztus hó 2-án.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1649—1888.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ref. népiskolai iskolaszék nt. lelkész-elnökének.

A vallás és közoktatásügyi m. kir. Minisztertől idei 24,439. sz. a. a Kranner Anna fővárosi tanítónő által szerkesztett „A horgolás és kötés tömeges tanításának vezérkönyve, az elemi leányiskolák számára” (Budapest, 1888 a m. kir. egyetemi nyomda bizománya, ára 90 kr.) című mű, az orsz. tanszermuzeum állandó bíráló bizottságának véleménye alapján, a kézimunka tanítónők figyelmébe ajánlatik.

Miről az iskolaszékek nt. lelkész-elnökeit oly felhívással értesítjük, hogy nevezett munkát hatáskörükben megismertetni sziveskedjenek.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1888. július hó 25-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1701—1888.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ref. collegium m. tt. Elöljáróságának és minden ref. iskolaszék nt. Lelkész-elnökének.

Ezennel hivatalosan tudatjuk, hogy a „Képes magyar olvasókönyv az elemi népiskolák II. III. IV-ik osztálya számára. Szerkesztette: Komáromy Lajos, Lakits Vendel, Péterfi Sándor. Ára kötetenkint, kötve, 30, 36, 40 kr. Budapest, Singer és Wolfner kiadása” szabályszerű bírálatok alapján fölvétetett erd. ref. népiskoláinkban használható s engedélyezett tankönyvek sorába.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1888, aug. 5-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1680—1888.

KÖRRENDELET.

Utasításul minden házassági és fegyelmi bíróságnak, valamint minden lelkész afiának.

A m. kir. vallás és közoktatási Miniszter ur önmltsága idei július hó 11-ről 21,888. sz. a. kelt leiratával értesíté Igazgató-Tanácsunkat, hogy konkrét esetben kellemetlenségek merülvén fel a miatt, miszerint, egy róm. kath. szentszék, mint illetékes egyházi bíróság, az előtte folyamatba tett való perben tanúnak egy ág. hitv. evang. lelkészt idézett maga elé, ki ezen idézésnek megfelelni vonakodott; hasonló kellemetlenségeknek jövőre való elkerülése céljából a m. kir. igazságügyminiszter ur önmltsággal egyetértőleg, azon rendeletet tette közzé, hogy miután az egyházi bíróságok a megidézett de meg nem jelenő tanúk ellenében kényszer-rendszabályokat úgy sem alkalmazhatnak, minden olyan esetben, midőn valamely egyházi bíróság nem saját vallásabeli egyének tanuképpen való kihallgatását látja szükségesnek, azt az illetékes polgári hatósághoz intézendő megkeresés útján eszközölje. A kir. bíróságoknak azután módjában áll a netalán makacszkodó tanu ellen az 1868. LIV. t. c. 206. §-át alkalmazásba venni és őt vallomástételre, szorítani.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvártt, 1888. jul. hó 30-án tartott üléséből

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

Felolós szerkesztő és kiadó: SZASZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. AUGUSZTUS 16.

33. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Népiskoláink érdekében.

(Vége.)

Tehát, a tankönyveknél kell maradnunk. Ilyen pedig, Gergely Lajos egyik szava szerint, 12, a másik szava szerint pedig 17 van. S ha akármelyik számot vesszük is, ha az a népiskolák számára kötelező tantárgyul van kiszabva, megirtózik az ember és féltetni kezdi gyermekét az agyontanítástól. De, ha meggondoljuk, hogy azon tantárgyakat egyetlen egy gyermek sem tanulja egyszerre, a mi paedagogiai és didaktikai absurdum lenne, hanem megosztva, hat éven át, akkor csak festett képpé devalválódik az a mûmus, a mível Gergely Lajos ijesztgeti az iskolák közönségét. Hasonló lenne ehhez, ha én oda állanék valamelyik gymnázium kapujához s azt kiáltanám, hogy itt ilyen, meg olyan sokféle tárgyat tanítanak, de elhallgatnám, hogy azokat nem egy, hanem nyolc hosszú év alatt kell rendre-rendre eltanulni. Egyébiránt, a gymnáziumi tantárgyak sokasága miatt is volt elég panasz; de hát mégis, úgy látszik, megbirják a tanulók.

A sok emlézéstől, a mi szellemi erejét és munkakedvét kimerítené, minden esetre kimélni kell a gyermeket. De, ha a tanító értelmesen, világosan ad elő valamit és érdekeltséget tud kelteni tárgya iránt, még a legextraktabb fogalmakat is könnyen érthetővé teszi. Többet lehet tanulnia a tanító szájából, mint a könyvből. Szánandó az az iskola, hol a gyermek folytonos betűzéssel, a felhagyott leckének szórul-szóra való megtanulásával van elfoglalva, vagyis, jobban mondva, kínozza, mert ott hiányzik az iskola éltető szelleme: az értelem. Nem vezet célhoz soha az, hogy megtanultassuk a gyermekkel a leckét úgy, a hogy azt a könyvbe lenyomtatták, hanem arra törekedjünk, hogy annak az értelmét adjuk át neki, a mit ő aztán a maga stylusában

tudjon előadni. Ez, aztán, megmarad nála, mert nem sötét betűt nyomtunk lelkébe, hanem világos érzelmet adtunk neki.

Gergely Lajos metsző-kést veszen elő s a tantárgyakat meggyériti, nehányat kivagdal közlők. Pedig, mindenik házagot hagy maga után. Ez olyan forma mûvelet, mintha valaki termőágakat kezd letördelni az elbokrosodott fáról s akármelyiket töri is le, mindenikben veszít s csonkán marad annak helye. Ilyen formán vagyunk a tantárgyak meggyéritésével is, akármelyiket vágjuk ki a tantervből, mindenik veszteség. Ha a történelmet hagyom ki, akkor tanítványaimat megfosztom a jellem-fejlesztő példák-~~ól~~. Ha természettant nem tanítok, akkor ezen mulasztásom annyi, mint ha önkint engednék helyet a gyermekben a babona fészkének. Ha a földrajzot hagyom ki, akkor nem nyer ismeretet azon országról sem, melyben lakik. Ha egésség-tant nem tanítok, akkor nem adok felvilágosítást arról, hogy miképp óvhassa meg legdrágább kincsét, egészségét. Szóval, a kijelölt tantárgyak mindenike szükséges, csak tervszerű beosztás kell hozzá. Régebb a miatt panaszkodtunk, hogy nincsen elég tantárgy iskoláinkban, mert olvasáson, íráson, éneken, fejbeli számvetésen és még a nagyapám hónya alatt megvörösödött kátén kívül, egyebet nem tanítottak. S most, mikor tantárgy volna, azt kezdik mondani, hogy már e miatt nem virágozhatnak föl iskoláink. De, különben is, hol és mikor tanították és tanítják el azon tantárgyak mindenikét, melyek a népiskolák számára előírva vannak? Ne féljünk, nem lesz baj a tantárgyak sokasága miatt egy falusi iskolában sem. Aztán, meg az is figyelembe veendő, hogy az oly tárgyak, mint az ének, tornászat, kertészeti gyakorlatok, írás, rajz nem nagyon elmeszítő dolgok és azokat a gyermek jó kedvvel csinálja.

tént igazgató-tanácsi megsürgetésnek, még ez ideig nem került vissza soha. Eltévedt-e valahol, vagy valamelyik fiókban megfeneklett: nem tudjuk? De utána esünk a dolognak ismét, szorgosan.

És most, azon jóhiszeműségben végzem be e cikket, hogy Gergely Lajos nem fog megneheztelni rám, ha iskoláinkról én nem tudok oly sötét képet festeni, mint ő.

Gönci János.

Anyakönyv-vezetés.

A lelkésznek egyik legfontosabb teendője az anyakönyv-vezetés. Szükséges hát, hogy annak minden módzatával tisztában legyen s ne fordulhasson elő egyetlen eset, melyben, tájékozatlanság miatt, hibát kövessen el. Országos és egyházi törvényeink, az igaz, adnak erre nézve útmutatást, de vannak oly esetek, melyeket nem világosítanak meg eléggé.

Köztudomásu, hogy anyakönyvbe-vezetés csak ott történhetik, hol az aktus (keresztelés, esketés, temetés) végrehajtatott; történnie kell pedig ennek az anyakönyvi rovatok pontos betöltésével. Jóllehet, köztudomásu ez, mégis merülhetnek föl oly esetek, melyekben elérne egy kis tájékozás. Nem elég pedig az ilyesmit vidéki Papi Értekezleten tenni megbeszélés tárgyává, mert anyakönyveink vezetésében egyöntetűségnek kell lenni ország-szerte. Szükség hát, e tekintetben egy-értelemmel járni el. Ez ország-szerte ugyanazon elvek szerint való eljárás másképp nem történhetik, ha csak minden erre hivatott tudja teendőit minden egyes esetben. Bár a legtöbb esetben határozott tudása van mindenik lelkésznek, de fordulhat elő néha-néha olyan, mikor nem tudja, mi a törvényes és helyes eljárás.

Ilyennek ítélem azt, mely egyházamban ismételt ízben történt meg, két év leforgása alatt. Az 1886 év júniusában, ugyanis, a m.-ujvári járás szolgabírói hivatalától kapok 1279 sz. a. egy hivatalos átiratot, melyben meghagyja e szolgabírói hivatal, alispáni rendelet folytán, hogy Istváni Gyula, m.-ujvári illetőségű, ez idő szerint Münchenben lakó festőművésznak, Münchenben, 1886 január 13-án született s Gyula névre keresztelt fiát, vezessem be az anyakönyvbe. Az átiratban nincs közölve a keresztelés napja, a keresztszülők neve, állapota, a keresztelő lelkész és bába neve. Irtam, tehát, ez adatok kiegészítése végett, addig pedig, minthogy miniszteri rendeletre is volt hivatkozás az átiratban, bevezettem az anyakönyvbe, hivatkozással a levéltárban elhelyezett illető átiratra.

És most, van egy hiányosan bevezetett keresztelési eset az anyakönyvben, mert bizony, ez átirat kiegészítése, dacára többszöri sürgetéseimnek, maig sem érkezett meg. Sőt, 1888 januárjában, ugyane szülőknek

Daisi nevű leánya anyakönyvi adatainak beírására kaptam 14,594 1887 alispáni szám alatt meghagyást. Ez alkalommal már csatolva volt a müncheni polgármester „Geburtskunde“-ja is, de ebben is csak az előbbi adatok valának közölve, keresztelési nap, stb. nem és meg volt hagyva a Geburtskunde visszaküldése. Én azt nem küldöttem vissza, sőt a szolgabírói hivatal útján kértem az illető alispáni hivatalt az adatok kiegészítésére. Ugy de, nem hogy e kiegészítést kaptam volna meg, hanem a fent nevezett szolgabírói hivatal 2022—1888 sz. a. július 25-én a következő átiratot küldte hozzám: „A m. kir. belügyminiszteriumnak 45,742—1888 VII. rendelete folytán, fölkérem a címet, hogy Istváni Gyula fiának, Gyulának, innen 1886 év, május 26-án 1279 sz. és leányának, Daisinek, 1888 január 7-én 3428 sz. a. innen az anyakönyvbe leendő bevezetés végett kiadott születési bizonyítványait a legsürgősebben, ezen hivatalhoz leendő fölterjesztés végett, szíveskedjék elküldeni.“ Természetesen, nem volt mit tennem, Daisi Geburtskunde-ját elküldöttem s így maradt két anyakönyvi bevezetés minden igazolás nélkül.

Ugy vélem, hogy az ilyen s hasonló esetekre, szükséges volna, valamely törvényes szabályrendelettről gondoskodni, mert különben könnyen követhet el az anyakönyvvezető oly hibát, mely esetleg legyelmi keresetet vonhat maga után. Nem tudom, ha vajjon ez esetben is nem volna-e helyén való, főtiszt. püspökünk aa. útján kérni a magas belügyminiszterium közvetítésével kiegészítést, illetve, az adatok leküldését? Egyáltalán, én az anyakönyvbe írást csak ott tartom helyén valónak és a törvényes követelményeknek megfelelőnek, a hol az aktus történik; vagy, ha egyes kivételes esetekben másképp is végbemehet az (?), azt csak a püspöki hivatal rendelkezése és az erre vonatkozó adatok levéltárba helyezése mellett vélem megengedhetőnek.

De, nem csak az ilyen ritka esetekben, még más gyakoriabbakban is jól fogna a tanács, helyén való lenne az egyöntetű eljárás, hogy ne járjanak el a tizenhét eszesességben tizenhétféleképpen az illetők. Ilyen, fölteszem, hogy a legegyszerűbbet említsem, ha egy N. nevű B-i illetőségű és lakos ember meghal K-ban, ott temetést rendeznek, de a szertartás után haza szállítják B-be, s ott, a maga rendje szerint, előrálják, stb. örök nyugalomra helyezik porrészeit. Vajjon, B-ben, vagy K-ban vezetendő-e N. halálesete anyakönyvbe? Véleményem szerint, B-ben, mint illetősége és lakása helyén, s mint a hol porrészei is nyugosznak.

Ugyanehez egy hasonló. X. birtokos, ki húsz év óta lakik A. községben, ott birtoka van, oda való illetőségű, stb. meghal A-ban a lelkész orációt, könyörgést tart; de X. birtokosnak porrészeit elszállítják C-be, mert ott volt régen a családi birtok s ott van a sírbolt; ott, szintén hasonló temetést rendeznek az előbbihez. Kérdem: X. birtokos halálesete hol vezetendő anyakönyvbe? Itt már, jóllehet a temetés C-ben történt, úgy hiszem, A-ban, mert X oda való illetőségű és lakos

volt (?). Az ilyen s ehhez hasonló esetekben követendő eljárást én sehol sem láttam határozottan körvonalozva. Ha pedig nincsen erre törvényszerű rendelet, könnyen megeshetik, hogy vagy mind a két helyen, vagy egyiken sem vezetik be anyakönyvbe az illető eseteket.

Mind olyan dolgok, hogy ezekre nézve bármely pillanatban tájékozottaknak kell lennünk. S vajjon, hányan tudnának közülnk egyenesen, minden kétséget kizáróan, e kérdésekre feleletet adni? Igen lekötölezi több paptársát azon szakavatott, ki mindezen kérdésekre megfelel. S hogy továbbra is ily mindennapi kérdésekben az eljárás mikéntjére nézve kétség elő ne fordulhasson, szükséges volna az eljárást szabályrendeletileg körvonalozni.)*

Jancsó Lajos,
m.-ujvári ref. lelkész.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, aug. 5.

Jelen vannak: dr. Kolozsvári Sándor elnöklete alatt, Székely János, Szász Béla, Parádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár.

A közoktatásügyi miniszter a maros-vásárhelyi kollegium egyik növendékét, ki ez évi érettségi vizsgálatán három tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot, abbéli kérésével, hogy már ez idei szeptemberben újabb vizsgálatot állhasson, elutasítja. A válasz közöltetik a kérelmessel.

Ugyancsak a miniszter értesíti az egyházkerületet, hogy felekezettünk végzett theologusait is részesíti abban a kedvezményben, a mely a román kath. szerzetrendi tagokra nézve fennáll, hogy t. i. négy éves tanfolyamukat a humán szakok tanárjelöltjeiként két egyetemi évbe számíttatja, minek ellenében, azonban megkívánja, hogy theologiai akadémiaink tanulmányi rendje és tantárgyai beosztása vele közöltesse. A theologiai fakultás értesítetik ez engedménnyel, a leirat pedig, a kívánat teljesítése végett, áttétetik püspök aához.

A hidvégi egyházköztség központi kezelés alatt álló pénze kamatából templom-ablakai javítására 30 frt. s közköltségei fedezésére 80 frt. kiutalását kéri. A kérés első ága teljesítettik, a második, azonban, nem, miután a közköltségeket az egyházközségeknek rendes bevételeiből, szükség esetén rovatal útján, kell fedezniök.

A tanügyi előadó megteszi jelentését a főgymaziumainknál ez évben tartott érettségi vizsgálatok eredményéről, melynek számadatait már mult számunkban közöltük. Az egyes kollegiumok körében a következő intézkedések váltak szükségessé.

Helyes. Ám, ezeket nem csak az újságokból; nem csak a „Papi Értekezleteken” lehet és kell megtanulni: hanem, tetszett volna megkérdezni első sorban attól, ki az erdélyi ev. ref. theol. fakultáson a praktika theológiát tanította és tanítja. Az bizonyosan tudja. Különböen pedig „Szabályrendelet” nem lesz felesleges ezután sem „a megoszthatatlan főtanodában.”

Szerk.

a) A nagy-enyedi mult évi 8-dik osztályosok közül két ifju az osztály-vizsgálatokon megbukván és így érettségi vizsgálatokra ez úttal nem levén bocsáthatók: most azt kéri, hogy e hó közepén állhassanak osztályvizsgálatot, hogy ennek sikerültével, a szept. 5-dikére Maros-Vásárhelyre kitűzött javító érettségi-vizsgálatok alkalmával, állhassanak érettségi vizsgálatot. Az Igazg. Tanács e törvény által nem tiltott módozatot az egyházkerület valamennyi főgymnaziuma számára megállapítja, erről értesíti az előjáróságokat, utasítván őket, hogy az ilyen utólagos osztályvizsgálatokat mindig oly időben tartsák meg, hogy a javító érettségi vizsgálatokig, közben az érettségi vizsgálatokra bocsátandó ily ifjak még az írásbeliekkel is elkészülhessenek.

Ugyane jelentésből helyesléssel értesült Igazg. Tanácsunk a vizsgáló bizottság abbéli megállapodásáról, hogy jövőre a n.-enyedi érettségi vizsgálatoknál is hűzött thesisek szerint fogják a növendékek földadataikat nyerni.

b) A kolozsvári kollegium az érettségi vizsgálatokról az iratokat hitelesítellen másolatokban terjesztvén föl, utasittatik, hogy jövőre az eredeti példányokat mutassa be felülvizsgálat végett.

c) A maros-vásárhelyi elkésve felküldött iratok közül hiányozván ama tanári értekezlet jegyzőkönyve, melyen, az utasítás értelmében, az írásbeli dolgozatok összeredményeit tüzetesen kell a tanári testületnek bírálat alá vennie, e tanácskozás megtartására valamennyi kollegium utasittatik. A jegyzőkönyvből, továbbá, kitűnven, hogy a szóbeli vizsgálatok után tartott értekezleten a kormány képviselője mind itt, mind Székely-Udvarhelyen, saját inpreszsióiról s az egyes tantárgyakra vonatkozó nézeteiről oly természetű kijelentéseket tett, a melyek az utasításban jelezve nincsenek, a kollegiumok előjáróságait figyelmezteti Igazg. Tanácsunk, hogy az elnökök az értekezleti jegyzőkönyvekbe jövőre csak az utasítás értelmében való pontok vétessenek föl. Ellenben, a kormány-képviselő abbéli kívánalmát, hogy a vizsgálatot állók a görögnyelvi írásbeli vizsgálat alkalmával a földadványt egész terjedelmében beírják naplójukba, helyesli és teljesítést elrendeli.

d) A zilahi kormány-képviselő hasonló természetű kívánatára nézve megegyező határozat kél.

e) A székely-udvarhelyi kollegium irataira, az értekezleti jegyzőkönyvre vonatkozó utasításon kívül, megjegyzés nem történt.

f) A szászvárosi előjáróság, a kormány-képviselő által tett megjegyzések nyomán utasittatik, hogy az írásbeli dolgozatok tárgyaló-értekezlete jövőre megtartandó; hogy a magyar helyesírás szabályainak követésére a gymnazium növendékei következetesen rászoríttassanak; hogy az írásbeli dolgozatok eredeti fogalmazványai egész iven mellékeltesse a füzetekhez; hogy a görög feladat teksztusa is beírassék a naplókba és hogy a vizsgálati jegyzőkönyvek hivatalos ügyirat alakjában vétessenek föl.

A zilahi kollegium, a szükséges építkezéseket ez évben már végre nem hajthatván, I. elemi osztályát a következő évre nem nyithatja meg: engedélyt kér erre. Medadatik.

Egy szászvárosi gymnaziumi tanuló az idei osztály-vizsgálatokon három tantárgyból kapván elégtelen osztályzatot, atyja, ki azt állítja, hogy fia az ő határozott rendeletére kedve ellen, gyöngéledő állapotban állván vizsgálatokra, e körülménynél fogva kapta elégtelen tanjegyeit, most javító-vizsgálatra bocsátásért a miniszterhez intézett folyamodásának pártoló fölterjesztését kéri. Az Igazg. Tanács a miniszter hatáskörébe tartozó ügyben véleményt nem mond s így a folyamodványt egyszerűen terjeszti föl.

A Komáromi L. Lakics V. és Péterffi J. szerkesztette képes népiskolai olvasókönyvek három kötete, a képezdei igazgató igen elismerő bírálata alapján, az engedélyezett könyvek sorába igttatik.

Az egyetemes konvent az országos közalapból nyerhető kölcsönök szabályzati tervezetét véleményadásra az egyházkerületeknek is megküldvén, a vélemény előkészítésére Domokos Antal elnökle alatt a titkár, a pénztáros és számvető hivatnak föl.

A bózs-ágárd-kebele-szent-iváni tervezett körlelkészség szervezetének előmunkálatai, megjegyzései megtételére, közölnének püspök aával.

A rétyi egyházközség új papilakja számára telket akarván vásárolni, 1,500 frt. kölcsönt kér az építési segély-alapból 5 %-ra. Ez alap ki levén merítve, a kölcsön csak a kebli házi-pénztárból adható 6%-ra, 100 frtos évi törlesztés és kellő biztosíték mellett.

A létai templom kijavitása válván szükségessé s

erre 200 frtos költségvetés állván rendelkezésre, a hivek 50 frt. készpénzt és a kézi munkát ajánlják föl. Az építész nyilatkozatra szólíttatik, hogy a kézi munka értékének levonásával, mennyiért vállalkozik a munka keresztül vitelére, a hiányzó fedezetről aztán a központ gondoskodván.

Az ilosvai körlelkészi és tanítói állomás, 400 frt. helyi és 200 frt központi javadalommal betöltendő levén, az egyházi hatóság még 200 frt. központi segélyt kér ez állomás számára. Az erre fordítható segély, a 200 frtban, immár meg levén szavazva: a kérés nem teljesíthető.

A o.-ujfalusi körlelkész utasítása, némi módosítással, helybehagyatik.

A kálnoki egyház kántori lakja szomszéd-telkét 180 frton megvásárolván, e vásár utólagos helybehagyását kéri, miután egy más vásárlóra való tekintettel, sürgősen kelle az ügyletet megkötni. A kántor, ki a telekrész élvezetében jut, fedezi a vételár kamatját, míg az egyházközség erdejének 4 évre eladandó fordái árából e tartozás törlesztve lesz. A vásár helybehagyatik, valamint abban az esetben, ha az eladandó fa négy egymásutáni évben vágatik le, a fa-eladás is.

A körözszi egyházközség egy alapítványi földjét, felsőbb engedély nélkül, elárverezvén 502 frton, de utóbb más vevő 562 frtot ajánlva érte, az egyházmegye új árverést kíván elrendelni s kéri erre az Igazg. Tanács engedélyét. Az engedély nélkül megejtett árverezés megsemmisíttetik, az új és kellő egyházmegyei ellenőrzés mellett megtartandó árverés elrendeltetik, a pap pedig tanusított szabálytalan eljárásaért, feleletre vonatik.

E—n.

T Á R C A.

Ajtai Abód Mihály.

(Nagy-Enyedi tanár, 1737-1775.)

(Folytatás.)

Mindezeket nem azért mondják, mintha az ékesszólás professzorainak a legkisebb hibát is szemükre akarnák vetni. Ugyanis, nagy teher van rájuk róva e hazában, mivel zsidó, görög és latin nyelvet, e mellett történelmet, sőt zsidó, görög és latin régiségtant is kötelesek tanítani. Célszerű volna, az ékesszólás professzorait e roppant nagy tehertől megszabadítani s a terheket úgy megosztani, hogy mindenik kollegiumban a professzorok közül egyik, évenként, valamelyik latin historikust magyarázná, legalább az előkelők, nemesek klasszsisokat végzett fiainak; a másik latin szónokot, a harmadik latin költőt; az ékesszólás professzora pedig, az általa magyarázandó latin auktor mellett, a szép styl alapjait Heineccius könyve szerint fejtegetné. Ha ez megtörténne, a latin nyelv tanításának nagy előnyére válnék.

A klasszikusok tanulmányozásának új módszerét csak úgy lehetne szövegezni, ha a n.-enyedi, kolozsvári és maros-

vásárhelyi professzorok külön-külön dolgoznának ki ily természetű módszert; azután, e három munkálatból készítenék egyet az erre megbízottak s végre, ez a főkonzistorium által megerősítve, mindenik kollegiumra nézve kötelezővé tétetnék. Ez új módszerben figyelmet kellene fordítani az arany és ezüst korszakbeli kiválóbb írókra s a mennyiben lehet, a földrajz, történelem és mennyiségtan elemeinek behozatalára az osztályokban.

1755-ig semmiben sem változott a helyzet N.-Enyeden, vagy ha változott, csak rosszabbra fordult. Bizonyítja ezt Ajtainak „Apologia Innocentiae“ című terjedelmes fölterjesztése a főkonzistoriumhoz, melyben egész keserűséggel írja le a n.-enyedi kollegium tanügyi hanyatlását. Ezen Apologia Innocentiae lényegében azt tartalmazza, a mit Ajtai már 1747-ben megírt. De most jobban részletez, színezt, több dolgot felvilágosít. Előnkbe tárja, hogy összes kellemetlenségeinek oka Vásárhelyi Tőke István kollegája, ki az ő ujtásait hiábavalóságnak tartotta.

Ajtai így kezdi érdekes fölterjesztését: „Apologiával kellekik Ngatok eleibe mennem. Más ette meg az egest s

nekem vásik a fogam belé. Közönséges szokás, hogy az ember megeselekszi a gonoszt s osztán másnak tulajdonítja. Igaz dolog, hogy collegiumunk siralmas corruptioban vagyon mind a studiumokra, mind a disciplinára nézve, de hogy én innocens légyek, ezen Apologiámban Ngtoknak declaralni kívántam." Ezután elbeszélvén, hogy mikor s miért választott éppen a klassika litteratura tanítására, elmondja, hogy mindjárt működése kezdetén igazi auktorokat szerzett s vitt be az osztályokba. Mivel a praeceptorok az igazi latinságot nem értették, külön oktatta őket. Cellerius nyomain haladva, módszert irt, hogy a publikus és privatus praeceptorok megtanulhassák ebből, miként lehet hasznosan tanítani a gyermekeket. „Különös methodust pedig a Nobilitas institutiojára adék, a mint experialtam volt, mivel azoknak más tzellyok vagyon, a mint a Bethlen Gábor Fejedelem dispositiojában is aperte megvagyon." A siker biztosítása végett megjelent az osztályokban, tanított a gyermekeknek, hogy a tanítók utánozzák őt s módszerét értsék meg. Az új tanítókat privátim készítette elő saját házában. Az írásbeli dolgozatok készítését szokásba hozta. A földrajz és mennyiségtan tanítását megkezdé s annyira vivé, hogy a gyermekek többet tudtak, mint a régi deákok. A deákokra nézve ezt írja: „publice tanítám a stili exercitiumokat per imitationes, amplificationes, ornatus, praxisra fogám, iratni, oraltatni kezdém, hogy fordítsák az auktorokat magok hasznokra, reá szoktatám. Nem engedém, hogy a felső Classisból kijőjjön, subscriballyon, de gradu in gradum mennyen, nisi habita publice oratione. E mellett, datis materiis, dissertatiokat iratok vala, hogy a stilus a dologban is exercealodjék."

A gyermekeket a szép kiejtésre szavalatok által szoktatta. Az eredmény oly szép lőn, hogy irigységet keltett azok szívében, „a kik az ő kovászbán megposadtak. Sokan, kivált a Papok, azokat a barbara quaestioikat kérdezvén a fjaiktól, a melyeket in studio extermináltam, felelni nem tudván, kiáltoztak, hogy nem tudnak a fiaik semmit, holott fiaik taníthatták volna őket Meg is vallyák most, hogy nem tudták megbecsülni akkor a jót, most keresnék, ha kaphatnák.

Tsuda dolog is, mely sok kárt tett eleitől fogva az olyan közönséges jóra való tzelózásnak megtámadása, mégis nem tanul a világ. Egy barbarus Esperest azt mondja vala, az a methodus tsak Germaniába való, nekünk nem kell. Vox bovis non hominis. De úgy tapasztalám, hogy a számárok el rugodozák az Archimedes delineatiojat."

Ily működés közepette indított Tőke uram támasztást Ajtai ellen, minek következtében a főkonzistorium 1744-ben Deáki József püspök, Pelsőti János, gener. notarius és Zágoni György személyében generalis vizitációt rendelt. Ezek megvizsgálták Ajtai módszerét, a tanítók működését, a gyermekeket írásbeli dolgozataik készítése közben s jegyzőkönyvre ezt vevék: „A methodus nem hogy innovatioinak, sőt igen hasznosnak találtatott, bár más Collegiumokban is így volna. T. Tőke uramnak silentium imponaltaték."

Ezen vizitáció után irta meg és nyomtatta ki Ajtai, már fönnebb is említett grammatikáját. A püspök kedvesen

fogadta a neki küldött példányt. De Tőke uram gátot akart vetni használatá elé; azonban, „Alvintzi Curator ur severe meginté T. Tőke uramot, hogy a machinationak hagyjon békét, mert rossz consequentiája lészen, hanem lásson a maga dolgához."

Ajtai ezen Apologiában adja tudtunkra, mi volt az 1747-diki kellemetlenség oka. Ugyanis, Tőke István Ajtai ellen ingerelte Alvintzi curator urat, ki megtiltá a második kiadás kinyomatását, „holott maga ígért vala költséget a nyomtatásra (ez is volt a megtillás oka egyedül), hogy az urfinak dedicallam, sőt maga is egy kis Praefatiot készített vala eleibe arról, hogy Tótfalusi miképpen provocalta volt a Professorokat ad correctionem Grammaticae, és senki sem segitvén őtet, úgy tsinálta volt, a mellyel most élnek, ezt adjecialvan quod alli rogati non fecerunt hic sponte praestitit."

„Azon 1747-ben inter Acta Lipsiensia recensealtaték, oly dicsérettel, melyet magam sem adtribualok neki. Ugyanakkor Reizius Trajectumi Litteraturae Professor küldé Levelet, melyben ezt írja Laudanda propter naturalem methodum, quam nostra utique non habet. Ha T. Maróti uram él vala, Debrecenben taníttatya vala, mert ex consillitio irtam vala, tetszvéen igen ő kgylmének az a Cellariana methodus."

1747-ben Wesselényi Ferenc, gondnok, a studiumokat Tőke Istvánra ruházta, Ajtainak semmit sem szolván. Tőke uram az auktorokat mindjárt kihányá; a földrajz, mennyiségtan tanítását megszünteté. „Stili exercitiumot ad barbariem revocala." Még azt sem engedé, hogy a tanítók az Ajtai módszere szerint adjanak exament. „Ezt szorgalmatosan, mint Philosophus, véghez vivén, az ólta feléje se mégyen ő kgylme a Classisoknak."

A tanítók úgy magokra hagyatván, hanyagság állott be. A bajt fokozta még az, hogy Ajtai szerint, oly tanítókat alkalmaztak, kiknek magoknak is tanító kellett volna.

Ajtai nem nyúgodott meg a dolgok ilyen állapotán. Irt a gondnokoknak, de ezek nem hittek neki, inkább neheztek reá. Tőke uram pedig az egekig magasztalta a studiumok boldog statusát.

A deákok is észrevették s panaszolták a tanítás hiányait. Ajtai megvallja, hogy ő sem titkolta előttük s midőn kollegái szemrehányást tettek neki e miatt, így felelt: „A rosszat jónak nem mondhatom. Tsudálom, hogy nem reformalunk semmit"

A gondnokok közül br. Josintzi József volt az ő pártján. Panaszai között reá hivatkozik.

Megemlíkezik az 1752-diki vizsgáló bizottság működéséről is, azt jegyezvén meg, hogy e bizottság sem nem adott hozzá, sem el nem vett grammatikájából, pedig a főkonzistorium e végett küldötte ki. Ő megmutatta, „hogy a régi grammatika csak az, a mi a Rudimenta és így Grammaticank nintsen. Így semmi syntaxis nem lészen. Ezt agnoscalá T. Intze Uram is, de in voto nem szakadhatott el. Én pedig naturali methodo Classisokra szabtam Regulas loquendi, a Cellarius methodusa szerint, hogy míg a Syntaxisig mégyen, tanulja meg a bene arte loquendi et scribendi regulas,

osztán Syntaxisban elegantem vocum dispositionem, azután a Rhetoricában modum ornatu dicendi. Ez a naturalis methodus, e nélkül semmit csinálunk. A teneris advescere multum est, a minoribus így mennek ad majora."

A főkonzistorium már 1752-ben intézkedett, hogy Ajtai vegye át a tanítás vezetését, de Wesselényi Ferenc, kurator eltette valahová e levelet s Ajtai nem mert utasítás nélkül belevágni a dologba, nehogy innovatioval vádoltassék, mint előbb.

Miután ezeket előadta Ajtai, kinyilvánítá, hogy nem boszúból állott félre; ez természetével ellenkezik. „Certe natus sum ad labores, így folytatá, propria negligo, imo publicis impendo... Demonstrálhatnám abban is innocentiamot, mi az oka, hogy így megnevekedett a Deakok száma és hogy vajjon annyi kapa, adó, szolgálat kerülő köztük? Miért romlott a disciplina egészen el? De azt, mivelhogy nekem nem imputaltatik, elhallgatom."

Ártatlanságának bebizonyítása végett kész újból felvállalni a korábban reá bízott dolgokat. De oly hatalmat kér, melynek erejénél fogva, egyedül rendelkezessék, ne akadályozhassa senki. Ha segít valaki a kollegák közül, megköszöni s kedvesen veszi. De ha nem segíthet, legalább ne ártson.

„Ezen facultas pedig mind a Professorokhoz, mind a Juventushoz legyen oly declaratioval, hogy az publice az auditoriumban, rectore convocante, olvassassék fel, hogy mindenek előtt nyilván legyen. Azt specialiter feltegye Ngtok, hogy publicus Praeceptorok ezután olyak tótessenek, a kik apti ad docendum, non habito ad gradum respectu, a kiknek in Literatura experientiajok nintsenek, azok negligaltassanak."

(Vége következik.)

Dr. Török István.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A „Prot. Egyh. és Isk. Lap” elfogta a pacírtánkat. Legkedvencebb ideánk volt eleitől fogva, hogy az időszaki sajtó termékeiről hetenkint „Lapszemlét” adjunk. Magunk túl lévén halmozva dologgal, addig alkudoztunk egy tehetséges, de kényelem-szerető barátunkkal, míg, ime, budapesti kollegánk megelőzött. Nem irigyeljük, mert most már okvetlenül lesz alkalmunk, hogy esetleg mi is foglalkozunk a Lapszemlével. Legelőször is lapunkon kezd, mely a budapesti után a legrégebb egyházi lap. Tízzetesen fogunk reflektálni annak idejében a rólunk elmondottakra. Most csak egy pár megjegyzésre szorítkozunk és pedig csupán az igazság és a történeti hűség tekintetéből. Az egyik, hogy a „Protestáns Közlöny” nem Szász Domokos alapította, hanem Szász Gerő, 1871-ben, és egymás után hat esztendeig szerkesztette és ő adta át Szász Domokosnak, kitől 1886-ban ismét ő vette át. A „Prot. Közlöny” az unitáriusokra sem „nagyon”, sem sehogy nem haragszik. Hanem haragszik azokra az üzemekre, melyeket az unitáriusok szemérmetlenül folytatnak, holott proselita vadászatot török fufangos fejüket, zavarván a kálvinista egyházakat. Vide: Alföld, Kovászna, Polgárdi, stb. És

budapesti kollegánk nem helyesen cselekszi, hogy simogatja őket a szabadelvűség látszata miatt. A ki Lapszemlét ad, a másik lapnak szellemét és intencióit hiven kell visszaadnia, vagy sehogy. Egyházpolitikánk teljességgel nem separatistikus: örömet foglalkoznánk gyakrabban többi egyházkerületeinkkel, ha több terünk volna. Mi úgy hisszük, hogy helyesen cselekszünk, ha első sorban saját dolgainkkal foglalkozunk és mint vidéki lap, feladatunkat abban véljük megtalálni, hogy nem tolakodván első helyre, dicsőségtünket abban keressük, ha a magunk terhet hordozhatjuk. Ennyit egyelőre. Majd fogunk találkozni budapesti kollegáinkkal.

= Szilágyi Farkas vagy önként visszalépett, vagy fölmentetett a n.-enyedi Közérdek szerkesztőségétől; legalább neve ma már hiányzik a lapról. Maradt még két nagy férfiú, kik legközelebbi számukban is folytatják ellenünk a nyelv-öltögetés nem férfiakhoz illő mesterségét. Sajnáljuk, hogy ilyen fontos ügyet, mely egész egyházkerületünket legközelebből érdekli, ilyen kamaszos személyeskedéssé akarnak alátlyesztetni. Sajnáljuk, de róla nem tehetünk. Mi az egyházkerület érdekeit, vallás felekezettünk magas méltóságát tartjuk szemeink előtt; argumentumokra argumentumokkal fogunk felelni a maga idejében: de ilyen szellemi kiskorúságra valló és személyes gyűlölködésből származó hitványkodásra minden feleletünk a legmélyebb megvetés és az őszinte sajnálkozás a felett, hogy N.-Enyeden az intelligenciát, a kulturát a Közérdek képviseli. Abban a meggyőződésben, hogy a Bethlen-főtanoda tanári kara egyáltalában nem áll solidaritásban e zúg-lappal: napi rendre térünk e nyavalyás ügy felett, melyért minden valamire való embernek pirulnia kellene és a mely az enyediak dolgát alaposan kompromittálja.

= Értesítés. A kolozsvári ev. ref. főtanodában a benlakás kedvezményében részesülnek az 1888—89 iskolai évben a következő egyetemi hallgatók: Hanc Mihály, Bene István, Viski László, Dézsi Pál, Karácson István, Koréh Lajos, Kovács Dezső, Borcsa Mihály, Molnár József, Tóth Ferenc, Kiss Ferenc, Tóth Endre, Gross Viktor, Simon Géza, Kiss Gyula, Veress Sándor, Antal Gerő, Mezei Géza, Székely Ödön, Sajtos Károly, Borbáth Jenő, Héjas Imre, Papp Gábor.

= A görgényi ev. ref. egyházmegye négy választókerületében, a presbyteriumok által egyházkerületi képviselőkké választottak: br. Kemény György, gr. Teleki Domokos, Bod Sándor, v.-szt.-iváni ref. lelkész és Csiki Károly, disznajói ref. lelkész és egyházmegyei köztügyigazgató; a tanítók részéről megválasztott: Ercse Miklós, v.-szt.-iváni ref. tanító.

= Nyilvános köszönet Az „Oriold és Endstraszer” építész-cég, a segesvári ev. ref. templom építési költségei fedezése javára 200, irva, kétszáz forintot adományozván, kedves és elengedhetetlen kötelességünknek tartjuk, ezen valóban szép és nemes érzületre valló kegyes adományért, az egyházközség nevében, megérdemelt meleg köszönetünket ezen az úton is kifejezni. Segesvárt, 1888, augusztus 1-én. A segesvári ev. ref. egyházközség nevében: Horváth László, gondnok. Balás Imre, ev. ref. lelkész.

= Nyilvános köszönet. Az ördög-kúti ev. ref. egy-

házközség által folyó évi július hó 22-én, építendő temploma alapja javára, rendezett nyári táncvigalom alkalmából utólag felülfizettek: dr. Sárkány Lajos 2 frtot, Szöllösi Sándor 2 frtot, Soós Antal 40 krt. Összesen 4 frt. 40 kr, mely ösz-

szeget az előző kimutatásban közölt tiszta jövedelemhez ad-
va, ez idő szerint, a tiszta jövedelem 210 frt 40 kr. Fogadják hálámat én köszönetemet. Ördög-Kút, 1888, augusztus 10-én. É. Ujvári István, körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

1723—1883.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ref. collegium m. tt. Elöljáróságának.

A m. kir. közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága tudatja, hogy a nyilvánossági jogot, idei 23,221 szám alatti rendeletével, a budapesti László Mihály-féle magántanintézetnek, mint főgymnaziumnak, az 1888—89, 1889—90, 1890—91 és 1891—92 tanévekre; folyó évi 27,866 sz. rendeletével pedig a szentesi polgári iskolából átalakított hat osztályu községi gymnaziumnak, a jövő 1888—89 tanévtől kezdve, véglegesen megadta. A miről a mtt. Elöljáróságot, tudomás vétel végett, értesítjük.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától Kolozsvártt, 1888. augusztus hó 7-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1725—1888.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ref. collegium m. tt. Elöljáróságának.

A f. é. szeptember hóban tartandó javító és pótló érettségi vizsgálatok a m.-vásárhelyi ref. főgymnaziumnál, f. é. szeptember 5-én, báró Kemény Domokos, főgondnok ur elnökleite alatt fognak megtartatni. A miről a collegiumok előljáróságai és az érdekelt tanulók, a további lépések megtétele végett, ezennel hivatalosan értesíttetnek.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolozsvártt, 1888. aug. hó 5-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1882—1888.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ref. collegium m. tt. Elöljáróságának.

Rendszabályaink értelmében, a gymnazium VIII-ik osztályát egy-két tantárgyból elégtelen eredménnyel végzett tanulóknak is meg levén engedve, megfelelő formák közt, a javító-vizsgálatra lépés, melynek sikerülése esetében, joguk van a legközelebbi érettségi vizsgálathoz: Igazgató-Tanácsunk az e végre követendő egyöntetű eljárás érdekében, támaszkodva a közoktatási m. kir. miniszter ur 1884 évi 19,808 számú rendeletére, ezennel utasítja a collegiumok m. tt. Elöljáróságait, hogy az oly VIII. osztályt végzett tanulót, ki az osztályvizsgálaton egy, illetőleg, két tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott, s azt augusztus végeig szabályszerű úton kijavítja, a szeptemberben tartandó érettségi vizsgálat-hoz bocsássák, azon tanintézetnél, melyet az egyházi főhatóság e célra kijelöl.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1888. aug. 5-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1692—1888.

FELHÍVÁS.

Az országos ref. egyházi közalap bizottságának elnöke, feltüntetve annak szükségét, hogy az egyes egyházközségeknek bizonyos célra, például, építkezésre, vagy adósság-teher törlesztésére megszavazott közalap segély-összegeknek a kitű-

zött célra való fordítása ellenőriztessék: Igazgató-Tanácsunk felhívja esperes aflat, hogy az egyházmegyei vizsgálat alkalmával szerzett tapasztalataik alapján, minden évben, és pedig legkésőbbben az országos segély-kérvények beadására kitűzött határnapiig, tegyenek részletes jelentést a közalap bizottság elnökéhez (m. Beöthy Zsigmond aához) arról, hogy az előző évben országos közalap-segélyben részesített egyházközségek azon célra fordították-e a nyert segélyösszeget, mely célra az megszavaztatott, avagy nem? És ha netalán valamely egyház más célra fordította volna, annak indokát részletesen fejtsse föl.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1888. aug. hó 3-án.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1489—1888.

PÁLYÁZAT.

Az ilosvai körlelkészi állomás betöltésére. Javadalma: tisztességes lakás, évi 400 frt. készpénz-fizetés és nyolc hold kanonika porció jövedelme, a földék után járó adót a körlelkész tartozván hordozni. A pályázati folyamodványok, a képesítési okmány hiteles másolatának és az előző alkalmazásáról szóló bizonyítvány mellékelésével fölszerelten, idei szeptember 15-ig adandók be főtiszteletű Szász Domokos, püspök aához.

A miszsiói egyházak szervezésére és a körlelkészi állomások betöltésére, valamint a körlelkészek kötelezettségeire vonatkozólag, 81—1887 sz. alatt kelt s a Protestáns Közlöny 1887 évi 3-ik számában közzé tett elvi határozatok az irányadók. A kinevezendő körlelkész részére, a részletes utasítás utólagosan fog megállapíttatni és ahhoz alkalmazkodás végett, megküldetni.

Az erdélyi ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1888. aug. 5-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök helyettes.

413—1888.

ÉRTESÍTÉS.

A kolozs-kalotai egyházmegye nyári rendes házassági törvényszékét f. hó 28-ik napjára hívom össze b.-hunyadi egyházunkba; miről a törvényszék bírait, úgy mindenik tiszteletes pap által a valófeleket értesitem. Sz.-Lóna, aug. 7, 1888.

Szakács István,
ev. ref. esperes.

894—1888.

KÖRLEVÉL.

A marosi egyházmegyének, maros-vásárhelytt, folyó hó 29-ik napján, délelőtti 10 órakor kezdődőleg, házassági törvényszéki ülés fog tartatni, melyre a m. tt. házassági törvényszéki bíró urak, valamint érdekelt felek tisztelettel meghívotnak. Lukafalván, aug. 13-án, 1888.

Rákosi Lajos,
marosi ev. ref. esperes.

Felolós szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Ormós Ferenccel, az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvártt.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. AUGUSZTUS 23.

34. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A legáció.

Erdélyi egyházkerületünkben az utóbbi időkben a tevékenység tiszteletre méltó erélylyel fogott hozzá az alkotás nagy munkájához. A nemes irányu törekvés áldásos eredménye már is sok helyen látható. Lelki öröm látni, hogy e tevékenység miként dönti romba, vagy öti új alakba a mult idők elavult intézményeit s a haladás igényeinek megfelelő új alkotásait minő tapintattal illeszti be a jelen kor keretébe.

A tevékenységnek e szelleme munkás kezeit a legáció intézményére is rávetette. Vajjon, a mult időknek e vallásos jellegű intézményét minő alakba fogja átönteni, minő mértékben fogja módosítani? Azt hisszük, hogy e kérdésekre egyházkerületünk legközelebbiről tartandó gyűlésének határozatai közt meg fogjuk találni a feleletet. Addig is, legyen szabad, hozzá szólni e tárgyhoz, mely a lelkészeket, egyházközségeket s mindenek felett, a szegény sorsu gymnaziális növendékeket nagyon is közelről érdekli.

A legáció ügye jelenleg az állandó Igazgató Tanács tárgyalása alatt áll. Azonban, a folyamatban levő tárgyalás nem a legáció eltörlését, hanem annak módosítását, illetőleg, megszorítását célozza. A mint tudjuk, azon kérdés eldöntéséről van szó: hogy gymnaziális növendékeknek megengedtessek-e a legációba való járás, vagy ne?

Midőn e kérdéshez hozzá szólok, felsorolom a gymnaziális növendékek legációba való járásának előnyeit, felsorolom annak hiányait, hátrányait és ezeknek összehasonlításából levonom a következtetést.

A gymnaziális növendékek legációba való járásának legelső s mondhatni egyetlen lényeges előnye az anyagi javadalmazásban áll.

A szegény sorsu tanulóknak az alsóbb osztá-

lyokban még csak türhető állapotjuk van, mert a tanodai költségektől legnagyobb részben mentve vannak s egyszerű helyzetükben beérik egyszerű, olcsó öltözetrel, élelemmel pedig rendesen a jobb módú tanulók látják el a részükre teljesített kevés szolgálattétel fejében. Azonban, a felsőbb osztályokban, különösen a 7-ik és 8-ik osztályokban egészen megváltozik sorsuk. Itt az élet anyagi gondja nyomasztó teherrel nehezül ifju lelkükre. Az egyszerű, olcsó öltözetet díszesebb és drágább öltözetrel kell fölcserélniök, élelmükről is maguknak kell gondoskodniök, mert már kosztot nem hordhatnak, sem más egyéb szolgálatot nem teljesithetnek; szóval, önfentartás tekintetében egészen saját erejükre vannak utalva. Pedig, tanulni és az élet anyagi gondjaival törődni, mily nehéz dolog, különösen arra az ifjura nézve, a ki tanuló pályáján nemes ambícióval bír és szent lelkesedéssel hevül egy szebb, egy boldogabb jövőért; a ki komoly tudatával bír annak, hogy egész életpályája a jelenben gyűjtött szellemi kincsek mértékétől függ. Az ilyen szegény sorsu gymnaziális növendékekre nézve a legációból való járhatás és az innen nyerhető anyagi segély valóban a legnagyobb jótétemény.

Földmivelő nép vagyunk. Hazarészünkben csaknem mindnyájan a föld terményéből nyerjük jövedelmünket. Midőn szeptemberben az iskolai év megnyílik, akkor már mindnyájan kézhez vettük évi jövedelmünknek legjelentékenyebb részét. Ily körülmények közt, iskolai év elején, a szegény sorsu szülők is, legalább valamennyire, el tudják látni tanuló gyermekeiket a legszükségesebb kellékekkel. De már karácson körül tanulók és szülők annyira kimerültek, hogy a várva várt karácsoni legációból nyert anyagi segély elegendő szükségét pótol. A karácsoni legátum gyakran egész husvétig kitart, a midőn a husvét és

pünkösti legációkban ismét újabb, meg újabb segélyforrás nyílik a szegény tanulók számára. Valóban, a legáció áldásos intézménye sok szegény szülőknek és sok szegény tanulónak üzte el már borult homlokáról az anyagi gondok terhes fellegét és sok szegény ifjat segített tisztességes életpályára.

Az anyagi javadalom mellett, nem megvetendő azon erkölcsi nyereség sem, melyet a legációba való járás a gymnaziális növendékek részére nyújt. Ugyanis, a népes és ünnepélyes gyülekezetek előtt való gyakori prédikálás nagy mértékben fejleszti az ifjunak szóközi képességét. E tekintetben, az ifju legátusra nézve a templom és kathedra a legjobb gyakorló iskola, hol mintegy észrevétlenül kifejlődik benne azon előadási, illetőleg, szóközi képesség, mire a jelen korban nem csak a lelkészeknek, hanem a politikai és társadalmi életben akárminemű más hivatásu embernek is nagy szüksége van. E mellett, azok előtt a tanuló ifjak előtt, a kik szegényes helyzetük miatt, mintegy el vannak szigetelve a társadalomtól, azok előtt a tanulók előtt a legációba való járás által mintegy megnyílik a társadalmi élet, az a nagy iskola, a hol a különböző körökkel való érintkezés közben elsajátíthatni azokat a sok aprólékos szokásokat és fogásokat, a melyekre minden tisztességes embernek mellőzhetetlen szüksége van és a melyeknek ismerete és gyakorlati alkalmazása nélkül senki sem nevezheti magát egészen mivelt embernek.

A mondottak mellett, előny gyanánt lehetne felhozni azon körülményt is, hogy ha a gymnasiumi növendékeknek is megengedtetik a legációba való járás, akkor több lelkész részesülhet azon kényelemben, hogy ünnepnapokon pihenjen és több egyházközség részesülhet azon élvezetben, hogy a „variatio delectat“ elvénél fogva újabb, meg újabb szónoklatokban gyönyörköd-hessék.

Erdélyi egyházkerületünkben, az ugy nevezett sátoros ünnepek ma is három-három napból állanak. No már, három napra való egyházi beszédet írni és tanulni, s három napon át prédikálni, valóban, nagy testi és szellemi törődés. E kettős törődéstől menekülni s a legatus oldala mellett, mentve a fáradságos szónoklatoktól, kényelemben ünnepelni: akármelyik lelkészre nézve

is előnyös dolog. Hát, az egyháztagek nem előnynek, nem élvezetnek tekintik-e a lelkész ismeretes alakja helyett, időnkint a kathedrában egy ismeretlen ifju szónokot látni, s annak vidor ajkairól hallani az igét?

(Vége következik.)

Kis Lajos,
étfalvi ref. pap.

Megjegyzés.

Egy pár megjegyzést teszek a „Protestáns Közlöny“ f. évi 33-ik számában „Anyakönyv-vezetés“ címen megjelent közleményre. A cikknek egy pár rendkívüli esetre vonatkozó részére nem reflektálok, azokra nézve teljesen egyetértek cikkíró ama nézetével, mely szerint „ilyen s hasonló esetekre, szükséges volna, valamely törvényes szabályzatról gondoskodni.“ Helyében legfönnebb azt tettem volna, hogy a szolgabírói, illetve, alispáni rendeletre nem vezettem volna anyakönyvbe sem Gyulát, sem Daisit, a míg az átiratban jelzett miniszteri rendelet egyházi főhatóságom útján reám nézve kötelezővé nem tétetik, vagy pedig, utasítás végett, fölkerestem volna illetékes egyházi főhatóságomat, értesítve egyszersmind ez eljárásomról a megkereső világi hatóságot.

Azonban, a közleménynek a gyakoribb esetekre vonatkozó részét nem hagyhatom szó nélkül, mert az ott felhozott két példa azt árulja el, hogy cikkező az anyakönyvek vezetésére időnkint kiadott miniszteri rendeleteket nem mind ismeri s így, ha véleményét követné minden anyakönyvelésnél, igen könnyen hibát követhetne el, mert az, hogy az illetőséget és lakhelyet veszi a halálozottak anyakönyvelésénél irányadóul, ellenkezik egy erre vonatkozó miniszteri rendelettel. Ugyanis, az 1878-diki 32,889 sz. alatt kiadott miniszteri rendelet szerint, „a lelkész urak utasítandók, hogy a halottak anyakönyvének vezetésénél mindenkor a halálozás történetének helyét vegyék irányadóul s ehhez képest, az egyházukban előforduló halálozási eseteket még akkor is kötelességüknek tartásuk az anyakönyvbe bejegyezni, ha a holttest más egyházközségbe szállíttatik eltemetés végett. Ez utóbbi tény az anyakönyv „Jegyzet“ rovatában megjegyzendő s erről a temetés teljesítésére hivatott lelkész eleve értesítendő.“ Ez a rendelet, tehát, elég világosan utasít arra, hogy mit kell tennünk a cikkíró által példaképpen felhozott két esethez hasonló alkalmakkor. Mint-hogy az 1878 évi V-ik törvénycikk 397 §-a szerint, az anyakönyvek és az azokból kiadott hiteles alaku kivonatok és bizonyítványok közokiratot képeznek, ugy az állam, kormányi rendeletekkel, mint az egyház feles számu intézkedést tett az anyakönyvek egyöntetű, hiteles vezetése érdekében s részéről, nem is a szabályrendelet hiányában lelem a hibát arra nézve, hogy egyházkerületeinkben és azok megyéiben nem egyöntetű az eljárás az anyakönyvek vezetésére nézve, hanem abban,

hogy az erre vonatkozó törvények és rendeletek, főleg egyházkerületünkben, nincsenek egybegyűjtve, kiadva s az anyakönyvek vezetésére hivatott közegeknek megküldve. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy nem lettek azok hivatalos úton, a maga idején, az illetőknek tudomására hozva, hanem azt, hogy nincsenek könnyen átnézhető és megtalálható alakban közkézre bocsátva. Más egyházkerületekben, mint a tiszántúliban és dunamellékiben, az egyházakat, lelkészeket és tanítókat érintő újabbkori törvények és rendeletek gyűjteménye rég ki van adva: nem volna felesleges munka, ezt nálunk is elvégezni. Főleg ifjú lelkésztársaim részére lenne az a munka áldásos, mert, bátran merem kimondani, a theologiai akadémián nagyon csekély, hogy ne mondjam, éppen semmi ismeretet sem szerezhettek magának e tekintetben s éppen azért e téren, tanulmányai bevégezése után is, teljesen járatlan. Hogy ez így van, számtalan esetet lehetne példaképpen felhozni. De, legyen elég ennyi. Más idők következnek s e téren is, bizonynyal, üdvös változások küszöbén állunk. Adja isten, hogy úgy legyen.

Vásárhelyi Boldizsár,
szamosújvári ref. körlelkész.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, aug. 12.

Jelen vannak: dr. Kolozsvári Sándor elnökletete alatt, Gyarmathy Miklós, Szász Béla, Domokos Antal, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az elnöki úton, idő közben, ellátott ügyek bejelentése és tudásul vétele után, Szabó Ádám, egyházkerületi számvevő aa. beadványa olvastatik, melyben más irányu elfoglaltságára, meggyengült egészségére és arra a meggyőződésére hivatkozva, hogy a felszaporodott számvevői ügyek és előadói teendők óhajtottaként teszik a számvevőnek a hivatalos órák idején az Igazg. Tanács irodái helyiségében való jelenlétét, húsz éven át viselt számvevői állásáról visszavonhatatlanul lemond s kéri e lemondásának az egyházkerületi közgyűléssel való közlését, hogy fölmentését megnyerhesse. Az Igazg. Tanács, bár melegen ohajtja vala, hogy Szabó Ádám kiváló értékű és hűségű munkaereje továbbra is az egyházkerület szolgálatára álljon, kénytelen elismerni számvevő aa. érveinek erejét s így sajnálattal veszi tudásul lemondását, a bejelentés alkalmával kérve az egyházkerületi közgyűlést a hosszas, hű szolgálat iránti elismerésének és abbéli reményének kifejezésére, hogy lelépő aa. tapasztalatait és szakismeretét jövőre is hasznosítani fogja az egyházkerület javára; továbbá, a múlt évben a segéd-számvevői javadalom terhére megszavazott 200 frt-nyi jutalomnak azt a háromnegyed részét, mely a lemondó október 1-sejéig terjedő hivataloskodása idejére esik, utalványozza részére s elvárja, hogy addig igyekezni fog a netaláni hátrálékok feldolgozására.

A titkár jelenti, hogy Molnár Károly, titkár-segéd, operált lábával hosszabb ideig gátolva levén hivatalos

teendői végzésében, ez időre egy kisegítő napi-dijast vala kénytelen alkalmazni; az Igazg. Tanács helybehagyja ez intézkedést.

Az Igazg. Tanácsot illető törvényszerű eljárás rendén, az egyházkerületi ujan választott képviselők igazolása kerülván napi rendre,

a) A vajda-hunyad-zarándi egyházmegyében szabályszerűen megválasztottak: Kiss Mózes, lozsádi pap, a tanítók képviselőjéül Réthy Lajos, tanfelügyelő.

b) A gyula-fehérvári egyházmegyében megválasztottakul jelentettek be: Molnár Albert, abrudbányai pap s a tanítók részéről Veres Sándor, sárdi pap, a fölterjesztés, azonban, a törvényes formáknak nem felelván meg, a szabályszerű fölterjesztés elrendeltetik.

c) A nagy-enyedi egyházmegyében igazolt képviselők: Szilágyi Farkas, n.-enyedi, Jancsó Lajos, m.-ujvári pap, Kovács Gyula, polgármester és Bartha Miklós, népképviselő; ellenben, az ötödik körü választásra nézve az egyházmegye utasítást kér, miután két választó-presbyterium választási jegyzőkönyvét pecsétetlenül küldvén be, kérdés támadt az egyházmegyén: ha e szavazatok érvényesekül beszámíthatók-e? Az ügyiratok fölterjesztése elrendeltetik.

d) A deézi egyházmegyében igazolt képviselők: m. Zsombori Lajos és m. Szacsvai Sándor, patronusok, a tanítók részéről Nagy Benedek, deézi kántor-tanító.

e) A széki egyházmegyében igazolt képviselők: gr. Bethlen Pál, Schilling Ottó, patronusok, Ujvári C. József, veres-egyházi, Pergő Márton, kamarási és a tanítók részéről Gyárfás Albert, bethleni pap.

f) A nagy-sajói egyházmegyében igazolt képviselők: Fejérvári Jenő, főhadnagy és a tanítók részéről dr. Vályi Gyula, egyetemi tanár.

g) A marosi egyházmegyéből megválasztottakkint jelentetnek be: Benedek Dénezs, makfalvi, Szász Károly, ny.-szeredai, Tavaszi József, vajai, Erdélyi Sámuel, székesi, Muzsnai Pál, paniti, Ravasz János, mező-kövesdi, Molnár Lajos, harasztkeréki papok, Ilyés Lajos, patronus és a tanítók részéről Deák Lajos, tanfelügyelő; azonban, a bejelentés a törvény formáinak nem felelván meg, a szabályszerű fölterjesztés elrendeltetik.

h) A küküllői egyházmegye igazolt képviselői: Benkő Sámuel, héderfai, Bartalus Sámuel, szent-benedeki, Székely Sámuel, buzás-besenyői, Hegyi Sándor, bonyhai papok s a tanítók részéről Keszeg József, gálfalvi kántor-tanító.

i) A nagy-szebeni egyházmegye igazolt képviselői: Sylvester Domokos, vizaknai pap és a tanítók részéről dr. Borosnyai L. Béla, korházi főorvos.

k) Az udvarhelyi egyházmegye bejelentett képviselőinek: Kelemen János, n.-galambfalvi, Kádár Domokos, égei, Karácsony Mózes, etédi, Györke János, felső-sófalvi, Kiss Károly, agyagfalvi papoknak, Solymosi István, főjegyzőnek és Gyárfás Endre, patronusnak s a tanítók részéről Pálfi Mózes, bögözi kántor-tanítónak

ügyiratai, szabályszerű kiegészítés végett, visszaküldetnek.

l) Az erdővidéki egyházmegyből csak is a tanítók képviselője, Benedek Sámuel, volt igazolható, egy választás megsemmisítettén, miután egy anyaegyháztól a szavazat-jog önkényűleg elvonatott, egy választás iránti határozat, kellő adatok hiányában, függőben tartatott, általában pedig a választási eljárás több ágára nézve felvilágosítás adása rendeltetett el.

m) A sepsii egyházmegye bejelentett képviselőire vonatkozó ügyiratok hiányosak lévén, kiegészítésük elrendeltetik s így, a megejtett választások (Kis Albert, ilyefalvi, Zágoni Pál, n.-borosnyói pap, Császár Bálint, polgármester, Szász Károly, püspök, Tóth Zsigmond, jószágfelügyelő s a tanítók képviselője, Zágoni Pál, ki a második mandatumáról lemondott) nem igazolhatók.

n) Uzon egyházközség képviselője (három tanítót tartván) dr. Báthori Béla, igazoltatik.

o) Az orbai egyházmegye igazolt képviselői Csia György, birtokos, Benkő Gyula, kovásznai pap és Kovács Albert, theol. tanár. Felekezeti iskola-tanítók nem lévén: tanítók képviselője nincs.

p) A kézdii egyházmegye igazolt képviselői Székely János, kézdi-vásárhelyi pap, m. Domokos Albert és tek. Keresztes Ede; tanítóké: Kiss Sándor, lécfalvi énekvezér-tanító.

q) A fogarasi egyházközség igazolt képviselője Páncél Károly, ott-helyi pap.

r) A deézszi egyházközség hét tanítót tartván, megadatik számára az engedély, hogy az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyása fentartásának reményében, egy képviselőt válaszszon, kinek igazolása a közgyűlésnek tartatik fenn.

A maros-ludasi egyházközség gondnoka, Keresztes Áron, jelenti, hogy az épülőben levő templom méreteit, az építész-vállalkozó beleegyezésével, némileg megnagyobbitották s az ehhez képest szükségessé vált új pad-sort sajátjából készített el. Az eredeti terv kibővítése helybehagyatik, a gondnok újabb áldozata köszönettel fogadtatik, a rendelkezésre álló költség-fedezet pedig, a munka előhaladása arányában, kiutaltatik.

A zilahi kollegium előjárósága fölfejt, hogy az új tandíj-szabályzatról szóló korábbi fölterjesztése, egy nem szabatos kifejezés nyomán, félreértésre adott alkalmat. Utasítván, hogy jövőre korrekt kifejezést használjon, a tandíjak a gymnasium 4 alsó osztályában a felekezetbeliek részére 12. a más felekezetbelieknek 16 frtban, a 4 felső osztályosoké 16 és 20 frtban állapíttatnak meg.

A zilahi egyházközség renoválásra váró templomának kijavítási terve és költségvetése, Horváth Gyula, műépítész nyilatkozata szerint, 32,374 frt. költséggel, közöltetik az egyházközséggel nyilatkozattétel végett, Horváth Gyula munkadíj-számlája, elintézés végett, ugyanoda küldetvén le.

A maros-vásárhelyi egyházközség, várbeli templomához második feljárom kölpcsöt is szándékszik, 4000 frt.

költséggel, építeni s az erre szükséges összeget kölcsön kéri az egyházkerulettől. Az Igazg. Tanács, ez újabb befektetést nem tartván sürgősnek, utasítja az egyházközséget, hogy gyűjtsön előbb a vállalatra megfelelő alapot, a segély-kéresi ügy tárgyalását későbbre halasztván, miután az építési segély-alap, ez idő szerint, ki van mérülve.

A m.-bogáti egyházközség népiskolájának, a n. gr. Gyulai Lajos egy missilis levele értelmében, egy beltelekhez lett volna igénye, az Igazg. Tanács jogügyi bizottságának véleménye szerint, azonban, e jog törvényes úton immár nem érvényesíthető; ellenben, a kepe-tartozás kötelezettsége, ugyanez egykori patronatusi jószág terhére, a gr. Wass Ottilia révén, gr. Bánffy Béla és egyik rész-vásárló: Hirsch D. ellenében, ugyane bizottság véleménye szerint, törvényes úton biztosítható, mihez képest a törvényes eljárás megindítása, ez utóbbi irányban, elrendeltetik.

A kis-iklodi és a fehéregyházi levita díjlevele, az egyházkerületi közgyűlés határozatának fentartásával, helybehagyatik.

É—n.

A v.-hunyadi egyházmegyből.

A Prot. Közlöny 30-ik számában jelzett maros-ilyei körlelkész beigtatása óta történt s egyházmegyénk életében két nagy fontossággal bíró eseményről van szerencsém értesíteni e lapok olvasóit.

Egyik ezek közül a piskii gyártelepen alakult ref. egyházközség által mult hó 22-én rendezett azon ünnepély, melyen kinevezett körlelkésze, tiszt. Juhász Izidor úr hivatalába ünnepélyesen beigtatva lett.

Ez ünnepély, templom nem létében, a gyártelep egyik, ez alkalomra csinosan feldiszitett, nagy műhelyében folyt le, a helyben lakó prot. hivek s a közel és távolabb vidékről szép számmal összegyűlt díszes közönség kiváló részvéte mellett. Ott voltak az egyházmegye részéről Barcsai Béla fő-, László Ignác és Pogány Károly algondnokok; a lelkészek közül Bartha Lajos, esperes, Jánó Albert, jegyző, Fülöp Géza, Szóts Sándor, Tamó Gyula és Bótha Sándor.

Az ünnepély d. e. 10 órakor vette kezdetét a telepen lakó s iskolába járó prot. leányok szép éneklésével, melyet ottani tanító, Szathmári Elek vezetett, és dévai tanító, Kövendi József hármóniummal kísért. Az énekek elhangzása után, Bartha Lajos, esperes lépett az ez alkalomra emelt szószékbe s szépen kidolgozott beszédében meghatóan kötötte szívére új lelkész aának, hogy szóval és tettel hű alapítója legyen e helyen az Isten és haza-szeretetnek. Igtató beszédét követő karének után, lépett az új lelkész a szószékbe s tartotta meg beköszöntő beszédét, melynek hatása alatt, azon erős meggyőződéssel távoztunk el az isteni tisztelet fen jelzett helyéről, hogy szeretve tisztelt főpásztorunk e kiválóan fontos helyre szerencsésen választotta meg emberét. Vajha, ily siker koronázná ifjú paptársunk további működését is.

A szó igaz és teljes értelmében fényesen sikerült ünnepély volt ez. De nemcsak a prot. egyh. községnek volt

örömnöpe e napon, hanem a testvér rom. kath. egyh. községnek is, melynek kebelében ép azon időben, mikor a ref. új pap hivatalát elfoglalta, a rom. kath. főpásztor a helybeli r. cath. templomban nagy misét szolgált.

A második, egyházmegyénk életében ép oly fontos és öröndetes esemény a n. klopótivai ref. egyházközség romjainból felépített új templomának felszentelése vala, mely e hó 5-én tartatott meg a vidéki intelligenciának, mely teljes számban jelent meg, kiváló részvéte mellett, kiket név szerint felsorolni e lap szűk tere nem engedi.

Jelen voltak az egyházmegyei gondnoki karból n. klopótivai Pogány György főispán és egyházmegyei főgondnok és fia, Pogány Károly egyhm. algondnok és a szóban forgó egyh. község főgondnoka, kik nemcsak mint egyházmegyei gondnokok vettek részt ez ünnepélyen, hanem mint méltó utódai azon nagynevű ősöknek, kik e helyen a ref. egyháznak megalapítói voltak, csatlakozva hozzájuk ily minőségben mélt. özv. Pogány Ádámné, őnagysága, kinek b. e. férje hosszú időn keresztül főgondnoka volt ez egyházközségnek, és ki feledhetlen férjének emlékére az új templom szószékére, és az urasztalára értékes takarókat ajándékozott.

Mielőtt, azonban, az ünnepély lefolyását jelezném, nem tehetem, hogy ez egyházközség változatos multjából egy pár adatot föl ne említsek a végből, hogy az olvasót meggyőzzék arról, hogy úgy felekezeti, mint nemzetiségi szempontokból mily fontos missiót van hivatva betölteni ez egyházközség.

Fekszik, ugyanis, ez egyh. község megyénk délnyugati szegletében, a Retyezát aljában, mely a reformációnak hazánkban elterjedésekor a szomszédos három faluban alakult volt meg u. m. Klopótiva, N.-Osztró és Malomvizen s papjai lakhelyei is váltakozva hól egyikben, hól másikban volt, míg 1778-ban, mint legnépesebb s anyaegyházzá fejlett Klopótiva lett a lelkészek állandó lakhelye, hová az első ref. pap, néhai b. e. Pogány János főkuratóssága alatt, választatott meg, s később 1775-ben a feles számu tankötelesek tanítása végett tanítói állomást is szerveztek, de a tanító egy évi működés után odább állott s azóta tanító létéről emlékezet nincs; de papjai voltak egész 1848-ig. Ekkor a papi állomás is megszűnt s így csak mint a nagy-pestényi egyházhhoz csatlakozott társegyház létezett s ennek papjai gondozása alatt állott.

Temploma e század eleje óta romban hevert, paplaka szétmállott. Hívei számban és erőben megfogyatkozva, a mostoha idők és viszonyok folytán, nyelvüket is elvesztették; de szívós kitartással ragaszkodtak hitökhez, várván a jobb időre, a mikor a romok megelevenednek, az egyházközséget megalkotott ama dicső ősök egyik utódának, a 70-es évek elején elhalt néhai b. e. Pogány Rákhel urnőnek, a nagy klopótivai templom felépítésére végrendeletileg hagyományozott 1000 frtot tevő urb. kötvény alapítványából.

A várva várt idő eljött, mert a jelzett alapból s annak lelkiismeretes kezelés folytán gyűlt kamataiból, az egyház egyéb jövedelmeiből s az egyháztagok buzgó segédkezésével, nemcsak a templom épült fel romjaiból, hanem egy alkalmas paplak is vásároltatott, hová a nagy-pestényi társegyházközségből a két egyház között a papi állomás újabb időben lett szervezése alkalmával kötött szerződés szerint, a pap átköltözött s a paplak egyik arra alkalmas szobájában iskolát tart

fen, melynek a legszükségesebb ismeretek terjesztésén kívül, feladata, főleg nyelvüket elfeledett hiveink gyermekeinek magyar nyelvre megtanítása, hogy rendre-rendre visszaszereztesék az, a mi idők folytán elveszett.

Ennek a romjaiból újra felépített templomnak felszentelési ünnepélye tette örömnök napjává a fenjelzett napot, ezen új élet hajnalára jutott s szép reményekkel biztató egyházközségre nézve, mely nap nemcsak ezen egyházközségnek s hiveinek, hanem egyházmegyénknek s ezzel együtt ev. ref. anyaszentegyházunknak is örömnöpe volt; mely alkalommal az egyházközség előleges felszólítása folytán, az alkalmi beszédet János Albert, hátszegi pap, s a felszentelő imát Bartha Lajos, ev. ref. esperes aa. tartotta. Ezeknek végeztével Bőjthe Ödön o.-bretlyei pap keresztelte meg helybeli lelkész Csizsér Pál aa.-nak fiugyermekeit, kit, mint keresztszülőket, mélt. Pogány Károly és özv. m. Pogány Ádámné urasszony önga tartottak keresztség alá, mit követett, esketendőik hiányában, az uri szent vacsora kiszolgáltatása, melyet Balogh Sándor ő.-boldogfalvi pap aa. végzett, Lukács Antal, borbáti pap aa. segédkezésével, kik közül utóbbi tartotta a betejező imát és megáldást.

Nagyban emelte ez ünnepélyt s a templomot zsufolásig megtöltött hallgatóság buzgóságát a helybeli lelkész által vezetett vegyes dalkar összhangzatos éneke, mely annyival nagyobb elismerést és méltánylást érdemel, mivel ennek tagjait a szomszéd falvakban lakó, természetes jó hanggal bíró egyénekből alkotta össze, s hónapokon át faluról falura járva, tanította be az illetőknek az egyes hangszólamokat, s tartotta a próbákat azért, hogy e templom felszentelése alkalmával mindenek ékesen történjenek meg.

Az ünnepély végeztével tek. Baternai Ákos körjegyző és birtokos ur vendégszerető házához voltunk hivatalosak, a mélt. Pogány Károly ur által rendezett ebédre.

Fel kell említenem, hogy Baternay Ákos ur, mint szíves házi gazda, nemcsak mint ilyen lett felkösöntve, hanem mint oly egyéniség, ki rom. kath. vallásu ugyan, de azért a szóban forgó templom felépítésének vezető lelke. Ő adta meg annak tervét, ő kötötte meg a szerződést a munkásokkal, ő serkentette a híveket az általuk oda gyűjtendő anyagok összehordására, de nemcsak szóval, hanem ebben is jó példával járván elől; szóval, a templom felépítése körül öröklőn élő emlékoszlopot szerzett önmagának. Legyen elismerésünk és hálánkon kívül legkedvesebb jutalma a jó és nemes tettet követő nyugodt öntudat.

E két fontos esemény az, melyről e lap olvasóit értesíteni, kedves kötelességemnek tartám.

Mindkét egyházközség, a szó teljes értelmében, örömnöpet ült. A piskii telepen alakult egyház azért, mert rendes lelkipásztort nyert és 40—50 körüli tanköteles gyermek részére hitoktatást s ez által a rendes anyaegyházak sorába lépett; a n.-klopótivai azért, mert halottaiból feltámadott. Mindkettőre nézve van azonban egy ohajtásom, mely velük közös és ugyanazonos. És ez az: vajha, előbbi mielőbb a viszonyoknak megfelelő templom birtokába juthatna; utóbbiban pedig a papi fizetés emeltethetnék mielőbb, hogy a terhes anyagi gondoktól menten, tölthetné be hivatását e helyen, hol egy terjedelmes vidéken, mint a szó szoros értelmében vett körlelkész, szolgáltá eddig is teljes buzgósággal anyaszentegyházunk szent ügyét!

r. l.

T Á R C A.

Ajtai Abód Mihály.

(Nagy-Enyedi tanár, 1737-1775.)

(Vége.)

Ajtai Apológiáját 1755. ápr. 20-án olvasták föl a főkonzistorium ülésén. A gyűlés Ajtainak adott igazat. Rendeletet küldött mind a három enyedi professornak „az egész Universitással együtt“, megparancsolván, hogy a Paedagogiarchatusra nézve korábban kiadott rendeletét léptessék életbe. Ajtai uram pedig, mint kipróbált ember, foglalja el állását. Se a kollegatus, se a gondnokság ne ellenkezzék ebben. Ha valami különösebb dolog fordul elő, közvetlenül a főkonzistorium eleibe kell terjeszteni. Szükség esetében intézkedik ez, s ne intézkedjék senki „privatus autoritásából“.

Osztálytanítókul, gondos kiválasztás után, csak érdemes, tehetséges embereket alkalmazzanak. Ezeket nem szabad változtatni esztendőnkint; annál kevésbé félévenként; sőt, minél tovább kell tartani őket, hogy a tanításba jobban begyakorolják magukat.

Ezeknek megválasztása, munkakörükhöz megszabása egyedül a paedagogarchátusé. Más ebbe ne avatkozzék. Ő alkalmazzon olyan egyéneket, „kikben maga intentioja és manuductioja szerint hasznos és előmenetelt remélhet, hogy vehet az ifjúság.“

Tíz évi küzködés után, tehát, elérte célját Ajtai. A főnnebbiek is kártartását, szilárdságát jellemzik. Meggyőznek arról, hogy jóra való munkát végzett. S ha nincs módunkban, kézikönyvről ítéletet mondani, annyit látunk, hogy kora megbecsülte, elfogadta s többszöri kinyomatásra érdemesítette.

Ajtait nem zavarta ezután működésében senki. S a míg ő volt a tanítás vezetője, addig folytonosan megtartotta az enyedi főtanoda azt a felsőséget, melyet régiségénél fogva méltán gyakorolt a többiek fölött.

Adataim vannak még Ajtai életéhez, működéséhez s a nagytiszteletű szerkesztő ur engedelmével, közre is adom; de egyúttal kérem a tanügyünk iránt érdeklődő kollegákat, tiszteletes urakat s másokat is, hogy nézegessenek néha a régi, poros iratok közé s ha akár Ajtaira, akár más érdemes emberekre adatokat találnak, ne sajnálják lemásolni, a Protestáns Közlöny szerkesztőjéhez elküldeni, hogy adassanak ki. Csak így lehet valamire való képet alkotni multunkról. Ha nem dolgozunk mindnyájan a közcél megvalósítása érdekében, csak oly fogyatékos dolgozatokat, munkákat adhatunk ki, a milyeneknek én találtam eddig egyes egyházközségeink, kollegiumaink nyomtatásban kiadott történeteit.

Nem vád ez a régi munkásokra, hanem egyszerű törekvés arra, hogy a jövőnek többet és jobbat adhassunk. Nem is kételkedem, hogy annyi derék tanár-társam és oly sok buzgó pap, kik dicsőségüket mind abban az elégtételben találják meg, hogy erdélyi ev. ref. anyaszentegyházunk előmenetelét abban is munkálják, hogy multját mennél tisztább világításban tüntessék fel: meghallgatják kérésemet és földeríteni törekvesznek a multat, hogy láthassuk a jövőt.

Dr. Török István.

Könyvismertetés.

Képes magyar olvasókönyv az elemi népiskolák II., III. és IV. osztálya számára, 3 kötetben. Szerkesztették Komáromy Lajos, Lakits Vendel, Péterfi Sándor. Ára bekötve 30, 36, 40 kr Budapest, Singer és Wolfner kiadása.

Komáromy Lajos képzőintézeti tanár és szerkesztő társai „Képes Olvasókönyvé“-nek olvasmánydarabjai — körülbelül $\frac{3}{4}$ -ed részben — az eddig megjelent s közkezen forgó népiskolai olvasókönyvekből, az újabb gyermeklap-irodalom termékeiből, jelesebb íróink és költőink műveiből vannak, még pedig paedagogiai czéltudatos tapintattal, kiszemelve és összegyűjtve; az olvasmányok többi részét pedig, körülbelül $\frac{1}{4}$ -ed részt, maguk a szerkesztők írták, illetőleg, után-, vagy átdolgozták.

Az első rendbeli olvasmányok gyermek- és tankönyv-irodalmunknak, ez időtt, kétségkívül legkitűnőbb termékei közé tartoznak; viszont a szerkesztők által írottak is általában elismerésre méltó darabok, mert sok lélektani s főleg gyermekismerettel, szakértelemmel és jeles tollal szerkesztett olvasmányok. Már ezen egy körülmény is eléggé ajánlatossá tehetné a „Képes Olvasókönyvet.“

Tekintetbe veendő azonban e mellett még azon magasabb nevelői szempont, a mely a szerkesztőket olvasókönyvük egybeállításában szakadatlanul vezérli. S ez a magasabb szempont: a kedély képzése, az érzelmek nemesítése, az erkölcsi és vallásos érzület és gondolkodás fejlesztése, párhuzamban a gyermekek ismeretkörének tágulásával és szélesbülésével. Ezen magasabb szempontra törekvés közkezen forgó olvasókönyveinkben is nyilvánvaló ugyan, de a kitűzött célt a „Képes Olvasókönyv“ mindeniknél inkább megközelíti, minek eléggé tanubizonyossága már csak az is, hogy még leíró darabjaiban is az előadás meleg, sohasem hosszadalmas, s valamely találó kifejezés, meglepő fordulat segélyével, mindegyre meg-megcsendül egy-egy érzelem, fel-felvillan a kedély, derült vidámság képében, mi hatását téveszteni nem fogja.

Nagy mértékben emeli a könyv értékét és hatását: a fontosabb dolgokat és jeleneteket illusztráló képek és képcsoportok jókora száma is, lévén a két első kötetben 26-26, a harmadikban 40 kép, illetőleg, képcsoport. Ezen illusztrációk igen alkalmasak lesznek, érdeklődést kelteni a tanulóban a tárgy iránt, másfelől segítik a gyermeki képzelmet, fokozzák az összbenyomás erejét, mi által kiváló szolgálatot tesznek az emlékezetnek is.

Maga az irány mindentűt magyaros. A szavak és kifejezések, kevés kivétellel, eléggé világosak; általában, a megfelelő s méltán várható értelmi fejlettség mellett, könnyen érthetők, s a mi fő, mindenesetre könnyen megértethetők. Mondatszerkezet tekintetében pedig, a mi nagyon helyes, inkább az egyszerűség az uralkodó. Ez utóbbi tulajdonságánál fogva, kiválóan alkalmas a „Képes Olvasókönyv“ arra is, hogy a tanulók szerzett nyelvtani ismereteiket elemzés útján alaposan begyakorolhassák, a mi legtöbb népiskolai olvasókönyvünkről bizony nem mondható el, a mennyiben ezek mondat-szerkezete mindegyre sokszorosan összetett, sőt körmondatos.

Mindezeknél fogva Komáromy Lajos és társainak „Képes Olvasókönyvét” nemcsak a használható, hanem éppen a legjobb sikerrel használható népiskolai tankönyvek közé felveendőnek ítélem.

Ennek dacára is, eltekintve az apróbb paedagógiai hibáktól, nem hallgathatok el két nagyobb botlást, a melyekre a szerkesztők egy újabb kiadás esetére minden áron figyelemztetendők volnának. E két botlást szerkesztők a II. kötet földrajzi és történeti tartalma olvasmány-darabjaiban követik el, még pedig az által, hogy olyan olvasmányokat nyújtanak a 3. osztály növendékeinek, a miknek megértéséhez a népiskolai tanterv keretében az illető tanulók nemcsak faluhelyen, de még Budapesten sem lehetnek és nincsenek is előkészítve, s annál fogva a tanító csak céltalanul fogja olvastatni, vagy ha elég belátással bír, egészen mellőzendő.

A 3. osztály egész évi földrajzi tananyaga a szülő község és szülő megye ismertetéséből állván, a II. kötet 62. sz. olvasmánya „A Dunáról” címmel, mely a Dunát eredetétől ismerteti, és „Az alföldről” című 65. számú, mely a nagy magyar és kis magyar alföldet írja le, nem a 3. osztály olvasókönyvébe való, hanem csakis a 4. osztályéba, mint a mely osztálynak földrajzi tananyaga főleg a magyar hon ismertetése. Annál fogva, azon két olvasmány-darab vagy mellőzendő a 3. osztály olvasókönyvéből, vagy átteendő a III. kötetbe, a 4. osztály olvasókönyvébe. A szerkesztők bizonyára azzal indokolják emez eljárásukat, hogy a 3. osztály számára felvett magyar történeti olvasmányok földrajzi megértéséhez a tanulókat mintegy előkészíteni akarják. Ez elfogadható indok ugyan, csak hogy a célt semmikép sem fogják elérni; sőt a magyar történelemből meritett olvasmány-darabokban (A magyar nép eredete. — Attila. — A honfoglalás. Szent István. — Szent Gellért. — Kund buvár. Deák Balázs és Mária Terézia) egy másik nagy hibát követnek el, dacára jó szándékuknak, azt a hibát t. i., hogy olyan tartalmú történeti olvasmányokat nyújtanak, (főleg a Szent István, Deák Balázs és Mária Terézia címűekben), a miknek megértéséhez a 3. osztály növendékei megérve abszolút nincsenek és nem is lehetnek. Valóban, kíváncsi volnék látni, minő eredménnyel olvastatnák a szerkesztők, mint tényleges tanítók, a 3. osztály növendékeivel a Szent István című darabot?

Azon elv, hogy a népiskola 3. és 4. osztályu növendékei, az olvasókönyv segítségével, magyar történeti eseményekkel és a kiválóbb egyének alakjaival is megismerkedjenek, nagyon helyes, csak a módot kell eltávolítani. A szerkesztők pedig a 3. osztály olvasókönyvének e nemű darabokban éppen nem találták el, mert ama darabok tulnyomó nagy része csakis a 4. osztály olvasókönyvében foglalhatna helyet, s ott is módosított tartalommal.

Az én nézetem szerint, a 3. osztály olvasókönyvébe csakis mondai tartalmú elbeszélések foglalhatnak helyet; a valóságos történeti alakok és események pedig kizárólag a 4. osztály számára hagyandók.

Kíváncsi volna a siker érdekében, hogy szerkesztők, egy újabb kiadás rendezése alkalmával, ez irányban javítsák könyvüket.

Nagy Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

Nyilatkozat.

A „Prot. Közlöny” és a n-nyedi „Közérdek” közelebbi egy pár számában a n-nyedi theol. fakultás körül kifejlődött szóváltás miatt, a nevezett n-nyedi lap legközelebbi 34-ik számában oly kvalifikálhatatlan ocsmányságokkal illetett, hogy mint pap, magam és állásom iránti tekintetből, a fennálló szabályok szerint, kötelességemnek tartottam, legelőször is egyházi főhatóságomnak jelentést tenni; fentartván magamnak a továbbiakra nézve, a „Közérdekkel” szemben, elhatározásom szabadságát. Kolozsvárt, aug. 21, 1888.

Szász Gerő.

a „Prot. Közlöny” szerkesztője

= Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. egy pár heti furdói pihenés után, haza érkezett.

= Folyó év aug. 14-én kísértük örök nyugalomra Magyarosi Ferenc teleki lelkész, 73 éves korában, ki a nevezett egyházközségben 45 éven át munkálta az urnak dolgait. Orbai egyházmegyének hét évig jegyzője, 13 évig esperesi hivatalát töltötte be, mikor, tekintettel agg korára, arról lemondott. Egyszerűség, munkásság, takarékoság, őszinteség, egyenes-lelkűség, jótékonyosság voltak jellemvonásai. Gyermekkel nem áldotta meg az isteni gondviselés, s az e téren elvesztett örömkért jótékonyágban keresett kárpótlást. A sepi-szentgyörgyi tanoda építésére 200 frtot adott, a rikán belőli özvegy-árvai gyámintézet pénztárát 10 évig díj nélkül kezelte. Esperessé választatása alkalmával 500 frt alapítványt tett; egyházmegyei papi könyvtárra 40 köböl rozsot adott. Teleken a szószerk fölé diszes koronát készíttetett 150 frt költséggel, magtárt alapított egymaga, mely jelenleg 343 frt, 27 1/2 h. rozs. Kovásznára, korona készítéshez, 100 frttal, Felső-Csernátonban, születése helyén, családja orgonát készíttetvén, 350 frttal járult; Magyarosi István rokonát külföldi egyetemre küldötte 400 frt segélylyel; utóbbi időben rokonainak 3 fiu gyermekét taníttatta a s.-szt.-györgyi tanodában. Végredeletében, mintegy 25,000 frt értékű vagyonából, könyvtárát és annak gyarapítására 1000 frtot, szegénysorsu jó tanulók számára ösztöndíj-alapul 2000 frtot a s.-szt.-györgyi Székely-Mikó tanodának, a rikán belőli özvegy-árvai gyámintézetnek 1000 frtot és a megyei földek függő termését hagyományozta, a többi rokonainak. Ha valakinek, úgy neki emlékeztet az áldásban marad. Egy jelen volt.

= A protestáns theologusokat érdekelni fogja a közoktatási miniszternek közelebről kibocsátott ama rendelete, mely szerint, tekintettel a theol. akadémiában végzett nyelvészeti, paedagógiai s történelmi tanulmányokra, a tanári pályára való esetleges átlépésnél, két évbe számítja be a kívánt vizsgálatok letételével teljesen bevégzett theol. tanfolyamot, vagyis, a papjelölteket még további két éves egyetemi tanulmány után, tanári vizsgálatra bocsátja. A matematikai s természettudományi szakra átlépni kívánóktól azonban három évi egyetemi tanulmányt követel s csak azután fogadják el tőlük a tanári vizsgálatot.

= Nyilvános köszönet. Szásznyiresi Kovács Sándor és neje Füzesi Lila egy diszes urasztalt csináltattak, mely becses adományaikért, a magam s egyházam nevében, hálás köszönetemet nyilvánítom. Szász-Nyires, augusztus 18 1888. Makfalvi Vass György, s. k., sz. nyiresi ev. ref. lelkész.

= Mai számunkhoz mellékelve veszik olvasóink s.-szt.-györgyi tanár, Benke István „Felhívás Előfizetésre” két kötetes munkájára, mely gyermekek és ifjak istentiszteletére és vallásitanítására szánt homiliákat és prédikációkat fog tartalmazni. Melegen ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Kimutatás

a székelyudvarhelyi evang. reform. kollegium kórháza javára begyűlt adományokról.

Harmadik közlemény.

Székely János, református pap, K.-Vásárhely. 127. számu ivén: Török Bálint 50 kr. Nagy József 20 kr. Balogh Gyula 40 kr. Kézdivásárhelyi kisegítő takarékpénztár részvénytársaság 2 frt. Kovács Károly 40 kr. Kupán József 40 kr. Balogh János 40 kr. Kézdivásárhely város pénztára 1 frt. Szőcs József, polgármester 40 kr. Kézdivásárhelyi takarékpénztár 2 frt. N. N. 20 kr. Nagy Dénes, sörgyáros 40 kr. Nagy Ezékiás 20 kr. Szabó Gyula 40 kr. Barabás Mihály 20 kr. Magyarósi Pál 30 kr. N. N. D. L. 20 kr. Hankó Iván 20 kr. P. G. 40 kr. Barabás Károly 20 kr. Dr. Szacsvai Gyula 40 kr. Mihály Ádámné 20 kr. Jancsó Károly 20 kr. Kleinman József 50 kr. Dr. Sinkovits Aurél 50 kr. Kovács Ferenc, gyógyszerész 20 kr. Özv. Csiszár Pálné 20 kr. Benkő Sándor 1 frt. Id. Tóth József szeszgyáros, 40 kr. Ifj. Kovács István 20 kr. Dézsi Bálint 20 kr. Kovács József 20 kr. Ifj. Dávid István 30 kr. Szabó Mó-

zesné 40 kr. Nagy Ferencné 40 kr. Ifj. Tóth István 1 frt. Csiky Józsefné 40 kr. Szőts Bálint 20 kr. Dr. Pethő József 40 kr. Névtelen 20 kr. Ahlutz György, százados 20 kr. Szentiványi Kázmér, főhadnagy 1 frt. Id. Jancsó Mózes, főgondnok, 20 kr. Nagy Lajos, szeszgyáros 40 kr. Jancsó Gyula 10 kr. Nagy Károly 20 kr. Együtt 20 frt. Nagy József ev. ref. pap, Héviz, 19. szám: Gr. Haller János 15 frt. Mózes Jakab és Károly 2 frt. Jancsó József 40 kr. Több hévizi lakos adománya 3 frt. 60 kr. Együtt 21 frt. Péter Elek, ev. ref. pap, Küsmőd, 26. szám: Péter Elek 50 kr. Kelemen Pál 20 kr. Ifj. Antal István 10 kr. Az egyház-község több tagja naturáléban 50 kr. Együtt 1 frt 30 kr. Az első és második közleményben kimutatott adomány-összeg 249 frt. 56 kr. E harmadik közlemény összege 42 frt. 30 kr. Főösszeg 291 frt 86 kr.

Fogadják a nemesszívű adakozók a nevelés ügyében tett áldozataikért iskolánk forró köszönetét.

Egyuttal tisztelettel felkérem a még kün levő gyűjtő-ivek kézentartóit, sziveskedjenek, ivaikat az igazgatóság részéről teendő beszámolás teljessége érdekében, minél előbb be-
küldeni. Székely-Udvarhely, 1888. június 26

Szakács Mózes, rendes tanár.

HIVATALOS RÉSZ.

886—1888.

KÖRLEVÉL.

A hadkötelekben álló lelkészekhez.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltóságának 21,128—1888. sz. a. kelt leirata következtében, utasítom a hadkötelekben álló lelkészeket, hogy tábori lelkészségért való folyamodványaikhoz csatolandó lelkész-képesítési okmányaik püspökiileg hitelesítendő másolatait, a bélyegilletéki díjjegyzék 69. tétele 2. b) és 3. pontja alatt foglalt határozatok értelmében, ezentul bélyeggel lássák el; és pedig, ha az ily másolatok más hatóságok, vagy hiteles helyek által állíttatnak ki, egy frtos bélyeggel látandók el; ha pedig az illetők maguk, vagy más magán személyek állítják ki ezen másolatokat, 50 kros bélyeg teendő rájuk.

Mint hogy pedig a püspöki hitelesítési záradék szövegének legalább egy sora a bélyegjegy alsó színes részén keresztül irandó, szabálytalanság kikerülése céljából, felhivatnak folyamodók a bélyegjegy egyszerű csatolására.

Kolozsvártt, 1888. augusztus.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1181—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett héderfáji első osztályu egyház-községben a kántortanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: tisztességes lakhelyen, gazdasági épületeken és veteményes kerten kívül, a legújabb egyházi hivatalos becslés szerint, 409 frt. 85 kr.

A kik, a már több év óta meglevő dalárda vezetésére képességgel bírnak, és ezt okmányokkal igazolják, mind a kijelölésnél, mind a választásnál előnyben fognak részesülni.

A pályázni kívánók, folyamodványaikat f. évi szeptember 15-ig küllői ev. ref. esperes nt. Kovács Elek afához V.-Gálfalvára küldjék u. p. D.-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 1888. aug. 20. Szász Domokos,
ref. püspök.

1051—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi ref. egy-

házmegyébe kebelezett berekérésztur-berei ref. egyházközség IV. osztályu papi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: tisztességes lakhely, gazdasági épületek, és beltelken, kerten kívül, egyházi hivatalos becslés szerint, 367 frt. 46 kr. melyben befoglaltatik 20—22 kat. hold, a pap által mivelendő canonica portio évi termésnek értéke is.

Pályázati határnap f. évi szeptember 18. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtő. Kolozsvártt, 1888. aug. 20.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

436—1888.

MEGHIVÓ.

A küllői ev. ref. egyházmegye f. évi szeptember 11-én d. e. 9 órán kezdve, rendes házassági törvényszéket fog tartani D. Szt.-Mártonban. A hová és mikorra meghívom a m. tt. házassági törvényszéki tagokat.

Lelkész-társaimat hivatalosan felhívom, hogy a b. törvényszék tartásának idejét és helyét, közsegeikben a szokott módon hirdessék ki. V.-Gálfalva, 1888. aug. 14-én.

Kovács Elek,
ref. esperes.

717—1888

KÖRLEVÉL.

A deézi ref. egyházmegyében, Deézsen, a szokott helyen, gyűlést fogok tartani. És pedig, házassági törvényszéket és egyházmegyei tanácsot. Az egyházmegyei tanács az országos alaphoz beadandó folyamodásokat fogja tárgyalni. Hivatalosan kérem a m. és t. gondnok urakat és a házassági törvényszék bírait megjelenni, folyó év szeptember 11-én délelőtti 9 órára. Egyuttal kérem az 1889-ik év számára a névkönyvi adatokat. Az országos alaphoz az erélyes felgyűjtését az előírt összegnek, és a ki és a kik folyamodhatnak az országos alaphoz. Utólagosan nem fognak felvétetni a folyamodások. Doboka, aug. 21, 1888.

Nagy Lajos,
esperes.

Felölös szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. AUGUSZTUS 30.

35. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A legáció.

(Vége.)

De hagyjuk már az előnyöket és nézzük a hiányokat és hátrányokat.

Általában, az egész legáció intézményének igen nevezetes hiánya az, hogy a legációba való járhatás nem kizárólagosan a szegény tanulók számára tartatik fen; holott a legációknak nem lehet más intenciója, mint a felsőbb osztályokban a szegény sorsu tanulók segélyezése. Igaz, hogy a régebbi időkben nem volt szükség, az előkelőbb és vagyonosabb szülők gyermekeit törvényes intézkedések által zárni el a legációba való járhatás jogától, mert ezek e nélkül is mintegy kicsinyelték és nem vették igénybe a legációkat. Azonban, az utóbbi időkben e tekintetben is nagy változás történt. Ma a gymnazialis tanulók, csaknem minden kivétel nélkül, igénybe veszik a legációkat és mivel a legációkat osztályonként sorrendben választják: igen sokszor megtörténik, hogy a szegény tanulónak, a ki igazán rászorult, semmi legáció sem jut, a gazdagabb pedig, a ki könnyen nélkülözhetné, ily úton szép anyagi segélyben részesül.

E valóban figyelmet érdemlő körülményen kívül, a gymnaziumi növendékek legációba való járásának leglényegesebb hátránya az, hogy ezek zsenge koruknál fogva, a hivek gyülekezetében és a templomi szolgálatban való járatlanságuk tolytán, önhibájukon kívül, nem a vallásos buzgóság emelését, nem a templom, a szószék s általában az istenes dolgok iránti tisztelet erősítését, hanem legtöbbször azoknak éppen csökkentését eszközlik. Ki nem látta azokat az aprólékos tévedéseket és botlásokat; azokat a gyakran nyilvánuló tiszteletlenségeket, a melyek a gymnazialis legátusok által tartott isteni-tiszteletek folyama alatt gyakran észlelhetők és a melyek

a komolyan gondolkozó vallásos ember szemei előtt minden esetre a botránkozás köveit képezik? Nem kellemes dolog, fejtegetni ez állításomat, s bizonyítgatás végett egyes jeleneteket idézni elő a multból. Különben is, köztudomásu dolgokat bizonyítgatni, szükségtelen dolog. Ha ezen felhozott állításaim valósága egyházkerületünk vezérférffait is nem aggasztaná, akkor bizony, úgy hiszem, hogy a legációk ügye csendesen pihenne és nem állana ma a tárgyalás stadiumában.

A gymnazialis növendékek legációba való járásának ezen egyetlen felhozott hátránya, azt hiszem, elégséges arra, hogy többet ne is említek, és eléggé méltó arra, hogy az illetékes egyének és testületek, mielőtt ez ügyben döntenének, becses figyelmük tárgyává tegyék.

A mondottakból láthatóan, igaz, hogy a legációk a gymnaziumi növendékekre nézve az anyagi segélyezésnek drága forrását képezik; igaz, hogy a legációk kedvező alkalmat nyújtanak az ifjaknak szónoki képességük fejlesztésére és társadalmi ismeretük gyarapítására; igaz, hogy a legátusok a lelkeseknek is nagy könnyebbségére szolgálnak és a gyülekezeteknek is bizonyos élvezetet nyújtanak: de az is kétségbe vonhatatlan igaz, hogy mindezen előnyök és kedvezmények a vallásos buzgóságnak és az isten-tisztelet méltóságának véghetetlen kárára történnek.

Már pedig, nem szabad felednünk, hogy a lélek drágább a testnél, a mennyei becsesebb a földinél; nem szabad felednünk, hogy a templom, a szószék nem a szegény tanulók fölsegítésére, hanem az erkölcs-vallásos élet terjesztésére van emelve; és mindenek felett, nem szabad felednünk, hogy ott, hol az emberi élet anyagi szüksége és a vallásos buzgóság érdeke kér áldozatot tőlünk, ott bármily szent tüzrel lángoljon is

szívünkben a részvét nemes érzése, ott mégis inkább kell szolgálni istennek, mint az embereknek.

A fenförgő ügyben, akármiképp vélekedjék is más, de mi lelkészek, kikre Krisztus anyaszentegyházának őrizete van bízva, mi meg nem engedhetjük azt, hogy egyeseknek anyagi érdekeért, istentiszteletünk magasztos becsé nevétség tárgyává tétessék; meg nem engedhetjük, hogy templomaink és katedráink deklamáló ifjak gyakorló iskoláivá deválválódjanak; és mindenek felett, meg nem engedhetjük azt, hogy templomainkat és gyülekezeteinket, koruknál és helyzetüknél fogva, még egyházas szellemtől át nem hatott gyermek-emberek közreműködése profanálja.

Ám, anyaszentegyházunk őrállói, világi és egyházi előljárói, hadd, segíeyezzék hitfelekezettünk kebelén a szegény sorsu tanulókat, isten előtt kedves dolgot cselekesznek. De ne tegyék ezt a hitbuzgóság és a különben is hanyatlásnak indult vallásos közszellem rovására. Ne nyissák meg templomi szószékeinket szakavatatlan gyermekek előtt, mert az ige hirdetése, a felnőttek erkölcs-vallásos oktatásának komoly munkája, nem gyermek-embereknek, hanem érett koru férfiaknak való.

Mit ér nekünk, lelkészeknek, a vallásos buzgóság érdekében kifejtett minden igyekezetünk, ha eljön egyházunkba egy-egy gyermek-ember s éppen akkor, midőn ünnepelünk, midőn a legnépesebbek templomi gyülekezeteink, avatatlan kezeivel három nap alatt mindazt romba dönti, a mit mi hosszas fáradsággal és buzgósággal építettünk.

Válóban, rég eljött már az ideje annak, hogy a tanuló ifjak legációba való járása szabályoztassék és szigoruan körvonalozva, ki legyen mondva az: hogy kiknek szabad, templomainkban prédikálni.)*

Nagyon fáj nekem, midőn a szegény sorsu tanulók érdeke ellen kell nyilatkoznom: de papi hivatásom szent érzete és az élet tapasztalata után szerzett meggyőződés mintegy kötelességszerűen kényszerít azon nézetemnek adni kifejezést, hogy a legációba való járás a gymnaziális

növendékeknek, anyaszentegyházunk közérdekében, nem megengedhető. A legációba való járás csak is a hittanszaki tanfolyamon levő tanulókat, csak is a theologusokat illeti meg.

Kis Lajos,
étfalvi ref. pap.

Népiskoláink érdekében

E cím alatt válaszolt Gönci János azon cikksorozatomra, mely a „Prot. Közlöny“ folyó évi 24. 25. 26. 27. számaiban megjelent „Népiskoláink hanyatlása“ felirattal. Nem azért írom e viszonzválaszt, hogy csupán csak feleljek s esetleg tán enyém legyen az utolsó szó; hanem írom azért, hogy Gönci téves felfogását s abból folyó hibás következtetéseit helyre igazítsam. Hogy G. J. válasza megjelent, pápaszememet ismételve megvizsgáltam s ma sem találok olyannak, melyen keresztül tekintve népoktatási állapotunkat, csakis szándékosan lehetne sötét képet festeni arról. Más szóval fenntartom ma is érveimet.

Népiskoláink haladásának akadályául én három dolgot hoztam fel, ugymint: a tananyag túlhalmozását, a felügyelet hiányát, és tanítói értekezleteink megszűnését. Lássuk, mit mond erre Gönci János?

A tananyag túlhalmozására nézve ekképp érvel: „G. L. metszőkést veszén elő s a tantárgyakat meggyéríti; nehányat ki vágdal közülök. Pedig, mindenik hézagot hagy maga után. Ez olyan forma művelet, mintha valaki termő-ágakat kezd letördelni az elbokrosodott fáról s akármelyiket törí is le, mindenikben veszít és csonkán marad annak helye. Ilyenformán vagyunk a tantárgyak meggyérítésével is akármelyiket vágjuk ki a tantervből, mindenik veszteség. A kijelölt tárgyak mindenike szükséges. Régebb a miatt panaszkodtunk, hogy nincsen elég tantárgy iskoláinkban s most, mikor tantárgy volna, azt kezdik mondani, hogy már e miatt nem virágozhatnak föl iskoláink.“

Az idézett állítás ellenében hivatkozom jelzett cikksorozatomra, melyben láthatja Gönci és a t. olvasó, hogy én metsző-kést még nem vettem elő. Nem neveztem meg azon tárgyakat, miket megnyirbálni, vagy egészen kihagyni kellene. Mikor a sor a metszésre kerülne, például, a történelmen, földrajzon, egészségtanon részletes met-zést, a természettanon és terményrajzon pedig radikális metszést követnének el: s oly tárgyakat is találnék, miket épp tövéről metszenék le. Természetesen, azon eljárást, hogy a népiskolai tárgyak közül melyeket tanít-nék érintetlenül, kiszabott terjedelmében; melyeket met-szenék meg kevésbé; melyeken tennék nagyobb metszést s melyeket zárnék ki egészen: e becses lap hasábjain nem adhattam és nem adhatom elő részletesen; arról terjedelmes munkát, könyvet kellene dolgozni, mely inkább a tanítói testületek gyűléseinek asztalán foglalhatna helyet. Azonban, miután a tantárgyak nagy halmazát

*) Lásd: az egyetemes zsinat által hozott „Egyházi Törvények“ 99. §-át. Szerk.

országos törvény rendeli s tehát úgy, a hogy, tanítani kell: előbbi cikkemben arra fektettem a főszűlyt s azt fejtegettem, hogy miként lehetne a tárgyaknak az olvasó-könyvekbe való fölvételével könnyíteni a dolgon. Erre nézve, mit sem szól Gönci János, pedig szerettem volna, hallani nézetét. Egyébiránt, a metszés is mihamarább meglesz. A fővárosi néptanítók okadatolt fölterjesztésére ígéret tétetett, hogy nem sokára segítve lesz a dolgon. S akkor meg fogja látni G. J. hogy bizony, a most meglevő tananyag egy része nem annyira szükséges kelléke, mint inkább akadály a okszerű, helyes népiskolai tanításnak.

A tananyag nagy halmaza mellett küzdő Gönci János azon különös helyzetbe jut, hogy ugyanazon cikkében itéli el azt, a miért annyi szép fekete tintát áldoz föl. Ugyanis, előbb azt írja, hogy „a kijelölt tárgyak mindenike szükséges” és pár sorral alább ezt mondja: „De különben, hol és mikor tanították és tanítják el azon tantárgyak mindenikét, melyek a népiskolák számára előírva vannak? Ne féljünk, nem lesz baj a tantárgyak sokasága miatt egy falusi iskolában sem.” Köszönöm Gönci Jánosnak az öncáfolatot. Mily igazán véd az engemet! Sajnálom, hogy Göncivel szemben kell kijelentem azt, hogy mikor valaki ily tárgyban vitába bocsátkozik, legalább is némi gyakorlati ismerettel kell birnia, mert különben oly dolgokat állít, mint G. J. midőn azt mondja: „G. L. egyik szava szerint 12, a másik szava szerint pedig 17 tankönyv van. Akármelyik számot vesszük is, ha az a népiskolák számára kötelező tantárgyul van kiszabva, megirtózik az ember és félteni kezdi gyermekét az agyontanítástól. De, ha meggondoljuk, hogy azon tantárgyakat egyetlen egy gyermek sem tanulja egyszerre, a mi pedagógiai és didaktikai absurdum lenne, hanem megosztva, hat éven át, akkor csak festett képpé devalválódik az a mumus, mivel G. L. ijesztgeti az iskola közönségét “

Igaz ugyan, hogy a tanuló 6 éven keresztül tanulja a népiskola összes tárgyait, de az osztatlan népiskolában levő egyetlen egy tanítónak (így van az Koronkán, Radnótfáján s azon kívül akár még száz helyen) mindenik évben mind a 17 tárgyat kell tanítania. Így hozza magával a dolog természete, mivel mindenik évben van az osztatlan elemi népiskolában ugyanazon egy tanító keze alatt: 1. 2. 3. 4. 5. 6. osztályu tanuló. S ha már a tanító mind a 17 tárggyal foglalkozik minden évben (pedig így van előírva) miképp bír megfélelni „törvényszabta, szigorú paragrafusokba foglalt” köteletségének? Épp ez teszi a mi népiskolai oktatásunkat azokban a nyomoruságos viskókban sisifusi munkává, mely terhes munkának aránylag oly kevés láttatja van. Itt meg kell nótáznom Gönci azon állítását, hogy egyik szavam szerint 12, másik szavam szerint 17 tankönyv van. Ezt nem irtam, hanem irtam azt, hogy 17 tantárgy mellett 12 kézikönyv

van a mostani modern népiskolában. Kérem, még egyszer megolvasni.

Lássunk a felügyeletről. Arra nézve G. J. nézete a következő „Hogy a felügyelet hiánya lenne oka, másfelől, iskoláink hanyatlásának, ezen állítás még kevésbé felel meg a valóságnak; hiszen, most szervezett iskolaszékek vannak. Most nem egyedül a papon fordul meg minden, mert az iskolaszék minden tagja, a mellett, hogy jogos beleszólással bír az iskolai ügyekbe, egyszersmind kötelezett ellenőrzője az iskolának. Aztán, az egyház mellett ott van a külhatóság is, a kir. tanfelügyelő, stb. Az iskolaszék minden héten, a külhatóság minden félhónapban számon kéri az iskolák állását: és még se lenne felügyelet? Hát, mikor volt? Hiszen, most az iskolákat argusi szemekkel őrzik. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy ott, a hol a járványok nem jönnek közbe, az iskolába feljárók száma folyton növekedik.”

Gönci szerint, tehát, kétféle felügyeletünk is van, u. m. az iskolaszékek és a kir. tanfelügyelő. Azt kérdem: mire ügyel fel az iskolaszék? Felügyel arra, hogy a tanulók úgy, a mint lehet, feljárjanak: felügyel arra, hogy a kellő taneszközök (ha van miből) megszerzettessenek. Felügyel arra, hogy fűtésben, világításban, tisztaságban s több effélékben hiány ne legyen. Szóval: felügyel az iskola külsejére. Ennél többet a falusi iskolaszéktől nem is várhatunk. De hát, hol van az, a mi fő, a szellemi rész? Arra nincs, ki felügyeljen; pedig az teszi az iskolát iskolává. A kir. tanfelügyelőnek kellene tenni, de azok nem végezhetik, kikről Gönci János így nyilatkozik „A tanfelügyelőktől pedagógiai, meg didaktikai tanácsot kevesektől remélhetni; tisztelet az erre méltó kivételeknek, de közülök sem mindenik tud az effélékhez, minthogy erre a posztra nem állítanak mindig szakembereket, hanem egészen más térről vonják ide némelyiköket, kimondhatatlan kárára a tanügynek. Van tanfelügyelő, a ki még a tanítás mikéntjével sem ismeretes, mert ő maga sem foglalkozott tanítással soha. Már pedig, felfogásom szerint, valaki valamiben csak azután lehet valami, ha maga is előbb gyakorlatilag benne élt abban. Azért méregetik inkább méterrel a külsőt, mint szakértelemmel a belsőt. Aztán, ezen uraknak amugyis van egyéb dolguk elég kitölteni a rubrikákat és csinálni a hivatalos számokat mineltöbbre, hogy fenn a miniszter előtt bizonyítsák ezekkel, hogy ők csak ugyan szükséges és hasznos faktorok, mert csak így biztosíthatják maguknak azt az állást, a melyen kényerüket nyerik. Nó, ezt a dicséretet nem köszönik meg Göncinek a tanfelügyelő urak. Én ennyit nem merem volna kimondani s nem is mondtam.

De hát, mit tegyünk? Ha az iskolaszékek a felügyelet szellemi részét ellenőrizni, nem képesek ha a tanfelügyelők arra szintén alkalmatlanok: honnan vegyünk felügyeletet? Kifejtettem jelzett cikkemben, hogy állítsunk föl egy házmegyei felügyeletet, mely gyakorolja

azt, a törvény határai között. Felügyelet hiányában, hivatkodik G. a buzgóságra, melyet, ha a helyi pap és tanító kifejtene, akkor rendén van minden. Ellenben, ha az nincs meg, G. szerint: „akkor hiában való minden felügyelet, hiában jár oda tanfelügyelő, szolgabíró, falusbíró, vagy akármiféle bíró, a rőfös rendeletekkel kezében, mert nem lesz ott élet. Nem az a jó iskola, melyben a tanórákat csak gépiesen, félszből tartják ki; hanem az, melyben lakik a buzgóság lelke.” Mind szép ez beszédnek! De azért, felügyelet nélkül hagyni iskoláinkat, még sem tanácslom. Ha észre találják venni, hogy iskoláinkban egyetlen felügyelet a buzgóság: akkor rohamosan sülyed még alább iskola-ügyünk. A tanító is, kitől vár és kér egy s másban utasítást, ha buzgósága nem tudná útba igazítani? A buzgóság is jó, sőt kell mulhatatlanul; de legyen meg azért a szakszerű, felelősséggel járó felügyelet. Hát, vajon az anyaszentegyház, az egyházi ügyekre nézve, ok nélkül léptette-e életbe a felelősség kérdését oly nagy mértékben, mint azt újabb időben tapasztaljuk? Miért nem bizzák egyházaink szellemi, erkölcsi, vagyoni kezelését, előmentét csupán csak a buzgóságra? Nézetem szerint, azért, mert az magában véve ha szép, sőt szükséges, de nem elég. Így kell lenni az iskolai ügyekben is. Emberek vagyunk!

Gönci J. azt állítja, hogy az iskolába nem-járó gyermekek számát az újabb idő leapasztotta nulláig. Alig hiszem. Az 1888. évre szóló Névkönyv 68-ik lapján az áll, hogy az utolsó tanévben a marosi ev. ref. egyházmegye alsó kerületében tanköteles gyermek volt 3,231, a felső kerületben 3707, összesen: 6,940 Tanulók száma az alsó kerületben 2,561, a felső kerületben 2,853, összesen: 5,414. Tehát, nem járt iskolába 1,526. Tegyük föl, hogy ezen számból nem járhatott iskolába félszegség, betegség s más baj miatt 300. Tegyük föl, hogy a vásárhelyi és enyedi kollegiumban tanul 326. Tegyük föl, hogy mesterinas, és szolgál 400, pedig, törvény értelmében, a szolgálknak is iskolába járni kellene, ez teszen 1,026-ot s még fenmarad 500 tanköteles 500 pedig nem nulla egyetlen egyházmegyében! Most azt szeretném tudni, hogy kinek van igaza? Annak a Gönci Jánosnak, ki nevezett egyházmegyének tanügyi előadója s ki összeállította a Névkönyv számára az adatokat; vagy annak a Gönci Jánosnak, ki azt írja a „Protestáns Közlöny“-ben, hogy az iskolába nem-járók száma, ez idő szerint, nullára apadott?

Elősorolja G. hosszasan, hogy a jelent a multtal hasonlítva össze: emelkedést, haladást lát. Az érdeklődés az iskolák iránt sokkal nagyobb most, mint volt bármikor. A népnevelés oltárára országszerte áldozatokat tettek; az országos törvényhozás évenként tekintélyes összeget szavaz meg a népoktatás ügyének, stb. Igaz, csak hogy érdeklődésből és áldozatból nem lehet következtetni arra, hogy az elemi népoktatás helyes útban vezetettnek nálunk. Az országos törvényhozás közigazgatásunk ügyére nem sovány két-

háromszáz ezeret, hanem milliókat költött s költ évenként, s dacára annak: mikor volt közigazgatási állapotunk megbízhatlanabb, mint most? Pár év előtt egyik államférfiunk „ázsiai állapot“-nak nevezte azt, s bizony, senki sem igyekezett megcáfolni. És azóta még rosszabbul állunk; oly rossz, hogy a külföld mind inkább bámul állapotaink felett s önértékes magyar ember nem jelenhet meg pirulás nélkül oly társaságban, hol a magyar közéletéről van szó. Hivatalnokok rendszeres megvesztegetése; sikkasztás, öngyilkosság olyan mindennapivá lettek, hogy már azon kezdünk csodálkozni, ha valamegyik héten nem hallunk afféléről. Mint egyik komoly fővárosi lap kifejezi a korrupció rákfenéje uralkodik Magyarországon. Pedig, hát mire költünk aránylag többet, mint közéletünk viszonyainak javítására? Ezt annak bizonyítására hoztam föl, hogy lehet rossz, sőt legrosszabb valami, az általános érdeklődés és áldozat ellenére is.

Ha valaki csakis a Gönci János cikkét olvasná végig, és más úton meggyőződést szerezni, nem akarna: azt hinné, hogy a mi népoktatási viszonyaink teljesen rendben vannak, elemi népiskoláink semmi kívánni valót nem hagynak fen s így nyugodtak lehetünk, mert nincs semmi baj! Pedig, hogy nem éppen úgy áll a dolog, mutatja azon intézkedés is, melyet most közelebből a dunamelléki ref. egyházkerület tett. Nevezett egyházkerület bizonyos tervezetet fogadott el, mely szerint egy három tagú bizottság (Sziládi Áron, Filó Lajos, Baksai Sándor) kötelességévé tette a kerület összes népiskoláinak teljes, alapos megvizsgálását és megismerését. Három év alatt a bizottság mindenik tagja külön-külön megtekint minden iskolát, mi megtörténvén, kimerítő jelentést fognak tenni azok állapotáról. Vajjon, mit jelent ez? Gondolom azt, hogy az ottani állapotokkal sincsenek egészen megelégedve; pedig ott is vannak iskolaszékek, tanfelügyelők; heti, félhónapi rubrikás jelentés; van ügyszeretet, buzgóság annyi, mint nálunk.

Elemi népoktatásunk mizeriáinak egyik főbb oka az, hogy a népoktatási kérdés megoldása alkalmával sok dolgot fonákul csináltak. Derűre-borúra intézkedtek, hogy ennyit, meg annyit kell tanítani, de iskoláink állapotáról és tanítóink helyzetéről nem gondoskodtak. Pedig, ez lett volna az első. Előbb tették volna az összes iskolák helyiségeit alkalmasakká a tanításra s tanítóink helyzetét rendezték volna; azután jöhetne a dolog másik része. Így a fejlődés, a haladás természetes lenne s valóban, új eget és új földet látnánk az elemi oktatás mezején. Másik baj az, hogy ezen fogalmakat: érdek, protekció, tanügyi állás, tanfelügyelői hivatal, eleitől fogva összezavarták, nem tudtak köztük helyes választást tenni. Ehhez tehetem azt is, hogy ez a mi kölcsönkért népoktatási törvényünk bajosan gyökerezhetik meg a hazai talajban! A népoktatás kérdését nemzeti alapon kellett volna megoldani.

És most, azon biztos reményben végzem be viszonzásomat, hogy Gönci János barátom nem fog megnehezteni reám, ha iskoláinkról nem tudok oly színes képet festeni, mint ő.

Gergely Lajos,
ev. ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, aug. 28.

Jelen vannak: főt. Szász Domokos, püspök, mint elnök; Szász Gerő, Gyarmathy Miklós, Székely János, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az elnöki úton elintézett ügyek bejelentése és tudásul vétele után, az elnök megilletődve jelenti azt a nagy veszteséget, mely a magyar tanügyet és az egész nemzeti kulturát s ezzel protestáns egyházunkat is, dr. Trefort Ágost, m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter elhunytával érte. Előadja, továbbá, hogy a gyászeset tudásul vétele alkalmával, kötelességének ismerte a megboldogult végtisztességtételére a maga, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes és dr. Szász Béla, igazg. tanácsos, Budapestre utazását s az egyházkerület nevében a család és a m. t. Akadémia előtti részvét-kifejezését, valamint egy diszes cser-koszorúnak a ravatalra való helyezését. Az Igazg. Tanács, az egyházkerület nevében, hálás kegyelettel fejezi ki őszinte részvétét a gyászeset fölött, püspök aa.-nak és bizottsági tagtársainak eljárását pedig helyeslő tudásul veszi.

A nagy-enyedi kollegium klaszszika litteraturai tanzékeire egy, matematika-természettani katedrájára pedig három kvalifikált pályázó jelentkezvén, a tanügyi előadó a folyamodók kvalifikációs táblázatát összeállítá, mely a folyamodványokkal együtt, az érdekelt kollegiumnak, egy-egy példányban pedig valamennyi kollegium előjáróságának megküldetik, majdan aztán, a közgyűlési választás idején, az egyházkerületi kandidáló bizottság elé terjesztetik, az összes iratok kíséretében, a kijelölés, illetőleg, a választás megejtése érdekében.

A javító-vizsgálatokat illető jelentések és kérelmek beérkezvén, a tanügyi előadó előterjesztésére

a) a nagy-enyedi kollegiumnál négy gymnaziumi növendék javító-vizsgálatra bocsáttatik, egy pedig, kinek évközi magaviselete is kevésbé szabályszerű vala, osztály-ismétlésre utasítatik;

b) a kolozsvári kollegiumnál, hasonló módon, 6 javító-vizsgálatra bocsáttatik, 3 ismétlésre utasítatik;

c) a maros-vásárhelyi kollegium igazgatója, a tanulók folyamodványai és részletes adatai fölterjesztése nélkül, táblázatos kimutatást nyújt a javító-vizsgálatra kötelezett 26 növendékről. Azonban, miután az idő előhaladván, e hiány már nem pótolható, az illető tanulók magviselete pedig mind kielégítő volt, valamennyien javító-vizsgálatra bocsáttatnak, utasítatván az előjáróság a jövőbeli szabályszerű eljárásra;

d) a szászvárosi 12 relegáltból 11 vizsgálatra bocsáttatik, 1 pedig, hasonló címen, ismétlésre utasítatik;

e) f) a Seps-Szent-Györgyön és Székely-Ulvárhelyt két-két folyamodó javító-vizsgálatra bocsáttatik.

A tanügyi előadó jelentése, továbbá, mely szerint a kolozsvári kollegium három magán-tanulója közül kettő sikerrel állta ki az osztály-vizsgálatokat, egy pedig megbukott szintén tudásul vétetik.

A közoktatásügyi-miniszter, mint olvasóink emlékezni fognak, felvilágosítást kért vala az ifj. Gyárfás József, testvére ügyében, illetéktelenül és rágalmozó módon udvarhelyi kollegiumunk két tanára ellen emelt vádjára nézve, mit Igazg. Tanácsunk megadván, kérte a rágalmozó panaszosnak, mint állami alkalmazottnak, kellő megfenyítését. A miniszter most tudásul véve a felvilágosítást, a panasz-levélnek is melléklésével, leküldi az összes iratokat, a további eljárás végett. Igazgató-Tanácsunk, tehát, a legfelső forum tudásul vételével is megerősített végzése alapján, az illetéktelen s rágalmozó módon panaszló illetékes főhatóságához: a m. kir. közlekedésügyi miniszterhez folyomodik, ifj. Gyárfás József, vasúti pályafelügyelő megfenyítése végett.

A zilahi kollegium kérdést tesz, hogy a következő iskolai évre az állami, avagy a felekezeti tantervet érvényesítse-e? Mind a zilahi, mind a szászvárosi, megsepsiszent-györgyi kollegiumok utasítatnak, hogy az államsegély élvezete iránti szerződések megkötése idejéig, tartásuk magukat a felekezeti tantervhez.

A zilahi kollegium jelenti, hogy a következő ciklusra igazgató-tanárrá Berényi János, tanvezető tanárrá Somogyi Jenő, gazdasági felügyelővé pedig Bacó Gábor, tanárokat választá meg; ideiglenes helyettes-tanárokat, a következő évre, Kints Gyula és Petri Mór, okleveles tanárokat s az elemi iskola osztály-tanítóit három kvalifikált egyént alkalmazott, az Igazg. Tanács pedig mindez intézkedéseket helyeslő tudásul veszi.

A nagy-enyedi főtanoda előjárósága pártolva terjeszti föl ottani tanító-képezdei gyakorló-iskolai egyházkerületi tanító, Bihari István, az iránti kérését, hogy 600 frt. fizetésből, természetbeli szállásból és failletményből álló javadalma mellett, fizetése 10%-os ötödévi díjpótlékban is részesíttessék. Egyházkerületünkben még a kollegiumi r. tanárok közül is csak a nagy-enyedi tanárok egy része élvezvén ez ideig szolgálati díjpótlékokat, e kérés nem teljesíthető. Tekintve, azonban, a folyamodó működésének eddigi sikerét s azt a körülményt, hogy állami nyugdíjban részesülő állomást hagyva oda, lépett az egyházkerület szolgálatába: az idej közgyűlés elé azt az indítványt terjeszti Igazg. Tanácsunk, hogy a folyamodónak, az 1888—89 tanéven kezdve, 600 frt. egyházkerületi fizetésén felül, évi száz frt. személyi pótlék adassék az államsegélyből.

A szilágy-szólnoki egyházmegye körében választott egyházkerületi közgyűlési képviselőkkül bejelentetnek és igazoltatnak: Gyulai Gábor, számvevő; Viski Pál, zoványi pap; Szabó Pál, diósadi, Bakcsi Sándor, krasznai,

Botka Károly, dobai, Magyarósi István, zilahi, Benkő Lajos, hadadi pap; b. Györffi Lajos, patronus, Mezey Albert, kir. táblai bíró és a tanítók részéről Kerekes József, tanfelügyelő. Ellenben, az egyházmegyének a pééri választó kerületre vonatkozó ama határozata, mely szerint a két legtöbb szavazatot nyert Szabó Pál és Kovács L. között új választást rendelt el, mindaddig függőben tartatik, míg a hivatalos ügyiratok föl nem terjesztetnek, hogy azok alapján lehessen a kérdést elbírálni s így a törvénynek megfelelő eljárást elrendelni.

A gyula-fahérvári egyházmegye körében végrehajtott közgyűlési képviselő választások ügyiratai, felhívásra, beküldetvén, ezeknek alapján igazolt képviselőknek jelentenek ki: Molnár Albert, abrudbányai s a tanítók részéről Veress Sándor, sárdi pap

A görgényi egyházmegyéből igazolt képviselők: br. Kemény György, patronus, Bod Sándor, vajda-szentiványi pap, gr. Teleki Domokos, patronus s a tanítók részéről Erce Miklós, v.-szt.-iványi tanító. A negyedik

képviselői állásra, azonban, az első szavazás alkalmával két egyénre esett két-két s további két egyénre egy-egy szavazat, mire az egyházmegye újabb választást rendelt el, minek volt is egyesítő sikere, ám, e második választás oly egyénre esett, ki idő közben meghalt s így az egyházmegye harmadszor is elrendelte a választást. Ekkor is, azonban, ugyan ama két egyén közt osztottak meg a szavazatok, a kik közt az első szavazás alkalmával s így az egyházmegye ismét további eljárást tartott szükségesnek. Az Igazg. Tanács, azonban, támaszkodva a törvény ama világos rendelkezésére, hogy a választásnál a viszonylagos többség dönt, s hogy a szavazatok egyenlő megoszlása esetén sorshúzás útján kell a leendő képviselőt az egyenlő szavazatot nyerők közül kiválasztani: elrendelte az egyházmegyének, hogy az első választás alkalmával viszonylagos többséget, de egyenlő számú szavazatot nyert két egyén közt ejtse meg a törvényes sorsolást és a kisorsolt egyént jelentse ki megválasztott képviselőként.

(Vége következik.)

T Á R C A.

Könyvismertetés.

Tanulmányok a magyar protestáns egyház és irodalom történetéből. Irta Zoványi Jenő. Sárospatak 1887. 8 r. 86 l. Ár 60 kr.

E kis könyv eszembe juttatja a jelenkor egyik azon panaszát, hogy mostanában csak értekezések, apró tanulmányok kerülnek ki az írók keze alól. Panaszunk én is elfogadom a nélkül, hogy szemrehányásnak tekinteném azokra nézve, kik értekezéseket írnak. Használja tehetségeit mindenki úgy, a hogy tudja. Csak használja. Jól van ez így. Eljön az idő, mikor az apró munkások vállaira állva, egy nagyobb szellem hatalmasabb, egyetemesebb művet teremti saját tanulmányai és ezen értekezések alapján.

Ily helyzetben vagyunk a magyar protestáns egyház történelmével szemben is. De minél több tanulmány és értekezés jelenik meg e téren, annál biztosabban reméljük, hogy egyetemes érdekű könyvek is fognak teremni. Zoványi Jenő öt tanulmánya, öt porszem egy ily egyetemes érdekű műhez.

Első tanulmányában Melius Pétert, mint exegetát mutatja be. Különösen kiemeli, hogy az ő föllépése előtt a hazai exegetikai irodalomnak csak egy képviselője volt: Benecédi Székely István, ki magyarázatokkal ellátott zsoltár-fordítását 1548-ban, Krakkóban adta ki.

Melius Péter 13 évvel később, 1561-ben lépett fel az írás-magyarázat terén. Első műve: „A szent Pál apostol levelének, melyet a Kolossébeliekhez írt, prédikációk szerint való magyarázatja.” Megjelent Debrecenben. E műből csak egyetlen, csonka példány maradt fen napjainkig, az erdélyi muzeum könyvtárában.

Hogy e levél, illetve, egyes részletei esetleg nem Páltól származnak, arra nem is gondol Melius. E tekintetben, nyugodt lélekkel fog a magyarázatokhoz, melyek a levél első

és második részében túlnyomólag dogmatikus kérdésekre vonatkoznak. Előtte főcél gyanánt mindig a konfeszszionalis álláspont megerősítése lebeg. Elmondja véleményét a praedestináció dogmájáról. Foglalkozik azon kérdéssel, hogy miért mondja Pál az anyaszentegyházat Krisztus testének? Hangoztatja azon meggyőződését, hogy a pápa eretnokséget mivel akkor, midőn eltiltja az egyháztagsokat a szentírás oltásától és tanulásától.

Következtek két év múlva a „Magyar prédikációk, kit postillának neveznek, a próféták és apostolok irásából a régi doktoroknak, Origenes, Chrysostomus, Theophylactus, Sz. Ambrus, Sz. Hieronymus, Sz. Ágoston és a mostani bölcs doktorok magyarázatuk szerint.” 76 prédikációban magyarázza Melius a Pál apostol Rómabeliekhez intézett levelének egyes kifejezéseit. Általában, célja nem az erkölcsös életre való buzdítás, hanem saját dogmatikus elveinek fejtegetése és annak kimutatása, hogy a XVI. századi protestantizmus elvei egész teljességükben megtalálhatók már a rómaiakhoz írott levélben. Számos helyen fejtegeti a hit által való megigazulásból s a kegyelemből, Krisztus érdeme által való üdvözülés tanát.

Két év alatt módosult Melius véleménye a törvényről. Új nézetét fejtegetvén, azt mondja, hogy az eset után Ádám engedetlenségének következményeül adta ki isten a törvényt, melyet senki sem tölthetvén be, mindenki bűn alá rekesztetik általa. A törvény azért parancsol lehetetlenséget, hogy az emberek ne kételkedhessenek bűnösségükben s ne mondassák azt, hogy érdemes cselekedeteikkel betölteni a törvényt. Így akadályozza meg isten a kevélységet. Csak Krisztus tölthette be a törvényt, csak ő válthatta meg a hívők bűnét. És Krisztus a hívők bűneit meg is váltotta örök időkre, mert egy részről a Krisztus érdeme sokkal nagyobb levén a

szenstháromság erejével, mint az Ádám esete, más részről az még sem áradván ki mindenkire, mint az Ádám bűne, csak a hívőkre, ezeknek a felesleges érdem következtében örökéletet hirdet az evangelium. Így aztán, míg a törvény hivatása a fenyegetés: az evangéliumé az üdvözítés.

Védelmezi a predestinációt s kárhóztatja a korlátlan szabad-akarat hitét.

Ugyanezen évben (1563) jelent meg Melius következő című beszédgyűjteménye: „Válogatott prédikációk a próféták és apostolok írásaiból, mind egész esztendő által való fő ünnepekre és mindenféle szükséges dolgokról és artikulusokról, a régi és mostani doktoroknak magyarázásuk szerint. Ugyanezen prédikációk végébe a kereszteleésnek, urvacsorája-osztogatásnak, esketésnek és egyéb egyházi rendtartásnak igaz módja, prédikációk szerint “

E munka is egészen dogmatikus. A tartalom természeténél fogva, legbővebben Krisztusról beszél Melius. Legkülönböbb jellemvonása mégis az, hogy az ó-szövetségnek akármely történeti, vagy költői részletéből kimagyarázza, hogy az Krisztust példázza. Ennek igazolására több érdekes példát hoz föl szerzőnk.

A fönnebbiek jellemzik Meliusnak biblia-fordításait is, melyek közül 1565-ben Debrecenben jelent meg: „A két Sámuel könyveinek és a két királyi könyveknek a zsidó nyelvnek igazságából és az igaz és bölcs magyarázó fordításából, igazán való fordítása magyar nyelvre.“ Ajánló levelében előadja fordítása elveit, melyekből kitűnik, hogy műfordításra törekedett. Toldy Ferenc szerint, a 16-ik század magyar biblia-fordítói között legtöbb önállósággal Melius fordított. E munka előszavában jelzi, hogy a Krónikák könyvéből is fordított s be is végzi; de ma egy példány sincs belőle.

Ugyanezen évben jelent meg „A szent Jób könyvének a zsidó nyelvből és a bölcs magyarázó fordításából, igazán való fordítása magyar nyelvre.“ Egy pár évvel később az „Új testamentom fordítása“, melyből egy példány sem maradt.

Melius utolsó exegetikai munkája „A szent Jánosnak tett Jelenések igaz és írás szerint való magyarázása, prédikációk szerint, a jámbor, bölcs és tudós emberek írásából szereztetett Melius Péter által.“ Ez Nagy-Váradon nyomtatott ki.

Mindezen műveket szerzőnk részletesen ismerteti, Melius álláspontját, ama kor szempontja szerint vetvén vizsgálat alá, helyesen és igazságosan ítéli meg. Gyöngéit nem takargatja, érdemeinek megadja az illő méltánylatot.

Zoványi ur második tanulmányának címe: „Melius Péter ifjú kora“ (1536—1558).

Valamely történelmi kérdés tisztázása ügyében az addig megjelent és ujonnan földerített adatok összegezése mindig hasznos az irodalomra nézve. Megkönnyíti a vizsgálat tovább folytatását. Ez egyik érdeme Zoványi ur ezen értekezésének, melynek első részében Melius születése évét igyekszik megállapítani. A különböző évek közül 1536-ot fogadja el, a nélkül, hogy bármiféle valódi adattal igazolná. A lehetőséget, azonban, elég ügyesen állapítja meg.

Szerencsésebb és biztosabb talajon jár Melius származása kérdésében. Megcáfolja azon közkeletű véleményt, mely szerint Melius somogymegyei juhpásztor volt. A leleszi konvent egy 1572-diki birtok-ügyi okmányából és Paksi Mihálynak 1573, ápr. 5-iki leveléből bebizonyítja, hogy Melius nem származása vala. Családja valószínűleg jó ismeretségben, vagy talán rokonságban lehetett az Enyingi Török-családdal. Szerzőnk szerint, innen magyarázható ki, hogy Enyingi Török János, Debrecen későbbi földesura, megszerezte Meliusnak a debreceni lelkészséget.

Az ellenkező nézetekkel szemben, a körülmények és adatok számba vétele alapján, bebizonyítja, hogy Melius a tolnai iskolában tanult s nem Debrecenben, és hogy Debrecenbe 1558-ban került.

Dr. Török István.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Trefort Ágoston, Magyarország vallás- és közoktatásügyi minisztere, folyó hó 22-én, életének 71-ik évében, meghalt. Vele ismét kevesebb a száma azoknak a nagyoknak, kik előtt hazánknek jobb, nemesebb, magasabbra törő szívei a hálának és kegyeletnek érzelmeivel szoktak meghajolni. Benne Magyarországnak három korszaka volt megtestesülve. Része volt az ébredésben; látta a megdicsőülést és mint alkotó vett részt a legújabb idők opportunistá munkájában. Egy félszázad lelkesedése, hevülete, teremő ereje, bölcsesége és akarata kísérté ki koporsóját a kerepes-úti temetőbe. Igazi államférfi volt. Tanult, okos, bölcs, a nélkül, hogy mindezekért szívét adta volna cserébe. Ember volt és annyira idealista, hogy alkotásait nem a mai nap szükségéi jellemzik, hanem a jövő idők követelményeinek kielégítése fogja dicsőíteni. Politikai pályáján nem a sáblonok vezették. Nem a mai nap tapsai elégitették ki magas ambícióját, melyekről tudta, hogy elhangzanak és nem egyszer érdemtelenségek is részébe jut. Az örökkévaló dolgokért való fáradhatatlan szenvedély emésztette idegeit. A közoktatás, a tudomány, a művészeteknek minden faja nem csak feltétlenül érdekelték, hanem a meggyőződésnek, a nemzetnek ezek által való fennmaradásának egész hitével és szent hevületeivel vetette kezét a munkára és alkotta amaz intézeteket, melyek fent és alant iskoláknak neveztetnek és a melyek jövő idők fennmaradásunknak elévülhetetlen zálogai. Tizenhat esztendőig vezette hazánk közoktatás ügyét. Volt része megtámasztásokban, volt része elismerésben; személye iránt soha sem hiányzott az őszinte tisztelet. Sirja felett egész Magyarország kegyelele örököl. Egyházkerületünk évkönyveiben is föl lesz írva neve, egyetemes cselekedetei mellett, ama gymnaziumok hálája által, melyeknek segélyezését útba indította; és lerőta a hála adóját részben az által, hogy folyó hó 24-én történt temetésénél, főtiszt. püspök, Szász Domokos vezetése mellett, küldöttségileg képviseltette magát. Legyen, az általa hiven szolgált anyai földben, álma csöndes; emlékezete áldott!

= Fábrián Dániel, sz.-csehi lelkipásztor, ki egy félszázad óta hiv, buzgó és lelkiismeretes munkása isten or-

szágának, újabb, meg újabb jeleit adja az ur háza iránt való szeretetének. Legujabban azzal bizonyította be, hogy megjelent Imakönyveiből 100 példányt ajánlott fel főtiszt. püspök aa. útján, az egyházkerület szegényebb papjai és tanítói számára, kiosztás végett. Ez útort kérjük fel esperes aait. hogy azoknak névsorát, kik e szép ajándékban részesedésre leginkább tarthatnak igényt, a közelebbi közgyűlésre magukkal elhozni és a példányokat magukkal elvinni, sziveskedjenek. Fábián Dániel, öreg barátunknak pedig szívünk teljességéből kívánjuk, hogy a jó isten még jó soká nyujtsa közhasznu életét, hogy például szolgáljon az ifju nemzedéknek: hogyan kell munkálkodni, sáfárkodni a nekünk adott talentumokkal, szeretni és lelkesedni, hogy méltán megérdemelhessük a jók tiszteletét. Fábián Dánielnek tisztelet adassék!

= **Új tanárok.** A zilahi kollegium előjárósága f. hó 20-án tartott gyűlésében a főgymnaziumi h.-tanári tanszékeket betöltötte. Megválasztotta Ince Béla, tanárjelöltet (klass. phil.); Szárnovszky Ede, okl. tanárt (klass. phil.); Perjessy László, okl. tanárt (természettan-mennyiségtan); Kerekes Ernő, tanárjelöltet (német-magyar); Kerekes Endre, végz. theologust (vallás-magyar); Versényi Gábor, rajztanárt (rajz és szépirás); Uy Bálint, tornatanítót (torna) és Szabó Lajos, közs. igazg.-tanítót (ének).

= **Hálás köszönet.** A kőrispataki ref. gyülekezet temploma újításán fáradozván, Szabó Lajos aa. ki több ízben viselt megyebírási tisztséget ezen tiszteben tevékeny munkásságának adta nagy hasznu jelét, most azon áldozatot hozta, hogy a fennírt célra 25 forintot adott. Ugyancsak idevaló énekvezér-tanító, Orbán Ferenc ur és nője, Fodor Anna, elhalt hajadon leányuk, Mária, emlékére egy templom asztaltakaró szőnyeget adományoztak. Fogadják a kegyes adományozók hálás köszönetünket. Kőrispatakán, aug. 20, 1888. Pál Balázs, ref. pap.

Nyilvános köszönet

a segesvári ev. ref. templom és paplak javára befolyt kegyes adományokért.

Húsznegyedik közlemény.

Stobb Adolf 5 frt. A mező-túri ev. ref. egyház 5 frt. Dénes Antal, lisznyói ev. ref. lelkész gyűjtése 2 frt. 12 kr. Széles Pál, óvári ev. ref. lelkész gyűjtése, 2 frt. 92 kr. Ravasz János, m.-kövesdi ev. ref. lelkész, 1 frt. A mező-kövesdi ev. ref. egyházközség 1 frt. Zárug Lukács, nagyajtai kereskedő, 2 frt. Endstrasser Benedek 10 frt. Szilágyi Gyula, nagy-enyedi tanár, 1 frt. Nagy György, abodi ref. lelkész, 1 frt. Gidófalvi János 1 frt. Gróf Bánfi Miklós 15 frt. Dr. Ballagi Géza, sárospataki tanár, 1 frt. Medve Pál, abauj-szántói ev. ref. lelkész 40 kr. Br. Kemény Kálmán, Alsó-Fehérvármegye főispánja, 5 frt. A felső-eöri ev. ref. egyház 1 frt. Horváth István, bürkösi ev. ref. lelkész gyűjtő-ívén: Horváth István 50 kr. Tiszowszky Dániel, Botos János, Rác János, Gilyén István, Galambfalvi György 20 -- 20 kr. Összesen 1 frt. 50 kr. Jakab Móza, algyógyi ref. pap, 1 frt. Kovács Elek, ref. esperes, 1 frt. Dr. Kovács Ödön, nagy-enyedi tanár, 1 frt. Ádám László, Nagy-Kőrösről, 2 frt. Csordás Dániel, m.-csáthi ev. ref. lelkész, 1 frt. Barna Gyula, a.-barcikai ref. lelkész, 1 frt. 76 kr. Bedő Ferenc, peteki ev. ref. lelkész, 1 frt. Kovács Mózes, szederjesi ref.

lelkész gyűjtő-ívén: Kovács Mózes 1 frt. Péter Gergely, kántor-tanító, 25 kr. Tordai Isván, Máthé K. Sámuel 20 -- 20 kr. Szederjesi István, Máthé I. Mihály, id. Magyar János, Sándor Lajosné, Máthé M. István, Szász János, id. Máthé Sz. János, Szederjesi János, Máthé Mózes, Asztalos P. János, Magyar S. János, Máthé B. István 10 -- 10 kr. Összesen 2 frt. 85 kr. Józsa Sámuel, közép-laki ref. lelkész, 2 frt. Kónya János, vistai ref. lelkész 50 kr. A vistai ref. egyház 1 frt. Összesen 1 frt. 50 kr. A latványi ev. ref. egyházközség 75 kr. A tassi ev. ref. egyház 1 frt. Duzs Sándor, buda-pesti ev. ref. tanár, 1 frt. A málomi ref. egyház 1 frt. Simon Endre, mohai ref. lelkész, 1 frt. Ilyés Károly, M.-Vásárhelyről, 1 frt. Szabó Lajos, koltói ref. lelkész, 50 kr. A koltói ref. egyház 50 kr. Menyhárt András, kecseti ref. lelkész, 50 kr. Dóci Imre, debreceni ev. ref. tanár, 1 frt. Dáni Gábor, ref. lelkész, 1 frt. Összesen 80 frt. 24 kr.

A megelőző közleménynek összege 2,367 frt. 79 kr.

Főösszeg 2,448 frt. 3 kr.

A nemes szívű adakozók fogadják az egyházközség meleg köszönetét.

Segesvárt, július 31-én, 1888.

Gödri Sándor.
pénztárnok.

Balás Imre,
ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

1801—1888

PÁLYÁZAT.

Az erzsébetvárosi körlelkési állomás betöltésére, mely Erzsébetvárosban, mint székhelyen, levő tisztességes lakáson kívül, a következő javadalommal van egybekötve:

1. Kanonika porció 3 hold, 30 □ öl tiszta jövedelme 39 frt. 16 kr. 2. A hivektől járó kepe becsértéke 264 frt. 3. Kézpénz javadalom 339 frt. 45 kr. Együtt: 642 frt. 61 kr.

A pályázati folyamodványok folyó évi szeptember hó 23-ig főt. Szász Domokos, püspök aához nyujtandók be.

A kinevezendő körlelkész jogai és kötelességei általánosságban a 81—1887 sz. a. kelt s a „Protestáns Közlöny“ mult évi 3-ik számában közzé tett szabályzatban körvonaloztattak, a részletes utasítás pedig utólagosan fog kiadatni.

Az erd. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától. Kolozsvárt, 1888. aug. hó 18-án.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök, mint elnök.

663—1898.

MEGHÍVÓ.

A széki egyházmegye házassági törvényszékét folyó évi szeptember hó 6-ik napjára, délelőtti 10 órakor kezdődőleg, szamosújvári egyházunkba összehívom, mely törvényszéki ülésről a t. bíró urak és érdekelt felek tisztelettel értesíttetnek. Szék, aug. 24, 1888.

Somkerek Miklós,
esperes.

471—1888.

KÖRLEVÉL.

Melynél fogva az erdő-vidéki ev. ref. egyházmegye képvisleti közgyűlésének mltgs. tks. és tiszt. tagjai, folyó év szept. 12-én, délelőtt 9 órára, Baróthra, a köztanácskozási házba, rendkívüli közgyűlésre meghívotnak. Tárgyak: a) esperesi előterjesztés és beszámolás; b) az egyházmegyei tanács üléseiről vezetett jegyzőkönyvek előterjesztése; c) az egyházkerületi közgyűlés tagjai tisztelet-díjának meghatározása; d) az időközi ügyek; e) indítványok.

Az erdő-vidéki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Bardócon, aug. 28, 1888.

Zajzon Mihály,
ev. ref. esperes.

Felolvas szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Ormós Ferencnél, az ev. ref. főtanoda bettivel Kolozsvárt.